

Zagadnienia ekonomiki rolnej

Dwumiesięcznik

**Organ Komitetu Organizacji Produkcji Rolnej
i Wyżywienia Kraju PAN, Instytutu Ekonomiki Rolnej
i Sekcji Ekonomiki Rolnictwa PTE**

Państwowe Wydawnictwo
Rolnicze i Leśne

Dodatek do zeszytu 5/1976

**KOSZTY I OPŁACALNOŚĆ
PRODUKCJI ROLNEJ W POLSCE**

KOMITET REDAKCYJNY

*M. Brzóska, Z. Grochowski, F. Kolbusz, T. Marszałkiewicz,
Z. Smoleński (sekr. redakcji), Z. Wojtaszek,
A. Woś (red. naczelny)*

Redaktor *T. Gronkiewicz*

Cena prenumeraty krajowej: półrocznie zł 45,— rocznie 90 zł, cena numeru pojedynczego 18 zł.

Prenumeratę przyjmują Oddziały RSW „Prasa—Książka—Ruch” oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach:

- do dnia 25 listopada na styczeń, I kwartał, I półrocze i cały rok następny,
- do dnia 10 każdego miesiąca (z wyjątkiem grudnia) poprzedzającego okres prenumeraty.

Jednostki gospodarki uspołecznionej, instytucje i organizacje społeczno-polityczne oraz wszelkiego rodzaju inne zakłady pracy, składają zamówienia w miejscowych Oddziałach RSW „Prasa—Książka—Ruch”.

Zakłady pracy w miejscowościach, w których nie ma Oddziałów RSW oraz prenumeratorzy indywidualni, zamawiają prenumeratę w urzędach pocztowych lub u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki **za granicę**, która jest o 50% droższa od prenumeraty krajowej przyjmuje RSW „Prasa—Książka—Ruch”, Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto PKO nr 1531-71 — w terminach podanych dla prenumeraty krajowej.

ZDZISŁAW GROCHOWSKI,
ROZALIA BACHAŃSKA

METODA OBLICZANIA KOSZTÓW JEDNOSTKOWYCH, OPLACALNOŚCI I DOCHODOWOŚCI PRODUKCJI

Prezentowana metoda liczenia kosztów jednostkowych, opłacalności i dochodowości produkcji rolnej w gospodarce indywidualnej jest metodą makroekonomiczną opartą na wykorzystaniu materiałów statystyki powszechnej. W obecnym opracowaniu wprowadzono pewne zmiany metodyczne w stosunku do lat ubiegłych odnośnie sposobu rozliczania kosztów własnych niektórych produktów zwierzęcych. W celu porównania obliczonych według jednolitej metody jednostkowych kosztów produktów zwierzęcych i kształtowania się ich opłacalności i dochodowości w całym ubiegłym pięcioleciu, niniejsza publikacja zawiera dane dla Polski ogółem za lata: 1970, 1971, 1972, 1973, 1974 oraz nieostateczne wyniki za rok 1975.

Zastosowana metoda liczenia kosztów przyjmie za podstawę dane statystyczne GUS, a mianowicie:

- 1) wielkość obszaru użytków rolnych gospodarstwa;
- 2) strukturę zasiewów i strukturę użytkowania gruntów;
- 3) obsadę inwentarzem żywym;
- 4) plony i wydajności jednostkowe zwierząt;
- 5) bilans produkcji roślinnej i zwierzęcej;
- 6) wysokość i strukturę nakładów pieniężnych;
- 7) proporcje w nawożeniu mineralnym poszczególnych roślin.

Oprócz danych statystyki powszechnej w rachunku kosztów produkcji wykorzystywane są dane rachunkowości rolnej, głównie w postaci kluczy podziałowych. Materiały uzyskane z gospodarstw prowadzących rachunkowość posłużyły od ustalenia następujących parametrów:

- 1) nakładów pracy żywej i siły pociągowej (odpowiednio skorygowanych i dostosowanych do innej wielkości gospodarstwa, innej struktury i wielkości produkcji);
- 2) proporcji w zużyciu pasz (korygowanych przez bilans pasz sporządzony na podstawie danych statystycznych);
- 3) proporcji w nawożeniu mineralnym poszczególnych roślin;
- 4) kluczy podziałowych niektórych nakładów pieniężnych na poszczególne grupy zwierząt (ubezpieczenie, opał, wydatki weterynaryjne).

Na podstawie wymienionych wyżej danych skonstruowano przeciętny dla Polski model gospodarstwa statystycznego, w którym koszty produkcji liczone są podobnie, jak w konkretnym gospodarstwie.

Przy określaniu obszaru gospodarstwa statystycznego przyjęto za podstawę tylko gospodarstwa powyżej 2 ha obszaru ogólnego, pominięto natomiast gospodarstwa do 2 ha, które nie są w pełni tego słowa znaczeniu gospodarstwami rolnymi, lecz raczej działkami pracowniczymi. Przeciętny obszar gospodarstwa statystycznego w Polsce wynosi 6,7 ha użytków rolnych¹.

KATEGORIE NAKŁADÓW I KOSZTÓW JEDNOSTKOWYCH

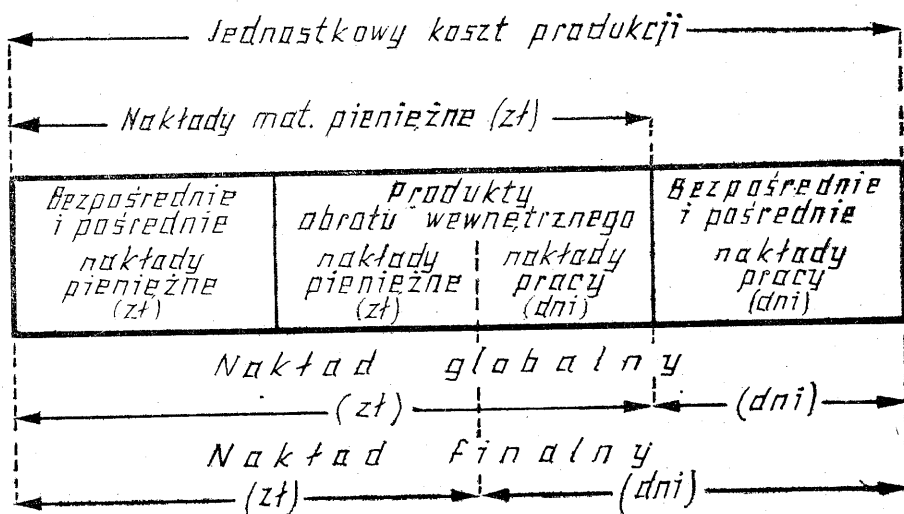
W rachunku kosztów i dochodów z produkcji w gospodarce chłopskiej istotnym elementem tego rachunku jest wyliczenie produkcji czystej (dochodu globalnego) z 1 ha i na 1 dzień pracy. Dlatego też technika liczenia jest dostosowana do określenia nakładów na jednostkę produktu w dwóch miernikach: dniach pracy i nakładach pieniężnych. Ażeby suma jednostkowych nakładów pracy i nakładów pieniężnych na produkcję finalną dała sumę nakładów całego gospodarstwa, produkty obrotu wewnętrznego są także liczone w dwóch miernikach. Liczenie ich w jednym mierniku pieniężnym (według kosztów własnych) uniemożliwiłoby bowiem obliczenie w końcowym rachunku pełnego dochodu globalnego z produkcji finalnej. Na dochód globalny, np. z produkcji zwierzęcej, składa się nie tylko dochód wytworzony bezpośrednio z samej produkcji zwierzęcej, lecz także dochód wytworzony przy produkcji pasz. Przy obliczaniu natomiast struktury nakładów na 1 ha w produkcji roślinnej lub na 1 sztukę inwentarza nie byłoby celowe podawanie np. nakładu na nasiona lub pasze w dwóch miernikach. Dlatego też w tabelach nakładów na poszczególne produkty, nasiona i pasze liczone są w jednym mierniku — pieniężnym. Niezależnie jednak od kosztu jednostkowego poszczególnych produktów, podajemy w tabelach nakłady jednostkowe w dwóch miernikach, przy czym jednostkowe nakłady pracy na 1 q w produkcji roślinnej obejmują nakłady bezpośrednie i pośrednie, jak również nakłady pracy na nasiona i pasze dla koni.

W tabeli 1 przedstawiono koszty i nakłady jednostkowe w dwóch miernikach na 1 q żywca wieprzowego, przy czym nakłady te podane są tu w dwóch wersjach, a mianowicie: w wersji pierwszej (nakład globalny) nakłady te wynoszą 8,9 dni oraz 2295 zł, w wersji drugiej (nakład finalny) — 14,5 dni i 1501 zł. W wersji pierwszej nakłady pracy obejmują nakłady bezpośrednie i ogólnogospodarcze (7,6 + 1,3), a wszystkie inne nakłady, włącznie z paszami mieszczą się w nakładach pieniężnych, przy czym pasze wyprodukowane w gospodarstwie liczone są według kosztów własnych. W drugiej wersji zarówno nakłady pracy, jak i nakłady pieniężne odnoszą

¹ W poprzednich publikacjach obszar przeciętnego gospodarstwa statystycznego w kraju przyjmowano w latach 1960—1969 w wysokości 6,7 ha użytków rolnych. W 1970 roku na skutek uściślenia przez GUS ewidencji gruntów w użytkowaniu indywidualnych gospodarstw chłopskich nastąpiło obniżenie obszaru przeciętnego gospodarstwa do 6,5 ha. W 1974 r. przeciętny obszar gospodarstwa zwiększył się do 6,6 ha, a w 1975 r. do 6,7 ha użytków rolnych.

się do całego cyklu produkcyjnego, tzn. do produkcji pasz i do produkcji żywca.

Ponieważ nakłady jednostkowe w wersji pierwszej odnoszą się do rachunku, w którym wynik produkcyjny gospodarstwa ujmowany jest za pomocą produkcji globalnej, zaś w wersji drugiej — za pomocą produkcji finalnej, to przez analogię do odpowiedniej kategorii produkcji, nakład w wersji pierwszej określamy terminem **nakład globalny**, w drugiej zaś — **nakład finalny**. Rys. 1 przedstawia graficzne zależności pomiędzy poszczególnymi elementami produkcji i różnice pomiędzy nakładem globalnym a nakładem finalnym.

Kategorie kosztów jednostkowych. Rozróżniamy dwie kategorie kosztów jednostkowych. Pierwsza kategoria kosztów obejmuje sumę nakładów jednostkowych wyrażoną w jednym mierniku pieniężnym. Jest przy tym sprawą obojętną, czy będzie to suma nakładów globalnych czy finalnych, w obu przypadkach suma ta jest jednakowa. Sumę tych nakładów w wyrażeniu pierwszym określamy terminem **koszt własny produkcji**.

Druga kategoria kosztu jednostkowego różni się od pierwszej tym, że skarmiane przez inwentarz produkcyjny zboże liczy się nie według kosztów własnych, lecz według cen wolnorynkowych². W rachunku tym zakłada się pełną alternatywność wyboru przez rolnika pomiędzy sprzedażą zboża a jego przerobom na produkty zwierzęce. Dlatego też tę kategorię kosztu określamy terminem koszt alternatywny.

² Ceny wolnorynkowe zbóż (według Rocznika Statyst. obniżamy o 10% ze względu na koszty transportu i zużywanie na pasze pewnej ilości zboża o niższym standardzie (poślady).

Tabela 1

Oplacalność i dochodowość produkcji żywca wieprzowego w 1974 roku obliczona na podstawie różnych kategorii kosztów i nakładów jednostkowych

Wyszczególnienie	Koszt własny		Koszt alternatywny nakład globalny
	nakład globalny	nakład finalny	
Nakład na 1 q żywca			
dni	8,9	14,5	8,9
zł	2295	1501	2366
Koszt 1 q żywca zł	3537	3537	3628
Wskaźnik opłacalności ‰ ^a	78,9	78,9	77,4
Dochód globalny z produkcji żywca			
zł/q	513	1307	442
zł/dzień	57,6	90,1	49,7
Dochód globalny z produkcji pasz			
zł/q	794		865
zł/dzień ^b	141,8		154,5

^a — Przeciętna cena żywca wynosi 2808 zł za 1 q

^b — Nakłady pracy przy produkcji pasz na 1 q żywca wynoszą 5,6 dni (14,5—8,9)

Sposób obliczania oraz wielkość kosztu alternatywnego, omawianego tu w formie przykładu żywca wieprzowego (tabela 1), przedstawia się następująco: średnia ważona cena wolnorynkowa zbóż przeznaczonych w gospodarstwie na pasze wynosiła w 1974 r. 363 zł, koszt własny tych zbóż 316 zł, różnica między ceną a kosztem wynosi więc 47 zł za 1 q. Na 100 kg żywca zużyto 1,94 q zboża (nie licząc kupnych pasz treściwych i otręb własnych z przemiału). Ilość ta pomnożona przez różnicę pomiędzy ceną wolnorynkową a kosztem własnym daje wzrost kosztu o 91 zł na 1 q żywca. W sumie koszt alternatywny żywca wynosi 3628 zł (3537 + 91).

Dla pierwszej kategorii kosztu, tj. kosztu własnego produkcji, przedstawiono w tabeli 1 dochodowość w dwóch wersjach, a mianowicie obliczoną na podstawie jednostkowego nakładu globalnego i finalnego. Przy zastosowaniu nakładu globalnego pasze liczone są w jednym mierniku — pieniężnym, można więc obliczyć oddzielnie dochód globalny z produkcji żywca i z produkcji paszy. Dochód globalny na 1 dzień pracy z produkcji pasz będzie oczywiście równy opłacie pracy. Przy zastosowaniu nakładu finalnego dochód globalny z produkcji żywca odnosi się do całego cyklu produkcyjnego, łącznie z produkcją pasz. Jak widać z tabeli 1, różny sposób liczenia nakładów jednostkowych (globalnych lub finalnych) nie ma wpływu na wysokość kosztu własnego i opłacalność produkcji. Różny jest tylko dochód globalny na 1 q żywca i na 1 dzień pracy, gdyż w pierwszym przypadku dochód ten obliczony jest oddzielnie dla samej produkcji żywca, w drugim zaś dochód ten odnosi się do całego cyklu produkcyjnego i do łącznych nakładów pracy na produkcję pasz i na produkcję zwierzęcą.

W drugiej kategorii kosztu (koszt alternatywny) zastosowano jednostkowy nakład globalny, gdyż część pasz liczona jest według cen wolnorynkowych. Jak wynika z tabeli, tego rodzaju rachunek wykazuje pewien spadek opłacalności produkcji żywca wieprzowego (z 78,9 do 77,4%). Dochód zaś globalny na 1 dzień pracy z produkcji żywca jest znacznie niższy od dochodu z produkcji pasz zużytych na wytworzenie tego żywca (49,7 i 154,5 zł) i stanowi zaledwie 35% wysokości kosztu pracy, podczas gdy dochód globalny z produkcji pasz 109% kosztu pracy (141,8 zł na 1 dzień).

Z przedstawionych wyżej trzech różnych ujęć nakładów i kosztów jednostkowych najbardziej istotne różnice wykazuje dochód globalny uzyskiwany z produkcji 1 q żywca. Dochód ten przy liczeniu zboża według cen wolnorynkowych i pozostałych pasz według kosztów własnych wynosi 442 zł, przy liczeniu wszystkich pasz według kosztów własnych 513 zł, a przy liczeniu pasz według nakładów pieniężnych poniesionych na ich wytworzenie 1307 zł. Każda z tych wartości dochodu globalnego jest wyrazem innego aspektu ekonomiki produkcji zwierzęcej. Suma w wysokości 1307 zł wyraża wielkość dochodu globalnego wytworzonego w całym cyklu produkcyjnym, tzn. zarówno w produkcji pasz, jak i w produkcji żywca. Suma 513 zł wyraża wielkość dochodu globalnego wytworzonego w samej tylko produkcji zwierzęcej. Różnica między tymi dwiema sumami (794 zł) stanowi wielkość dochodu wytworzonego w produkcji pasz. Natomiast suma 442 zł oznacza dodatkowy dochód z produkcji żywca w stosunku do dochodu, jaki gospodarstwo mogłoby uzyskać ze sprzedaży pasz.

KRYTERIA OCENY OPŁACALNOŚCI I DOCHODOWOŚCI PRODUKCJI

Opłacalność produkcji określamy za pomocą wskaźnika wyrażającego procentowy stosunek ceny do kosztu, **dochodowość** zaś — za pomocą wielkości dochodu odniesionego do innej wielkości, jak np. 1 ha lub 1 dnia pracy.

Wskaźnik opłacalności w odniesieniu do indywidualnej gospodarki chłopskiej jest stosunkowo najmniej miarodajnym kryterium opłacalności produkcji ze względu na cel działalności gospodarstwa chłopskiego, którym jest nie maksymalizacja zysku, lecz maksymalizacja dochodu. Wskaźnik ten, jakkolwiek wyraża stosunek ceny do kosztu produkcji, nie może mieć bezpośredniego zastosowania do porównywania pomiędzy sobą opłacalności różnych produktów rolnych, ani też do oceny poziomu i relacji cen. Użyteczność tego wskaźnika polega na możliwości oceny zmian opłacalności tych samych produktów w czasie.

Dochodowość produkcji możemy wyrazić za pomocą dochodu globalnego i czystego w przeliczeniu na różne jednostki odniesienia. Jednostką odniesienia może być jednostka produkcji (1 q, kg, sztuka inwentarza), jednostka powierzchni (1 ha) lub jednostka pracy (1 dzień, 1 godzina).

Mierniki dochodowości w przeliczeniu na jednostkę produkcji mogą mieć zastosowanie przy analizie dochodowości tych samych produktów w różnych gospodarstwach (rejonach) bądź w różnych latach, nie nadają się natomiast do porównywania dochodowości różnych produktów (z wyjątkiem porównywania dochodowości czterech zbóż pomiędzy sobą).

Mierniki dochodowości w przeliczeniu na 1 ha posiadają znacznie większy walor porównawczy, gdyż wskazują na dochodowość powierzchni przeznaczonej pod uprawę różnych produktów, przy czym inną rolę odgrywa tu miernik dochodu globalnego i inną miernik dochodu czystego. Dochód globalny z 1 ha spełnia rolę kryterium dochodowości przede wszystkim w gospodarstwach mniejszych, w których czynnikiem produkcji znajdującym się w minimum jest obszar gospodarstwa, zaś dochód czysty z 1 ha spełnia tu rolę głównie w gospodarstwach większych, w których czynnikiem produkcji znajdującym się w minimum są zasoby siły roboczej. Dochód globalny z 1 ha daje możność oceny dochodowości produkcji z punktu widzenia maksymalizacji dochodu z całej powierzchni będącej w posiadaniu gospodarstwa, niezależnie od ilości zużytej pracy, zaś dochód czysty z 1 ha — z punktu widzenia maksymalizacji tej części dochodu, która pozostaje jako nadwyżka po opłaceniu zastosowanych w produkcji nakładów pracy.

Miernik dochodowości w przeliczeniu na 1 dzień pracy stosujemy tylko w odniesieniu do dochodu globalnego, bowiem dochód czysty na dzień pracy równa się po prostu różnicy pomiędzy dochodem globalnym a opłatą pracy. Dochód globalny na 1 dzień pracy — w przeciwieństwie do dochodu z 1 ha — oprócz oceny dochodowości produkcji daje również pewną orientację co do jej opłacalności. Dochód ten bowiem porównywany z przeciętnym kosztem pracy pozwala stwierdzić, czy i w jakim stopniu produkcja danego artykułu jest opłacalna. Miernik dochodu na 1 dzień pracy odpowiada ocenie dochodowości produkcji z punktu widzenia maksymalizacji dochodu w stosunku do zastosowanych w produkcji nakładów pracy rolnika i jego rodziny, nie odpowiada natomiast ocenie maksymalizacji sumy dochodu z całego gospodarstwa. To ostatnie zadanie spełnia miernik dochodu globalnego z 1 ha. Dlatego też tylko równoczesne rozpatrywanie obu mierników może dać właściwą ocenę nie tylko względnej, lecz i absolutnej dochodowości, jak również opłacalności poszczególnych produktów.

OBLICZENIE KOSZTU PRACY W GOSPODARCE INDYWIDUALNEJ

W początkowym okresie obliczania kosztów produkcji w gospodarce indywidualnej, dla lat 1960—1965, przyjmowano umowną opłatę pracy, ustaloną na podstawie kosztu 1 godziny pracy robotników w Państwowych Gospodarstwach Rolnych z roku 1959/60.

W 1967 roku, gdy zostały udostępnione dane Głównego Urzędu Statystycznego o wielkości i podziale dochodu w gospodarstwach indywidualnych, przyjęto koncepcję corocznego ustalania wielkości rzeczywistej opłaty pracy za 1 dzień. Dane GUS pozwalały bowiem obliczyć takie kategorie ekonomiczne, jak koszt pracy, koszt produkcji i dochód czysty w gospodarce indywidualnej w oparciu o obiektywne, a nie tylko czysto umowne kryteria. Przy takiej metodzie ustalania opłaty pracy, koszt pracy w gospodarstwach chłopskich równa się wartości funduszu spożycia z dochodu rolniczego przypadającego na 1 dzień pracy w produkcji rolnej. Sposób obliczenia funduszu spożycia i opłaty pracy przedstawiono w tabeli 2, przyjmując za podstawę dane o wartości produkcji finalnej, nakładach

pieniężnych, akumulacji społecznej i wewnątrzgospodarczej w gospodarce indywidualnej. Produkcja czysta brutto stanowi różnicę pomiędzy przychodami i wydatkami pieniężnymi (bez amortyzacji). Pomniejszając produkcję czystą brutto o akumulację społeczną i wewnątrzgospodarczą uzyskuje się wartość funduszu spożycia, który odniesiony do ogólnej ilości nakładów pracy zużytej w produkcji rolnej stanowi opłatę jednego dnia pracy.

Tabela 2

Produkcja, nakłady pieniężne, dochody i ich podział w gospodarce indywidualnej w latach 1974 i 1975
(ceny bieżące)

Wyszczególnienie	1974		1975	
	ogółem mln zł	zł na 1 ha użytk. roln.	ogółem mln zł	zł na 1 ha użytk. roln.
Produkcja finalna	228640	14799	230993	15218
Inne przychody z prod. rolnej	595	39	640	42
Razem przychody z prod. rolnej	229235	14838	231633	15260
Nakłady pieniężne (bez amortyzacji)	64077	4148	67493	4446
Produkcja czysta brutto	165158	10690	164151	10814
Podatki i opłaty	12671	820	13111	864
Wpłaty na PFZ	627	41	566	37
Saldo wpłat i wypłat PZU	382	25	746	49
Inne obciążenia	1808	117	1796	113
Razem obciążenia finansowe	15488	1003	16219	1068
Wydatki na inwestycje produkcyjne	13793	892	14903	982
Przyrost wartości stada	539	35	—2207	—145
zapasów	—221	—14	—5558	—366
Saldo kredytów	—4946	—320	—4657	—307
Razem akumulacja wewnątrz gospodarcza	9165	593	2481	161
Akumulacja ogółem	24653	1596	18700	1232
Fundusz spożycia	140505	9094	145451	9582
Dni pracy na 1 ha uż. roln.		67,5		67,5
Fundusz spożycia zł/dzień		134,7		142,0

Przyjęcie kosztu pracy według wartości funduszu spożycia spełniało swoją rolę w rachunku kosztów i opłacalności produkcji w gospodarce chłopskiej wtedy, gdy fundusz spożycia z roku na rok wzrastał. W latach, w których występuje zahamowanie wzrostu lub spadek produkcji obniża się również fundusz spożycia w przeliczeniu na 1 dzień pracy. Oznacza to oczywiście spadek opłacalności produkcji rolnej. Przyjęcie natomiast w rachunku kosztów rzeczywistej wartości funduszu spożycia na 1 dzień pracy powoduje, że koszty produkcji nie ulegają większej zmianie, nie

zmienia się również w większym stopniu opłacalność produkcji, co oczywiście nie odpowiada rzeczywistości, bowiem spadek opłaty pracy jest przecież rezultatem spadku opłacalności produkcji. Z takimi przypadkami mieliśmy do czynienia w roku 1969 i 1970, gdy rzeczywista opłata pracy była niższa w stosunku do roku 1968. Przyjęliśmy wtedy zasadę, iż opłata pracy powinna kształtować się na poziomie wynikającym z dotychczasowego trendu. W 1969 roku koszt jednego dnia pracy przyjęliśmy o 6,2 zł, a w 1970 roku o 9,7 zł wyższy od rzeczywistej opłaty pracy.

W 1974 roku wystąpiła nieco inna sytuacja. Wprawdzie rzeczywista, nominalna opłata pracy w gospodarce indywidualnej była nieco wyższa w stosunku do lat poprzednich, lecz wzrost jej był znacznie niższy niż dochodów z pracy ludności zatrudnionej w gospodarce uspołecznionej. Obecnie przyjmujemy zasadę, iż tempo wzrostu opłaty pracy ludności zatrudnionej w gospodarce chłopskiej nie powinno być niższe niż w pozostałych działach gospodarki narodowej. Istotne przy tym znaczenie ma przyjęcie odpowiedniej podstawy wyjściowej do porównywania tempa wzrostu. Z analizy sytuacji dochodowej ludności wynika, że w latach 1971—73 nastąpiło wyrównanie (po spadku w roku 1969 i 1970) długo-okresowego trendu wzrostu dochodów ludności rolniczej w stosunku do ludności zatrudnionej w gospodarce uspołecznionej. Przeciętny parytet dochodów ludności zatrudnionej w gospodarce chłopskiej do ludności zatrudnionej w gospodarce uspołecznionej w tym okresie wyniósł około 80%. Parytet ten przyjmujemy jako podstawę do ustalenia opłaty pracy w gospodarce chłopskiej w latach 1974 i 1975.

Dochód netto w cenach bieżących na jednego zatrudnionego w gospodarce uspołecznionej wyniósł w 1975 roku 47,6 tys. zł. Według przyjętego parytetu fundusz spożycia na jednego zatrudnionego w gospodarce chłopskiej powinien w 1975 roku wynieść 38,1 tys. zł, tzn. powinien być o 3,1 tys. zł (o około 9%) wyższy od rzeczywistego funduszu spożycia, który wyniósł 35,0 tys. zł na jednego zatrudnionego, tj. 142 zł na 1 dzień pracy. W celu uniknięcia zniekształceń oceny opłacalności produkcji rolniczej w 1975 r., koszt 1 dnia pracy przyjmujemy o około 9% wyższy od rzeczywistego funduszu spożycia, a mianowicie 155 zł. W 1974 r. rzeczywisty fundusz spożycia na 1 dzień pracy wyniósł 134,7 zł, natomiast koszt 1 dnia pracy — obliczony podobnie jak dla roku 1975 — przyjęliśmy w wysokości 141,8 zł.

Fundusz spożycia i koszt pracy w przeliczeniu na 1 dzień kształtowały się w latach 1970—75 następująco (w cenach bieżących):

Rok	Fundusz spożycia zł/dzień	Koszt pracy zł/dzień
1970	80,0	89,7
1971	104,2	104,2
1972	117,0	117,0
1973	126,0	126,0
1974	134,7	141,8
1975	142,0	155,0

UWAGI NA TEMAT TECHNIKI OBLICZANIA KOSZTÓW JEDNOSTKOWYCH

Nakłady pracy na jednostkę powierzchni w gospodarstwach statystycznych określono w oparciu o odpowiednie dane z gospodarstw prowadzących rachunkowość. Ponieważ gospodarstwa prowadzące rachunkowość różnią się od gospodarstw statystycznych wielkością obszaru, ustalono najpierw wielkość nakładów pracy na 1 ha przy tej samej wielkości obszaru. W tym celu wykreślono krzywą obrazującą kształtowanie się nakładów pracy w zależności od wielkości obszaru w gospodarstwach prowadzących rachunkowość. Na podstawie tej krzywej wyznaczono liczbę dni pracy na 1 ha, odpowiadającą danej wielkości gospodarstwa statystycznego, tzn. 6,7 ha użytków rolnych. Biorąc za podstawę ogólną, znaną liczbę dni pracy w gospodarstwie prowadzącym rachunkowość, rozdzielono je na poszczególne rośliny i grupy zwierząt według określonych norm. Następnie normy te skorygowano tak, aby zbilansować nakłady pracy w całym gospodarstwie. Nie wydzielono przy tym ogólnogospodarczych nakładów pracy, lecz całą ilość dni pracy rozdzielono na poszczególne produkty. W ten sposób skorygowane i powiększone o nakłady ogólnogospodarcze normy pracy przeniesiono na gospodarstwo statystyczne. Normy te na 1 ha i 1 sztukę inwentarza oraz zestawienie nakładów pracy w całym gospodarstwie zawiera tabela 3.

Produkty obrotu wewnętrznego liczone są według kosztów własnych badanego roku. Produkty te liczone są zarówno w jednym mierniku pieniężnym — co ma zastosowanie przy obliczaniu struktury nakładów na 1 ha, na 1 sztukę inwentarza lub na jednostkę produkcji, jak i w dwóch miernikach — co ma zastosowanie przy obliczaniu produkcji czystej z jednostki produkcji finalnej. Oprócz liczenia obrotu wewnętrznego według kosztów własnych, przeprowadzono dla produktów zwierzęcych dodatkowe rachunek kosztów alternatywnych, w których zboże (własnej produkcji) policzono według cen wolnorynkowych.

Wycena produktów ubocznych. Produkty uboczne (słoma, obornik, liście buraczane) liczone są według cen zaliczeniowych, które są wyrazem normatywnych kosztów własnych tych produktów. Ceny zaliczeniowe tych produktów dla roku 1975 przyjęto w następującej wysokości: słoma 30, obornik 30, liście buraczane 15, koniczyna ścierniskowa 10 zł za 1 q.

Nakłady żywej siły pociągowej na poszczególne produkty ustalone na podstawie dotychczas przyjmowanych norm na 1 ha lub 1 sztukę inwentarza żywego. Koszt żywej siły pociągowej liczony jest według kosztów własnych badanego roku. W strukturze nakładów pozycja „koszty siły pociągowej” nie zawiera w sobie nakładów pracy przy obsłudze koni, gdyż są one doliczone bezpośrednio do nakładów pracy na poszczególne produkty.

Nawożenie organiczne. Ilość obornika ustalono na podstawie norm od jednej sztuki oraz struktury inwentarza żywego. Koszt nawożenia obornikiem rozdzielany jest równomiernie na całą powierzchnię z tym, że 1 ha użytków zielonych obciążany jest w wysokości 1/4 kosztu przypadającego na 1 ha gruntów ornych.

Koszt stanowiska. Koszty uprawy 1 ha roślin motylkowych i strączkowych pomniejszone są o wartość stanowiska w wysokości 1000 zł. Koszt stanowiska po koniczynie obciąża w całości koszty uprawy pszenicy, po

Tabela 3

**Nakłady pracy na produkcję rolną w gospodarstwie indywidualnym
o powierzchni 6,7 ha użytków rolnych w 1975 r.**

Wyszczególnienie	Jednostka miary	Liczba jednostek	Nakłady pracy w dniach	
			na jed- nostkę	ogółem w gospodar- stwie
Pszenica	ha	0,687	23,1	15,9
Zyto	"	1,122	19,5	21,9
Jęczmień	"	0,442	20,7	9,1
Owies	"	0,505	18,6	9,4
Mieszanki zbożowe	"	0,227	19,3	4,4
Inne zboża	"	0,021	24,7	0,5
Ziemniaki	"	1,040	59,4	61,8
Buraki cukrowe	"	0,170	83,5	14,2
Okopowe pastewne	"	0,102	68,4	7,0
Warzywa	"	0,123	140,4	17,4
Owoce (sad)	"	0,079	199,4	15,8
Oleiste	"	0,060	26,7	1,6
Len	"	0,033	37,9	1,2
Inne przemysłowe	"	0,048	105,6	5,1
Strączkowe jadalne	"	0,010	37,1	0,4
Strączkowe pastewne	"	0,038	25,8	1,0
Koniczyna na siano	"	0,308	13,4	4,1
Koniczyna nasienna	"	0,028	69,1	1,9
Seradela	"	0,216	13,8	3,0
Zielonki	"	0,052	9,0	0,5
Popłony	"	0,300	4,9	1,5
Łąka	"	0,868	13,7	11,9
Pastwisko	"	0,487	2,5	1,2
Razem produkcja roślinna	—	×	×	210,8
Trzoda	1 q	7,89	9,1	71,4
Bydło	1 krowa	2,40	56,8	136,3
Drób	10 szt.	4,16	6,7	27,9
Cwce	1 szt.	1,06	4,5	4,8
Konie	1 szt.	0,96	37,5	—
Pozostałe	100 zł	10,70	—	1,1
Razem produkcja zwierzęca	—	×	×	241,5
Ogółem gospodarstwo	ha	6,7	67,5	452,3

Uwaga: przedstawione wyżej nakłady pracy obejmują zarówno nakłady bezpośrednie jak i pośrednie. Ze względu na małe powierzchnie poszczególnych upraw i możliwość błędów z powodu zaokrągleń, za podstawę przy obliczaniu kosztów przyjęto 10 gospodarstw (obszar 67 ha użytków rolnych).

seradeli — w całości koszty uprawy zyto, po strączkowych — koszty uprawy pszenicy i zyto proporcjonalnie do ich powierzchni, z tym, że koszt stanowiska przy uprawie pszenicy nie może przekroczyć 1000 zł na 1 ha.

Amortyzacja trwałych środków produkcji liczona jest od bieżącej wartości odtworzenia według następującej stopy procentowej: budynki i urządzenia gospodarcze 2,5%, traktory, silniki i środki transportowe 10%, inne maszyny i narzędzia rolnicze 8%. Amortyzację koni (10%) obliczono nie od pełnej wartości, lecz tylko od różnicy pomiędzy wartością konia roboczego i wartością żywca końskiego.

Koszty remontów trwałych środków produkcji liczone są według danych GUS. Na tej podstawie ustalono wskaźniki, określające koszt remontu w stosunku do wartości odtworzeniowej. W roku 1974 i 1975 wynoszą one dla budynków 1,78 i 1,87%, dla maszyn i narzędzi 7,89 i 7,64%.

Nakłady ogólnogospodarcze. Całość nakładów pracy w gospodarstwie rozdzielana jest bezpośrednio na poszczególne produkty, nie wydzielano więc ogólnogospodarczych nakładów pracy. Ogólnogospodarcze nakłady pieniężne rozdzielano na produkcję roślinną i zwierzęcą proporcjonalnie do nakładów bezpośrednich, przy czym — aby uniknąć podwójnego obciążenia produkcji zwierzęcej nakładami ogólnogospodarczymi, na skutek liczenia obrotu wewnętrznego według kosztów własnych — w nakładach bezpośrednich na produkcję zwierzęcą nie brano pod uwagę pasz własnych. Ogólnogospodarcze nakłady pieniężne wewnątrz poszczególnych działów produkcji rozdzielane są proporcjonalnie do nakładów pracy.

Koszty produkcji sprzężonej. W przeciętnych gospodarstwach indywidualnych w produkcji zwierzęcej występuje z reguły kilka równorzędnych artykułów dla danej grupy zwierząt, a więc: w bydło — mleko i żywiec, w owcach — żywiec, wełna i mleko, w drobiu — jaja i żywiec, a nakłady na produkcję są ponoszone wspólnie na całe bydło, owce i drób. W dotychczasowym rachunku kosztów przy ustalaniu kosztów mleka i żywca wołowego był stosowany klucz podziałowy oparty na przeciętnej relacji cen mleka i żywca wołowego w dłuższym okresie czasu, a mianowicie jak 1 do 5, a jaj i żywca drobiowego jak 1 do 16,3. Nakłady na owce były rozliczane na żywiec i wełnę przy pomocy klucza podziałowego opartego o wartość produkcji finalnej. W związku z niewłaściwym kształtowaniem się poziomu kosztów jednostkowych produktów sprzężonych oraz dużymi zmianami w relacjach cen dla produktów zwierzęcych, został poprawiony klucz podziałowy dla mleka i żywca wołowego i kształtuje się on obecnie jak 1 do 6. Został również ustalony stały klucz podziałowy dla produkcji wełny i żywca baraniego, na podstawie którego 1 kg wełny równoważy 10 kg żywca baraniego. Mleko owcze ze względu na znikome ilości występujące w produkcji jest traktowane jak produkt uboczny i jego wartość jest odejmowana od nakładów materiałowo-pieniężnych poniesionych na utrzymanie owiec.

W tabelach nakładów na 1 ha i na 1 sztukę inwentarza w jednostkach naturalnych podane są tylko nakłady pracy. Ze względu na brak miejsca w tabelach nakładów, ilości pasz skarmianych przez poszczególne gatunki inwentarza żywego zestawione są w oddzielnych tabelach. Nakłady pracy na poszczególne produkty zawierają w sobie nie tylko nakłady bezpośrednie, lecz również pośrednie, włącznie z nakładami pracy przy obsłudze koni. Wszystkie inne nakłady podane są tylko wartościowo. Wartość produktów ubocznych liczona jest tu według cen zaliczeniowych, koszty amortyzacji i remontów budynków i maszyn według kosztów badanego roku, wszystkie inne nakłady według faktycznie poniesionych kosztów.

W wyniku liczenia pasz i nasion według kosztów własnych występują pewne wahania wartości tych nakładów w różnych latach. Koszt nasion własnych na 1 ha tych samych roślin w różnych latach zmienia się nie tylko na skutek zmian w ilości wysiewanych nasion — różnice są tu bowiem niewielkie — ile na skutek zmian ich kosztów własnych. Ogólnie możemy stwierdzić, że po odliczeniu zakupionych nasion i sadzeniaków

zmiany w kosztach nasion własnych na 1 ha są proporcjonalne do zmian kosztu jednostkowego danego produktu.

Wartość pasz w przeliczeniu na 1 sztukę inwentarza zmienia się w zależności od ilości, struktury i kosztów własnych skarmianych pasz. Zmiany w pozostałych nakładach pieniężnych na 1 ha lub na 1 sztukę, jakie obserwujemy pomiędzy rokiem 1970 i 1975 wynikają bezpośrednio ze zmian w ilości lub wartości tych nakładów.

Zmiany wartościowe przy niewielkich stosunkowo zmianach ilościowych mają miejsce głównie w kosztach utrzymania budynków. Mimo ogólnego wzrostu kosztów utrzymania budynków, w wielu przypadkach obserwujemy spadek tych kosztów na 1 ha lub na 1 sztukę inwentarza. Jest to wynikiem nierównomiernych zmian w plonach poszczególnych roślin lub w ilości różnych gatunków inwentarza. W produkcji roślinnej koszty utrzymania budynków (stodoły) obciążają tylko zboża i siano. Koszty te dzielone są proporcjonalnie do zbiorów słomy i siana. W produkcji zwierzęcej koszt utrzymania wszystkich budynków inwentarskich dzielony jest w każdym roku w stosunku do aktualnego stanu inwentarza według klucza opartego na normatywnych kosztach jednego stanowiska.

Oddzielnego wyjaśnienia wymagają zmiany w nakładach pracy na 1 ha lub na 1 sztukę inwentarza. W badanym okresie nastąpił wzrost wydatków na usługi maszynowe. Wydatki te wpływały oczywiście na obniżkę nakładów pracy na 1 ha. W produkcji zwierzęcej natomiast normy na 1 sztukę zmieniały się wraz ze zmianą ilości sztuk w gospodarstwie. Ponieważ w badanych latach następował wzrost pogłowia, normy nakładów na 1 sztukę uległy również obniżce. Zmiany w nakładach pracy na 1 ha w całym gospodarstwie były w rozpatrywanym okresie niewielkie, mimo bowiem obniżki nakładów na 1 ha poszczególnych upraw, następował równoczesny wzrost nakładów w innych gałęziach produkcji, spowodowany zmianami w strukturze zasiewów i wzrostem pogłowia zwierząt. W ostatnim badanym roku, w związku z dużym obniżeniem się produkcji trzody, nastąpił nieznaczny wzrost nakładów pracy zarówno na 1 ha jak i na 1 sztukę inwentarza. W skali całego kraju w latach 1970—1975 nakłady pracy na 1 ha użytków rolnych uległy zmniejszeniu z 69 do 67,5 dnia.

Jednostkowy nakład globalny, podany w tabelach wynikowych, jest rezultatem podzielenia nakładów pracy i nakładów materiałowo-pieniężnych netto na 1 ha lub na 1 sztukę przez plon lub ilość produkcji od sztuki. Jednostkowy nakład finalny nie wynika tu z liczb zawartych w tabelach, lecz z rachunku wyjściowego, w którym nasiona i pasze liczone były w dwóch miernikach. Jednostkowy nakład finalny różni się od globalnego większymi nakładami pracy i mniejszymi nakładami pieniężnymi. Suma tych nakładów wyrażona w jednym mierniku pieniężnym jest oczywiście w obu wypadkach identyczna, równa jednostkowemu kosztowi produkcji.

W obecnym opracowaniu, podobnie jak w latach poprzednich, **do obliczenia jednostkowych kosztów produkcji zbóż i ziemniaków przyjęto plon netto** — po odliczeniu strat w produkcji. Wysokość strat ustalono na podstawie bilansów GUS: dla zbóż 3,5%, a dla ziemniaków 10%.

W tabelach opłacalności i dochodowości produkcji finalnej zastosowano kryteria dochodowości w postaci dochodu globalnego i czystego z 1 ha oraz dochodu globalnego na 1 dzień pracy. Kryterium opłacalności jest wskaźnik wyrażający procentowy stosunek wartości produkcji do wartości nakładów. Zarówno wartość produkcji, jak i nakładów wyrażone są w cenach bieżących danego roku.

W tabelach opłacalności i dochodowości produkcji odrębnego wyjaśnienia wymaga sprawa wielkości obszaru przypadającego na poszczególne produkty finalne. Zarówno w produkcji roślinnej, jak i zwierzęcej, obszar uwidoczniiony w tabelach obejmuje nie tylko obszar efektywny, wynikający z podzielenia ilości produktu finalnego przez plon (w produkcji zwierzęcej ilości zużytych pasz własnych przez ich plony), lecz również obszar reprodukcji wewnętrznej gospodarstwa, tzn. obszar przeznaczony na produkcję nasion, pasz dla koni i nawozy zielone. Obszar ten obciąża również produkty finalne i został rozdzielony proporcjonalnie do obszaru efektywnego. Poniżej podajemy zestawienie konkretnych danych dla przeciętnego gospodarstwa statystycznego w latach 1970, 1974 i 1975.

Powierzchnia przeznaczona na:	1970	1974	1975
bezpośrednią produkcję finalną	4,888	5,274	5,210
pasze dla koni	1,089	0,975	1,118
nasiona	0,422	0,314	0,337
nawozy zielone i ugory	0,101	0,037	0,035
Ogółem w gospodarstwie	6,500	6,600	6,700

Ujmowanie jednostkowych nakładów finalnych w dwóch miernikach umożliwiło bezpośrednie dodanie nakładów pracy i nakładów pieniężnych, poniesionych na obszar reprodukcji wewnętrznej do nakładów pracy i nakładów pieniężnych poniesionych na obszar efektywny. W rezultacie tak prowadzonego rachunku uzyskano całkowitą zgodność bilansu nakładów gospodarstwa. Nakłady pracy i nakłady pieniężne na 1 ha poszczególnych produktów pomnożone przez liczbę hektarów odpowiadających ilości produktu finalnego, dają sumę nakładów całego gospodarstwa. Suma nakładów całego gospodarstwa obejmuje tylko nakłady pracy i nakłady pieniężne, nie obejmuje natomiast nakładów materiałowych w postaci produktów obrotu wewnętrznego, które — mimo że wchodzą do nakładów pieniężnych na poszczególne produkty — w całości nakładów gospodarstwa nawzajem się eliminują. Nakłady pracy i nakłady pieniężne na wytworzenie produktów obrotu wewnętrznego zaliczone są w końcowym rachunku do nakładów obciążających produkty finalne.

W rachunku kosztów i opłacalności produktów rolnych w gospodarstwie zastosowano pewne uzupełnienia i korekty oraz przyjęto nieco inną klasyfikację niektórych pozycji przy ustalaniu wysokości nakładów i przychodów, niż to ma miejsce w materiałach źródłowych GUS. Do nakładów pieniężnych na produkcję rolną, oprócz wydatków pieniężnych na zakup obrotowych środków produkcji i usług, przyjmowanych według GUS, zaliczamy również inne nakłady nie uwzględnione w bilansie makroekono-

micznym a mianowicie. ubezpieczenia, wartość produktów przetwórstwa rolniczego (wysłodki, otręby z przemiału własnego zboża, mleko chude pobrane z mleczarni nieodpłatnie oraz mleko chude z własnego przerobu) i amortyzację trwałych środków produkcji.

Przy ustaleniu wartości produkcji finalnej do wartości tej produkcji podanej przez GUS doliczamy dopłaty do ceny buraków cukrowych, wartość wysłodków oraz wartość mleka chudego pobranego nieodpłatnie z mleczarni. Oprócz korekty wartości produkcji finalnej uwzględniamy jeszcze w przychodach gospodarstwa pozycje będące odpowiednikiem pozycji zaliczanych poprzednio do wydatków pieniężnych, a więc: odszkodowania PZU, wartość otrąb z przemiału własnego zboża i wartość mleka chudego z przerobu mleka pełnego na śmietanę lub masło. Przy takim sposobie obliczeń, zarówno nakłady jak i wartość produkcji w gospodarstwie są powiększone w stosunku do danych GUS o taką samą wartość produktów obrotu wewnętrznego, dzięki czemu nie ulega zmianie wynik ekonomiczny (produkcja czysta) całego gospodarstwa.

ANALIZA KOSZTÓW, OPLACALNOŚCI I DOCHODOWOŚCI PRODUKCJI ROLNEJ W GOSPODARCE INDYWIDUALNEJ W LATACH 1970—1975

W gospodarce indywidualnej po dynamicznym wzroście produkcji rolniczej (końcowej brutto) w latach 1971—73, wynoszącym 7,3% rocznie na 1 ha użytków rolnych, w 1974 r. nastąpił spadek o 1,3%, a w 1975 r. o 5,6% w stosunku do maksymalnego poziomu z roku 1973. W wyniku tego spadku przeciętne roczne tempo wzrostu produkcji z 1 ha użytków rolnych w całym ubiegłym pięcioleciu wyniosło 3,2% rocznie (tabela 1).

Charakterystyczną cechą rozwoju produkcji w analizowanym pięcioleciu jest szybszy wzrost produkcji zwierzęcej niż roślinnej. Globalna produkcja roślinna z 1 ha wzrastała przeciętnie o 2,3%, natomiast zwierzęca o 4,2%. Szybszy wzrost produkcji zwierzęcej możliwy był, z jednej strony, dzięki przeznaczeniu całego przyrostu produkcji roślinnej na pasze dla inwentarza produkcyjnego (końcowa produkcja roślinna była bowiem w 1975 r. nawet nieco niższa niż w 1970 r.), z drugiej zaś dzięki zwiększonym zakupom środków produkcji pochodzenia rolniczego, których tempo wzrostu wynosiło aż 13,2% rocznie (tabela 2).

W latach 1970—75 przyrost produkcji globalnej na 1 ha użytków rolnych (w cenach 1971 roku) wyniósł 3000 zł, tj. 17% (17829 zł w 1970 roku i 20829 zł w 1975 roku), w tym wartość produkcji roślinnej wzrosła o 12% (1171 zł), a wartość produkcji zwierzęcej o 23% (1829 zł).

Najkorzystniejszym dla rozwoju produkcji roślinnej okazał się rok 1973, w którym wartość globalnej produkcji roślinnej była najwyższa i wynosiła 11443 zł w porównaniu z 9820 zł na 1 ha użytków rolnych w 1970 roku. Dla produkcji zwierzęcej takim szczytowym rokiem był rok 1974, gdy wartość produkcji globalnej na 1 ha wyniosła 10273 zł, tj. o 28% więcej niż w 1970 roku. Z powyższego układu danych wynika, że poziom wartości produkcji globalnej zwierzęcej jest odbiciem poziomu globalnej produkcji roślinnej w poprzednim roku.

Produkcja globalna z uwagi na podwójną wycenę produktów obrotu wewnętrznego nie jest właściwym miernikiem produktywności gospodarstwa. Bardziej miarodajnym wskaźnikiem w tym wypadku jest wartość produkcji końcowej, która w badanym okresie wzrosła o 16%, a przyrost ten był wyłącznie wynikiem przyrostu produkcji zwierzęcej (produkcja końcowa zwierzęca wzrosła o 25%, podczas gdy roślina zmniejszyła się o 1%). Przy szczegółowej analizie produkcji roślinnej i zwierzęcej zwraca uwagę duża przewaga produkcji zwierzęcej: nie tylko pod względem

Tabela 1

Wartość produkcji globalnej, towarowej i końcowej w gospodarce indywidualnej w latach 1970—1975 (ceny stałe 1971 r.) w zł na 1 ha użytków rolnych

Wyszczególnienie	1970	1971	1972	1973	1974	1975	Prze- ciętne roczne tempo wzrostu w %
Produkcja globalna							
Roślinna	9820	10024	10746	11443	11271	10991	2,3
Zwierzęca	8009	8712	9360	9996	10273	9891	4,2
Ogółem	17829	18736	20106	21439	21544	20882	3,2
Produkcja końcowa							
Roślinna	3397	3593	3850	3925	3522	3365	—0,2
Zwierzęca	7026	7724	8350	8966	9207	8805	4,6
Ogółem	10423	11317	12200	12891	12729	12170	3,2
Produkcja towarowa							
Roślinna	2593	2862	2725	3006	2819	3123	3,7
Zwierzęca	4895	5198	6012	6532	7131	6883	7,1
Ogółem	7488	8060	8737	9538	9950	10006	6,0

udziału w wartości produkcji końcowej całego gospodarstwa rolnego, ale i w kształtowaniu tempa przyrostu tej produkcji. Mimo ogólnego spadku produkcji końcowej w 1974 roku w porównaniu z rokiem 1973 produkcja zwierzęca wykazała jeszcze wzrost o 2,7%. Wzrost ten spowodowany był w dużej mierze zapasami pasz z ubiegłego roku, a zmniejszenie całej produkcji końcowej w tym roku wynikało z obniżenia produkcji roślinnej o 10,3%.

Wielkość nakładów pieniężnych, produkcji finalnej i czystej w gospodarce chłopskiej w latach 1970—1975 przedstawia tabela 2. Produkcja finalna netto stanowi tu różnicę pomiędzy produkcją finalną brutto i zakupem produktów pochodzenia rolniczego. Wydzielenie obu tych kategorii produkcji jest o tyle istotne, iż wydatki na zakup produktów pochodzenia rolniczego wzrastały szybciej niż ogółem nakłady pieniężne, a w związku z tym zwiększał się również ich udział w produkcji finalnej brutto — z 9,1% w 1970 r. do 12,2% w 1975 r. W wyniku tego przeszło 19% przyrostu produkcji finalnej brutto w rozpatrywanym pięcioleciu stanowi przyrost z tytułu zakupu produktów pochodzenia rolniczego. Wyraża się to również w wyższym tempie przyrostu produkcji finalnej brutto, które dla badanego okresu wynosiło 3,0% rocznie, niż produkcji finalnej netto, które wynosiło tylko 1,7% rocznie (w cenach stałych).

Przy ocenie efektów intensyfikacji produkcji rolnej podstawowe znaczenie mają zmiany w nakładach jednostkowych, określają one bowiem w jakim stopniu zmieniają się nakłady pracy żywej i uprzedmiotowionej przypadające na jednostkę produktu rolniczego, a tym samym jaki charakter ma techniczna efektywność nakładów. Tendencje zmian w nakładach i kosztach jednostkowych całej produkcji rolnej ilustrują dane ta-

Tabela 2

Nakłady pieniężne, produkcja finalna i czysta^a w zł na 1 ha użytków rolnych w gospodarce indywidualnej w latach 1970—1975

Wyszczególnienie	1970	1971	1972	1973	1974	1975	Średnie roczne tempo wzrostu w %
W cenach bieżących							
Nakłady pieniężne:							
Ogółem	3314	3551	4092	4765	5240	5634	11,2
w tym amortyzacja ^b	813	885	925	1051	1092	1154	7,3
Nakłady pieniężne bez amortyzacji	2499	2666	3167	3714	4148	4481	12,3
w tym produkty pocho- dzenia rolniczego	849	953	1210	1552	1765	1864	17,1
Produkcja finalna: brutto	9271	11285	12949	14291	14799	15218	10,4
netto	8422	10332	11739	12739	13034	13354	9,8
Produkcja czysta brutto	6770	8619	9782	10577	10651	10737	9,8
W cenach stałych 1971 roku							
Nakłady pieniężne:							
Ogółem	3459	3551	4070	4640	4912	5194	8,5
w tym amortyzacja ^b	849	885	920	1023	1024	1064	4,6
Nakłady pieniężne bez amortyzacji	2610	2666	3150	3617	3888	4130	9,6
w tym produkty pocho- dzenia rolniczego	945	953	1196	1499	1686	1755	13,2
Produkcja finalna: brutto	10423	11317	12200	12891	12729	12118	3,0
netto	9478	10364	11004	11392	11043	10363	1,7
Produkcja czysta brutto ^c	7406	8606	9564	10020	9665	9372	4,7

^a Dane makroekonomiczne — w wartości produkcji i nakładach nie ujęto produktów przetwórstwa wewnątrzgospodarczego, które jest liczone w jednostkowych kosztach produkcji (mleko chude, wysłodki, otręby z przerobu własnego).

^b Amortyzacja została obliczona w IER wg zasad stosowanych w Państwowych Gospodarstwach Rolnych i jest wyższa o około 100% od amortyzacji przyjętej przez GUS.

^c Produkcja czysta brutto w cenach stałych — w przeciwieństwie do cen bieżących — nie odpowiada różnicy pomiędzy wartością produkcji finalnej i wydatkami pieniężnymi ze względu na niejednakowe zmiany indeksów cen.

beli 3. W tabeli tej przedstawiono nakłady pracy w dniach i nakłady pieniężne (łącznie z amortyzacją) w cenach stałych i bieżących na 100 zł wartości produkcji finalnej ujętej również w cenach stałych i bieżących. W przeliczeniu tym za jednostkę produkcji przyjęto 100 zł wartości produkcji finalnej. Nakłady i koszty na jednostkę produkcji w cenach stałych wyrażają kierunek i tendencję zmian efektywności produkcji rolnej ze społecznego punktu widzenia, natomiast na jednostkę produkcji w cenach bieżących — z punktu widzenia producenta.

Nakłady pracy na 100 zł wartości produkcji finalnej w cenach stałych obniżały się systematycznie w pierwszych trzech latach pięciolecia — z 0,66 dni w roku 1970 do 0,52 dni w roku 1973. Poczynawszy od roku 1974,

Tabela 3

**Nakłady i koszty jednostkowe produkcji w gospodarce indywidualnej
w latach 1970—1975**

Wyszczególnienie	1970	1971	1972	1973	1974	1975	$\frac{1975}{1970}$
	Koszt pracy zł/dzień						
W cenach stałych	93,2	104,2	115,4	120,8	125,2	133,3	143
W cenach bieżących	89,7	104,2	117,0	126,0	141,8	155,0	173
	Na 100 zł wartości produkcji finalnej — w cenach 1971 roku						
Nakłady pracy dni	0,66	0,61	0,56	0,52	0,53	0,56	85
Nakłady pracy zł ^a	68,8	63,8	58,3	54,2	55,2	58,4	85
Nakłady pieniężne zł	33,2	31,4	33,4	36,0	38,6	42,9	129
Razem nakłady zł^b	102,0	95,0	91,7	90,2	93,8	101,3	99
Koszt pracy zł	61,5	63,6	64,6	62,8	66,4	74,6	121
Koszt produkcji zł^b	94,7	95,0	98,0	98,8	105,0	117,5	124
	Na 100 zł wartości produkcji finalnej — w cenach bieżących						
Nakłady pracy dni	0,74	0,61	0,53	0,47	0,46	0,44	59
Koszt pracy zł	66,4	63,6	62,0	59,2	65,2	68,2	103
Nakłady pieniężne zł	35,7	31,4	31,6	33,3	35,4	37,0	104
Koszt produkcji zł^b	102,1	95,0	93,6	92,5	100,6	105,2	103

^a Według stałej opłaty pracy z roku 1971

^b Na jednostkę produkcji = 100 zł

w wyniku spadku produkcji rolnej z jednostki powierzchni, następuje ponowny wzrost nakładów — do 0,56 dni w roku 1975. W sumie w okresie pięciolecia nakłady pracy na jednostkę produkcji obniżyły się jednak o 15%.

Nakłady pieniężne w cenach stałych na 100 zł wartości produkcji finalnej wyrażonej w cenach stałych, po przejściowej obniżce w roku 1971, wykazują stałą tendencję wzrostu, szczególnie zaś w ostatnim roku pięciolecia. W całym rozpatrywanym okresie nakłady te wzrosły z 33,2 do 42,9 zł, tj. o 29%.

Łączną sumę nakładów pracy i nakładów pieniężnych na 100 zł wartości produkcji finalnej w cenach stałych przedstawiono w dwóch kategoriach. Pierwsza kategoria, określona w tabeli „razem nakłady” przyjmuje za podstawę stałą opłatę pracy (z roku 1971). Kategoria ta wyraża więc sumę społecznych nakładów pracy żywej i uprzedmiotowionej na fizyczną jednostkę produkcji rolnej. Suma tych nakładów w pierwszych trzech latach wykazywała wyraźną tendencję spadku, a mianowicie ze 102,0 zł w roku 1970 do 90,2 zł w roku 1973, tj. o około 12%. W następnych latach nakłady te wzrastają i w 1975 r. kształtują się na poziomie tylko o 1% niższym (101,3 zł) w stosunku do roku 1970. Praktycznie więc suma społecznych nakładów pracy żywej i uprzedmiotowionej w ubiegłym pięcioleciu nie uległa zmianie. Druga kategoria sumy nakładów pracy żywej i uprzedmiotowionej na jednostkę produkcji finalnej w cenach stałych wyraża wartość produkcji, bowiem nakłady pracy żywej wycenione tu są nie według jednolitej opłaty pracy, jak w kategorii nakładów społecznych, lecz według realnych kosztów pracy. Ze względu

na rosnące koszty pracy (o 43% w ciągu pięciolecia) społeczny koszt produkcji wykazuje stałą tendencję wzrostu, a mianowicie z 94,7 zł w roku 1970 do 98,8 zł w roku 1973 i do 117,5 zł w roku 1975. W sumie w ciągu pięciolecia społeczne koszty produkcji wzrosły o 24%.

Przy stałym wzroście cen produktów rolnych w ubiegłym pięcioleciu nakłady pracy na jednostkę produkcji finalnej w cenach bieżących wykazują z roku na rok znaczny spadek, który wystąpił nawet w roku 1974 i 1975 przy spadku produkcji rolnej. W całym pięcioleciu nakłady pracy żywej wyrażonej w dniach na 100 zł wartości produkcji w cenach bieżących obniżyły się o 41%. Przy wzroście kosztu jednego dnia pracy w cenach bieżących o 73% koszt pracy przyjęty na jednostkę produkcji wzrósł w całym pięcioleciu o 3% i to odpiero w ostatnim roku, w poprzednich bowiem latach kształtował się poniżej poziomu z roku 1970. Nakłady pieniężne w cenach bieżących na 100 zł wartości produkcji wyrażonej również w cenach bieżących wykazywały w poszczególnych latach niewielkie zmiany — najniższe były w 1971 r. (31,4 zł), najwyższe w 1975 r. (37,0 zł). W całym pięcioleciu nakłady te wzrosły z 35,7 do 37,0 zł, tj. o 4%.

Ogółem koszty produkcji w cenach bieżących na 100 zł produkcji finalnej (w cenach bieżących) wykazywały dosyć istotną tendencję spadku w latach 1970—73 (ze 102,1 do 92,5 zł), w ostatnim natomiast roku koszty te wyniosły 105,2 zł, były więc o około 3% wyższe niż w roku 1970.

Zmiany w nakładach, kosztach jednostkowych, dochodowości i opłacalności podstawowych produktów rolnych w latach 1970—1975 przedstawiają tabele 4, 5, 6.

Nakłady finalne na jednostkę produkcji obejmują nakłady poniesione w całym cyklu produkcyjnym, a więc zarówno nakłady pracy, jak i nakłady pieniężne przypadające na poszczególne produkty składają się z nakładów bezpośrednich, nakładów ogólnogospodarczych oraz nakładów poniesionych na wytworzenie produktów obrotu wewnętrznego (nasiona, pasze).

Z danych zawartych w tabelach 4, 5 i 6 wynika, że do roku 1974 nakłady pracy na jednostkę produkcji wykazywały systematyczny spadek, który w latach 1970—1974 wynosił ponad 30%. Spadek ten wynikał w pewnej mierze z ogólnego obniżenia nakładów pracy na 1 ha użytków rolnych, głównie jednak był wynikiem wzrostu produktywności gospodarki indywidualnej. W 1975 roku tendencja ta po raz pierwszy została zahamowana i nakłady pracy na jednostkę produktu w stosunku do roku ubiegłego uległy podwyższeniu prawie dla wszystkich produktów. Złożyły się na to dwie przyczyny: pierwsza — to brak zmniejszenia zasobów pracy w gospodarce indywidualnej, w której nakłady pracy na 1 ha użytków rolnych pozostały na niezmiennym poziomie w stosunku do roku 1974, druga — to poważne obniżenie plonów w produkcji roślinnej oraz ograniczenie produkcji trzody chlewnej. W 1974 roku produkcja żywca wieprzowego na 1 gospodarstwo wynosiła 8,8 q podczas gdy w 1975 roku 7,9 q. Niezmienione nakłady pracy na 1 ha przy spadku produkcji końcowej o 4,4% w stosunku do 1974 roku spowodowały (poprzez zwiększenia pośrednich nakładów pracy) podwyższenie jednostkowych nakładów pracy na jednostkę prawie wszystkich produktów rolnych z wyjątkiem buraków cukrowych i rzepaku, których plony w 1975 roku były znacznie wyższe niż w 1974 roku.

Tabela 4

**Zmiany w nakładach, kosztach jednostkowych, dochodowości i opłacalności
produkcji zbóż w latach 1970—1975**

Lata	Plon q/ha				Koszt produk- cji zł/q	Cena skupu zł/q	Dochód globalny	
		nakład pracy dni/q	opłata pracy zł/q	nakład pienięż- ny netto zł/q			zł/q	zł/dzień
Pszenica								
1970	23,5	1,28	115	188	303	396	208	162
1971	26,4	1,07	111	165	276	407	242	226
1972	25,0	1,09	127	190	317	396	206	189
1973	27,1	0,99	125	185	310	407	222	224
1974	28,7	0,92	131	204	335	395	191	208
1975 ^a	27,2	0,99	154	248	402	403	155	157
Wskaźnik ^b	116	77	134	132	133	102	75	97
Żyto								
1970	15,8	1,66	148	250	398	299	49	29
1971	21,0	1,15	120	176	296	304	128	111
1972	22,8	1,02	120	170	290	297	127	125
1973	23,6	0,96	121	176	297	304	128	133
1974	23,6	0,95	135	208	343	296	88	93
1975 ^a	22,0	1,04	161	258	419	301	43	41
Wskaźnik ^b	139	63	109	103	105	101	88	141
Jęczmień								
1970	23,0	1,13	101	176	277	364	188	166
1971	26,8	0,91	95	149	244	387	238	261
1972	27,2	0,87	102	156	258	375	219	252
1973	27,8	0,84	106	165	271	381	216	257
1974	29,9	0,77	110	175	285	370	195	253
1975 ^a	26,6	0,89	138	221	359	374	153	172
Wskaźnik ^b	116	79	137	126	130	103	81	104
Owies								
1970	21,0	1,13	101	180	281	285	105	93
1971	23,7	0,95	98	159	257	294	135	142
1972	23,6	0,92	108	171	279	284	113	123
1973	25,2	0,84	106	171	277	291	120	143
1974	26,6	0,79	112	186	298	289	103	130
1975 ^a	22,4	0,96	148	252	400	291	39	41
Wskaźnik ^b	107	85	147	140	142	102	37	44
4 zboża								
1970	19,4	1,41	126	204	330	356	152	108
1971	23,4	1,07	112	166	278	352	186	174
1972	24,0	1,00	117	173	290	366	193	193
1973	25,3	0,93	117	176	293	385	209	225
1974	25,4	0,92	130	204	334	382	178	194
1975 ^a	23,4	0,98	152	244	396	388	144	147
Wskaźnik ^b	121	69	121	120	120	109	95	136

^a Dane nieostateczne

^b Wskaźnik $\frac{1975}{1970}$

^c Ceny skupu 4 zbóż powiększone o dopłaty za ponadplanową kontraktację

Pomimo wzrostu jednostkowych nakładów pracy w 1975 roku w stosunku do roku ubiegłego, należy podkreślić, że w sumie nakłady pracy na jednostkę produktu w badanym okresie pięciu lat uległy poważnemu obniżeniu, co obrazują załączone tabele. Jak wynika z tabeli 4, spadek nakładów pracy na 1 q poszczególnych zbóż wynosi: dla pszenicy 0,29 dnia (1,28 — 0,99), tj. 22%, dla jęczmienia 0,24 dnia (1,13 — 0,89) tj. o 21% i dla owsa 0,17 dnia (1,13 — 0,96) tj. 15%; dla żyta spadek nakładów pracy na jednostkę produkcji był wyjątkowo wysoki, a mianowicie 0,62 dnia (1,66 — 1,04), co wynika z wyjątkowo niskich plonów w 1970 r. (15,8 q/ha w 1970 r.). W związku z tym zmiany w nakładach na 1 q żyta należy rozpatrywać po wyłączeniu z analizy roku 1970. Porównując rok 1975 z rokiem 1971 wzrost plonu wynosi 5%, zamiast 39%, a obniżenie nakładów pracy na 1 q 10%, zamiast 37%, natomiast wzrasta koszt pracy (o 41 zł/q) i nakłady pieniężne (o 82 zł/q), w wyniku czego koszty produkcji żyta wzrastają o 123 zł na 1 q.

W wyniku obniżenia się poziomu plonów i wzrostu nakładów pracy na jednostkę produkcji w 1975 roku nastąpiło istotne obniżenie dochodu globalnego na 1 dzień pracy i 1 q. Dochód globalny na 1 q dla wszystkich zbóż kształtuje się znacznie poniżej poziomu z 1970 roku; dla pszenicy jest niższy o 25%, dla żyta o 12%, dla jęczmienia o 19%, a dla owsa aż o 63%. Nieco korzystniej kształtuje się dochód globalny na 1 dzień pracy, dla żyta i jęczmienia jest wyższy niż w 1970 roku, a dla pszenicy jego obniżenie wynosi tylko 3%, natomiast dla owsa aż 56%.

Zwraca uwagę fakt, że dochód globalny na 1 dzień pracy w ostatnim roku dla poszczególnych zbóż (z wyjątkiem jęczmienia) kształtuje się poniżej przeciętnej opłaty pracy, w wyniku czego wskaźnik opłacalności jest niższy od 100. Ta obniżająca się opłacalność produkcji zbóż spowodowana spadkiem plonów jest w pewnym stopniu uzasadnieniem zmniejszania przez gospodarke indywidualną udziału zbóż w strukturze zasiewów.

Nieco inaczej przedstawiają się zmiany w nakładach pracy i nakładach pieniężnych na 1 q ziemniaków i buraków cukrowych. W okresie badanych lat plony tych dwu ziemniopłodów pozostały na niezmiennym poziomie, co pociągnęło za sobą wzrost kosztów produkcji ziemniaków o 54% w porównaniu z 1970 rokiem, a buraków cukrowych o 59%. Mimo wzrostu kosztów dochodowość obu tych produktów przedstawia się korzystnie. Na skutek znacznej podwyżki ceny w 1975 roku z 93 zł/q w 1974 roku do 118 zł/q w 1975 r. dochód globalny na 1 q buraków cukrowych wzrósł w porównaniu z rokiem 1970 o 59%, a dochód globalny na 1 dzień o 76%, natomiast w porównaniu z rokiem 1974 wzrost dochodu globalnego na 1 q wynosi 33%, a dochodu globalnego na 1 dzień 38%. Sytuacja dochodowa ziemniaków jest nieco mniej korzystna niż buraków cukrowych. Wzrost dochodu globalnego w porównaniu z rokiem 1970 wynosi 38% na 1 q i 50% na 1 dzień, ale już w porównaniu z rokiem 1974 dochód globalny na 1 q pozostał na niezmiennym poziomie, a dochód globalny na 1 dzień uległ obniżeniu około 3%.

Podwyższenie ceny skupu buraków cukrowych wyrównało niewłaściwe proporcje w dochodowości obu tych ziemniopłodów. Uprawa buraków cukrowych wymaga lepszych warunków niż ziemniaki i przy niezbyt wysokiej opłacalności jaka cechowała tę uprawę w poprzednich latach

Tabela 5

Zmiany w nakładach, kosztach jednostkowych, dochodowości i opłacalności produkcji ziemniaków, buraków cukrowych i rzepaku w latach 1970—1975

Lata	Plon q/ha	Nakład finalny			Koszt produk- cji	zł/q Cena skupu	Dochód globalny	
		nakład pracy dni/q	opłata pracy zł/q	nakład pienięż- ny netto zł/q			zł/q	zł/dzień
Ziemniaki								
1970	184	0,48	43	36	79	102	66	138
1971	149	0,57	59	47	106	122	75	132
1972	185	0,43	50	40	90	128	88	205
1973	195	0,40	50	41	91	139	98	245
1974	180	0,43	61	50	111	141	91	212
1975 ^a	182	0,44	69	53	122	144	91	207
Wskaźnik ^b	99	92	160	147	154	141	138	150
Buraki cukrowe								
1970	318	0,31	28	11	39	74	63	203
1971	305	0,31	32	11	43	74	63	203
1972	335	0,27	31	11	42	74	63	233
1973	317	0,28	36	13	49	81	68	243
1974	300	0,29	41	18	59	93	75	259
1975 ^a	323	0,28	44	18	62	118	100	357
Wskaźnik ^b	102	90	157	164	159	159	159	176
Rzepak								
1970	16,8	1,89	169	321	490	793	472	250
1971	15,3	1,91	199	336	535	805	469	246
1972	13,4	2,18	255	438	693	797	359	165
1973	13,5	2,13	268	461	729	783	322	151
1974	16,4	1,73	246	426	672	903	477	276
1975 ^a	20,5	1,42	220	375	595	930	555	391
Wskaźnik ^b	122	75	130	117	121	117	118	156

^a Dane nieostateczne

^b Wskaźnik $\frac{1970}{1975}$

traciła ona na atrakcyjności w gospodarce indywidualnej. Np. w 1974 roku dochód globalny na 1 q dla ziemniaków wynosił 91 zł, a dla buraków cukrowych 75 zł, zaś dochód globalny na 1 dzień pracy odpowiednio: 212 zł i 259 zł. Przy obecnym poziomie cen buraków cukrowych dochód globalny na 1 q w porównaniu z rokiem 1974 wzrósł o 25 zł (do 100 zł/q), a dochód globalny na 1 dzień o 98 zł (do 357 zł na dzień pracy). Wydaje się, że taki wzrost dochodowości zapewnia burakom cukrowym dużą konkurencyjność w porównaniu z innymi uprawami.

W wyjątkowo niekorzystnych warunkach ekonomicznych znalazła się uprawa rzepaku w latach 1970—1973. Od 1970 roku aż do 1973 systematycznie obniżały się plony rzepaku, co pociągało za sobą nie tylko wzrost nakładów pieniężnych, ale również i wzrost nakładów pracy na 1 q. W roku 1974 nastąpiła zdecydowana poprawa opłacalności produkcji rzepaku z dwu przyczyn: po pierwsze nastąpił wzrost plonów, które wyrównały

się do poziomu 1970 roku, po drugie cena skupu została podniesiona o 15%, z 783 zł/q, w 193 roku do 903 zł/q w 1974 roku. Dzięki temu zarówno dochód globalny na 1 q jak i dochód globalny na 1 dzień pracy przekroczył poziom w 1970 roku — dochód globalny na 1 q wyniósł 477 zł w porównaniu z 472 zł w 1970 roku, a dochód globalny na 1 dzień pracy wzrósł z 250 zł w 1970 roku do 276 zł w 1974 roku.

Jeszcze korzystniejszy dla uprawy rzepaku okazał się rok 1975. Rekordowo wysoki plon (20,5 q z ha) spowodował obniżenie kosztu jednostkowego z 672 zł w 1974 roku do 595 zł w 1975 roku, co przy wzroście ceny o 27 zł (do 930 zł/q) znalazło odbicie w dochodzie globalnym na 1 q i na 1 dzień pracy. Dochód na 1 q wzrósł do 555 zł, a dochód na 1 dzień pracy do 391 zł i dzięki temu uprawa rzepaku stała się najbardziej dochodową z całej produkcji roślinnej.

Gdyby jednak plony rzepaku w 1975 roku pozostały na poziomie przeciętnych plonów uzyskiwanych w gospodarce indywidualnej tzn. 16,0 q/ha to na skutek wzrostu kosztów uprawy 1 ha, jednostkowy koszt produkcji wyniósłby około 760 zł/q i zmniejszyłaby się znacznie dochodowość tej rośliny. Obniżenie dochodu globalnego w stosunku do 1974 roku wyniosłoby na 1 q około 30 zł, a na 1 dzień pracy około 25 zł i dochody te ukształtowałyby się na poziomie niższym niż w 1970 roku. Ponieważ, jak wiadomo, rzepak jest rośliną zawodną w plonach i wrażliwą na niekorzystne warunki klimatyczne, wydaje się celowe, aby przy ustalaniu ceny skupu rzepaku orientować się nie na przeciętne lub wyższe plony, jak to miało miejsce na początku lat siedemdziesiątych, lecz na plony niższe od przeciętnych, co poważnie zmniejszy ryzyko uprawy, a tym samym i wahania w powierzchni uprawy.

W produkcji zwierzęcej zmiany w nakładach pracy kształtują się podobnie jak w produkcji roślinnej: przy obniżających się nakładach pracy na jednostkę produkcji (około 20%) wyraźnie wzrasta koszt pracy, przeciętnie około 40% w ciągu badanych 5 lat. Wzrastają również nakłady pieniężne netto, w sumie więc rosną koszty jednostkowe.

Biorąc pod uwagę wielkość wytworzonego dochodu na 1 dzień pracy, najbardziej dochodową dla gospodarki chłopskiej jest obecnie produkcja żywca wołowego. W całym badanym okresie dzięki wysokiej podwyżce cen bydła rzeźnego, dochód globalny na 1 q i na 1 dzień pracy wykazuje ciągłą tendencję wzrostową i najwyższy ze wszystkich produktów zwierzęcych wskaźnik (97% w stosunku do roku 1970). Produkcja bydła rzeźnego, zapewnia obecnie gospodarstwom chłopskim najwyższy ze wszystkich produktów zwierzęcych dochód globalny na 1 dzień pracy (130 zł). W ostatnim roku jednostkowe koszty produkcji bydła wzrosły o 11%, a ceny żywca wołowego tylko o 3% (z 22,85 zł/kg do 23,57 zł/kg), na skutek czego dochodowość tego produktu pozostała na poziomie roku poprzedniego. Dochód globalny na 1 q w 1975 roku wzrósł o 5 zł (z 1747 zł w 1974 roku do 1752 zł w 1975 roku), a dochód globalny na 1 dzień pracy uległ tylko niewielkiemu obniżeniu (ze 131,3 zł w 1974 roku do 129,8 zł w 1975 roku).

Nieco mniej korzystnie niż produkcja żywca wołowego przedstawia się produkcja mleka. Ponieważ wysokiego kosztu produkcji nie równoważy jednoczesny przyrost ceny, jak to miało miejsce w przypadku żywca wołowego (wzrost ceny żywca wołowego wyniósł 56%, dla mleka 40%)

Tabela 6

**Zmiany w nakładach, kosztach jednostkowych, dochodowości i opłacalności
produkcji zwierzęcej w latach 1970—1975**

Lata	Nakład finalny			Koszt produk- cji zł/q	Cena skupu zł/q	Dochód globalny	
	nakład pracy dni/q	opłata pracy zł/q	nakład pienięż- ny netto zł/q			zł/q	zł/dzień
Żywiec wieprzowy							
1970	17,7	1588	1193	2781	2287	1094	61,8
1971	17,1	1782	1190	2972	2771	1581	92,5
1972	15,6	1826	1239	3065	2788	1549	99,3
1973	14,4	1814	1315	3129	2794	1479	102,7
1974	14,5	2062	1495	3557	2808	1313	90,6
1975 ^a	15,2	2356	1765	4121	2942	1177	77,4
Wskaźnik ^b	86	148	148	148	129	108	125
Żywiec wołowy							
1970	16,7	1498	404	1902	1506	1102	66,0
1971	15,8	1646	424	2070	1670	1246	78,9
1972	14,2	1661	421	2082	1821	1400	98,6
1973	13,3	1676	496	2172	1977	1481	111,3
1974	13,3	1886	538	2424	2285	1747	131,3
1975 ^a	13,5	2095	605	2700	2357	1752	129,8
Wskaźnik ^b	81	140	150	142	156	159	197
Żywiec drobiowy							
1970	18,3	1641	1420	3061	2532	1112	60,8
1971	16,9	1761	1348	3109	2687	1339	79,2
1972	14,5	1697	1400	3097	2692	1292	89,1
1973	13,6	1714	1520	3234	2682	1162	85,3
1974	12,9	1833	1633	3466	2687	1054	81,7
1975 ^a	13,7	2124	1931	4055	2712	781	57,0
Wskaźnik ^b	75	129	136	132	107	70	94
Mleko (100 ltr)							
1970	2,78	249	68	317	264	196	70,5
1971	2,68	274	71	345	306	235	87,7
1972	2,36	276	71	347	343	272	115,2
1973	2,21	278	84	362	346	262	118,6
1974	2,22	315	89	404	351	262	118,0
1975 ^a	2,25	349	101	450	369	268	119,1
Wskaźnik ^b	81	140	148	142	140	137	169
Jaja (100 szt)							
1970	1,12	100	87	187	170	83	74,1
1971	1,03	107	83	190	170	87	84,5
1972	0,89	104	85	189	177	92	103,3
1973	0,83	105	93	198	172	79	95,2
1974	0,79	113	99	212	191	92	116,5
1975 ^a	0,84	130	118	248	196	78	92,9
Wskaźnik ^b	75	130	136	133	115	94	125

^a Dane nieostateczne

^b Wskaźnik $\frac{1975}{1970}$

dochód globalny na 1 dzień pracy, który jest w pełni porównywalnym wskaźnikiem dla obu produktów, kształtuje się około 10% poniżej poziomu dochodu osiąganego z produkcji żywca wołowego. Również przyrost dochodowości mleka w stosunku do roku 1970 jest niższy niż żywca wołowego: dochód globalny na jednostkę produkcji wzrósł 37%, a na jednostkę pracy o 69%, podczas gdy w produkcji żywca wołowego wskaźniki te wynoszą odpowiednio 59 i 97%. Mimo niższego w porównaniu z żywcem wołowym poziomu dochodowości, mleko zajmuje w produkcji zwierzęcej drugie miejsce w jednostkowej opłacalności produkcji.

W dwu ostatnich latach znacznemu pogorszeniu uległy warunki produkcji trzody chlewnej. W roku 1971 zostały podniesione ceny skupu żywca wieprzowego o 4,80 zł na 1 kg, co wpłynęło dodatnio na wzrost dochodu globalnego na 1 q i na 1 dzień pracy. Wprawdzie w następnych latach na skutek wzrostu nakładów pieniężnych dochód globalny na jednostkę produkcji nie rósł, a nawet wykazywał niewielką tendencję spadkową (1581 zł/q w 1971 roku i 1479 zł/q w 1973 roku), był jednak ciągle atrakcyjny, gdyż jednocześnie towarzyszył mu wzrost dochodu globalnego na 1 dzień pracy, który wzrósł z 92,5 zł w 1971 roku do 102,7 zł w 1973 roku. Natomiast w roku 1974 dochód globalny na 1 q uległ obniżeniu do 1313 zł, a dochód globalny na 1 dzień pracy do 90,6 zł, zaś w 1975 roku nastąpiło dalsze obniżenie dochodu globalnego do 1177 zł na 1 q i do 77,4 zł na 1 dzień pracy. W stosunku do roku 1970 dochód globalny na jednostkę produkcji jest wyższy o 8%, a na jednostkę pracy o 25%. W tej sytuacji wymienione wskaźniki ukształtowały się znacznie poniżej poziomu osiągniętego w 1971 roku, bezpośrednio po pierwszej podwyżce cen. Wyrazem tego, że produkcja trzody staje się coraz mniej atrakcyjna dla gospodarki chłopskiej, jest również zmniejszenie rozmiarów produkcji trzody chlewnej w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych. W 1973 roku produkcja ta wynosiła 136 kg, w 1974 roku 133 kg, a w 1975 roku 117 kg, podczas gdy dla żywca wołowego analogiczne wielkości wynosiły: 65 kg, 70 kg i 73 kg na 1 ha użytków rolnych.

W związku z podwyżką ceny skupu jaj w 1974 roku o 11% znacznie podniosła się dochodowość produkcji drobiu w gospodarce indywidualnej, dochód globalny na 1 dzień pracy wzrósł z 95,2 do 116,5 zł, tj. o 22%, a na jednostkę produkcji z 79 do 92 zł, tj. o 16%. Natomiast w roku 1975, gdy wzrost ceny wyniósł zaledwie 2,6%, dochód globalny na jednostkę produkcji zmniejszył się o 15% (z 92 zł w 1974 roku do 78 zł w 1975 roku) i ukształtował się o 6% poniżej poziomu z 1970 roku, a dochód globalny na 1 dzień pracy o 20% (ze 116,5 zł w 1974 roku do 92,9 zł w 1975 roku).

Spośród wszystkich analizowanych produktów zwierzęcych najmniej korzystnie przedstawia się dochodowość produkcji żywca drobiowego. Wynika to z faktu, iż ceny żywca drobiowego pozostają na niezmiennym poziomie, a dochodowość jego ulega obniżeniu z powodu systematycznego wzrostu kosztów produkcji. Dochód globalny na 1 dzień pracy i na 1 q jest najniższy spośród wszystkich produktów zwierzęcych we wszystkich badanych latach. Mimo, że udział wartości produkcji żywca drobiowego w produkcji całego gospodarstwa jest niewielki i stanowi zaledwie 3%, a jego dochodowość rzutuje w niewielkim stopniu na dochodowość całej gospodarki indywidualnej, zwraca uwagę fakt zbyt niskich cen sku-

pu żywca drobiowego, co ogranicza obsadę drobiu w gospodarstwie do ilości niezbędnej do produkcji jaj.

Na zakończenie analizy zmian w kosztach jednostkowych produktów roślinnych należy podkreślić, że w 1975 roku na skutek spadku plonów znacznie wzrosły koszty jednostkowe produktów roślinnych (oprócz rze-paku). Przy zastosowanej metodzie liczenia całego obrotu wewnętrznego po kosztach własnych, wysokie koszty produkcji roślinnej wpływają znacznie na podwyższenie kosztów produkcji zwierzęcej. Szczególne zna-czenie mają tutaj pasze treściwe i ziemniaki, gdyż pasze te są podstawą rozwoju produkcji zwierzęcej i kształtowania się jej kosztów. Koszty zbóż i ziemniaków do roku 1975 kształtowały się dużo poniżej przeciętnych cen zakupu, np. w roku 1973 przeciętna zakupywanych pasz treściwych wynosiła 380 zł/q, a koszt własny produkcji zbóż 290 zł/q. Ponieważ włas-ne pasze treściwe stanowią około 70% ogólnego zużycia pasz treściwych w gospodarce indywidualnej, ich koszty wpływają w dużym stopniu na kształtowanie się kosztów produktów zwierzęcych. W roku 1975, gdy z powodu nieurodzaju zbóż koszt ich produkcji zrównał się z ceną zakupu pasz treściwych (koszt produkcji zbóż w gospodarstwie wyniósł 386 zł/q, a przeciętna cena zakupu pasz treściwych 385 zł/q), wzrosły znacznie koszty produktów zwierzęcych, a szczególnie żywca wieprzowego, gdzie udział pasz treściwych stanowi ponad 40% nakładów materiałowo-pie-niężnych.

W tabelach 4, 5 i 6 dochód globalny na 1 dzień pracy obliczany był dla produkcji towarowej, realizowanej według cen skupu państwowego, oprócz 4 zbóż razem, do ceny których doliczono dopłaty za ponadplanowe wykonanie kontraktacji. W tabeli 7 dochód globalny dla poszczególnych produktów, gałęzi i działów produkcji obliczany jest na podstawie całej produkcji finalnej, według przeciętnych cen kontraktacji, dopłat do po-nadplanowej kontraktacji i cen samozaopatrzenia, zbliżonych do cen sku-pu państwowego. Z tego powodu dochód globalny na 1 dzień pracy w tej tabeli jest nieco różny od dochodu przedstawionego w poprzednich ta-belach.

Dochód globalny z 1 ha jest przeliczany nie na 1 ha powierzchni efek-tywnej, lecz na 1 ha powierzchni całkowitej, tzn. powiększonej o po-wierzchnię reprodukcji wewnętrznej (nasiona własne, pasze dla koni, na-wozy zielone). Obszar reprodukcji wewnętrznej zmienia się z roku na rok w zależności od plonów. I tak np. w 1970 roku w przeciętnym gospodar-stwie statystycznym obszar reprodukcji wewnętrznej obejmował 1,61 ha, tj. 25%, natomiast w 1975 roku wyniósł 1,49 ha, tj. 22% użytków rol-nych gospodarstwa.

Przeciętny dochód globalny z 1 ha użytków rolnych całego gospodar-stwa wzrósł w latach 1970—75 o 51% w tym z 1 ha końcowej produkcji roślinnej o 105% za 1 ha powierzchni przeznaczonej pod produkcję pasz dla inwentarza produkcyjnego o 31%. Największy dochód z 1 ha osiągnęły gospodarstwa indywidualne z produkcji buraków cukrowych i ziemnia-ków (25092 zł i 12410 zł), najniższy z żyta (762 zł). Produkcja roślinna razem daje w ostatnim roku dochód globalny z 1 ha dwukrotnie wyższy niż produkcja zwierzęca (13224 zł wobec 7969 zł z produkcji zwierzęcej), ale w poszczególnych latach wysokość dochodu globalnego z 1 ha produk-cji finalnej roślinnej i zwierzęcej uzależniona jest od plonów, a tym sa-

Tabela 7

Dochód globalny na 1 ha i na 1 dzień pracy w latach 1970—1975

Produkt	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1975	1975
							1970	1974
Na 1 ha								
Pszenica	3554	4874	4232	4496	4242	3172	89	75
Żyto	638	2082	2460	2288	1631	762	119	47
Jęczmień	2727	4886	4912	4542	4394	3123	115	71
4 zboża	2386	3273	3351	3816	3513	2896	121	82
Ziemniaki	6073	8905	9720	12379	12572	13410	221	107
Buraki cukrowe	15067	15073	16890	17208	17972	25092	167	140
Rzepak	6169	6179	4202	3888	6763	9506	154	141
Len	6341	9225	8128	7206	9027	9428	149	104
Razem produkcja roślinna	6437	7376	8045	9573	9897	13224	205	134
Bydło	5704	6738	8799	8728	8760	8754	153	100
Trzoda chlewna	5714	8990	9320	9749	8648	6657	117	77
Drób	5915	7543	8556	8137	9074	6248	106	69
Razem produkcja zwierzęca	6073	7888	9232	9267	9102	7969	131	88
Ogółem produkcja	6360	7832	8904	9548	9573	9611	151	100
Na 1 dzień pracy								
Pszenica	165	225	201	217	208	158	96	76
Żyto	33	112	136	131	95	45	136	47
Jęczmień	145	265	265	248	250	173	119	69
4 zboża	120	168	175	203	189	154	128	81
Ziemniaki	102	146	169	219	222	240	235	108
Buraki cukrowe	203	203	233	241	258	358	176	139
Rzepak	260	256	175	165	285	431	166	151
Len	186	264	226	223	271	305	164	113
Razem produkcja roślinna	145	181	193	220	228	256	177	112
Bydło	70	86	110	117	121	120	171	99
Trzoda chlewna	63	93	100	106	94	81	129	86
Drób	81	95	112	108	119	93	115	78
Razem produkcja zwierzęca	73	94	110	115	115	109	149	95
Ogółem produkcja	92	114	131	141	142	142	154	100

mym obszarze zajętego pod finalną produkcję roślinną i zwierzęcą. Natomiast zróżnicowanie w dochodzie globalnym z 1 ha w produkcji zwierzęcej jest znacznie niższe niż w produkcji roślinnej. W produkcji roślinnej w 1975 roku dochód z 1 ha uprawy żyta jest ponad trzydziestokrotnie niższy od dochodu z 1 ha buraków cukrowych, gdy w tym samym roku w produkcji zwierzęcej zróżnicowanie pomiędzy dochodami z bydła, trzody i drobiu nie przekracza 30%.

Najwyższy dochód globalny na 1 ha całej powierzchni paszowej osiągnęła gospodarka indywidualna w 1973 roku, a mianowicie — 9267 zł. Dochód ten był tylko nieznacznie niższy od dochodu osiągniętego z 1 ha końcowej produkcji roślinnej (9573 zł). W 1975 r. dochód z 1 ha po-

wierzchni paszowej obniżył się o 15% (do 7969 zł), natomiast z 1 ha produkcji roślinnej zwiększył się aż o 38% (do 13224 zł). Dochód globalny z 1 ha powierzchni paszowej dla bydła wzrósł w latach 1970—72 o 54% i od tego czasu pozostaje na niezmiennym poziomie. Dochód z 1 ha powierzchni paszowej dla trzody i drobiu ulega z roku na rok znacznym wahaniom w zależności od obszaru zajętego pod uprawę pasz i wartości produkcji końcowej. Po wysokim wzroście dochodu w pierwszych latach **ubiegłego** pięciolecia i spadku w roku 1974 i 1975, dochód z 1 ha powierzchni paszowej dla trzody był w 1975 r. tylko o 17%, a dla drobiu zaledwie o 6% wyższy niż w roku 1970.

Rozpatrując dochód globalny na 1 dzień pracy stwierdzamy, że i w tym przypadku produkcja roślinna wykazuje wyższy wzrost dochodu od produkcji zwierzęcej, ale różnice w procentowym wzroście dochodu między działami produkcji są w porównaniu z dochodem na 1 ha znacznie mniejsze. Przyrost dochodu na 1 dzień w całym gospodarstwie wynosi 54%, w produkcji roślinnej 77%, a w produkcji zwierzęcej 49% podczas gdy dla dochodu na 1 ha analogiczne wartości wynosiły 51%, 105% i 31%.

Istotne są natomiast różnice w bezwzględnej wartości dochodu na 1 dzień pracy. W produkcji roślinnej dochód globalny na 1 dzień pracy jest ponad dwukrotnie wyższy niż w produkcji zwierzęcej (np. dochód w 1975 roku w produkcji roślinnej wyniósł 256 zł, a w produkcji zwierzęcej 109 zł), przy czym w produkcji roślinnej dochód ten wykazuje z roku na rok systematyczny wzrost w całym pięcioleciu, natomiast w produkcji zwierzęcej po wzroście w latach 1970—73 w 1974 roku nastąpiła stagnacja, a w 1975 roku spadek dochodu ze 115 do 109 zł.

Dochód ten w produkcji zwierzęcej kształtuje się we wszystkich latach poniżej przeciętnej opłaty pracy, w wyniku czego wskaźnik opłacalności produkcji zwierzęcej jest niższy od 100. Na podstawie tego faktu nie można jednak jeszcze przesądzać o nieopłacalności produkcji zwierzęcej. Wskaźnik opłacalności wyrażający stosunek ceny do kosztu w gospodarce indywidualnej, nie nadaje się do porównywania pomiędzy sobą opłacalności różnych produktów, gałęzi lub działów produkcji, z wyjątkiem niektórych produktów o zbliżonej technologii produkcji, np. poszczególnych zbóż. Przydatność tego wskaźnika polega głównie na ocenie zmian w opłacalności danego produktu w czasie oraz na porównywaniu pomiędzy sobą zmian w opłacalności podobnych produktów. Pod tym też kątem należy rozpatrywać dane zawarte w tabeli 8. Są tu przedstawione zmiany w opłacalności produkcji finalnej dla poszczególnych produktów i działów produkcji na przestrzeni badanych lat 1970—1975.

Różnice pomiędzy wskaźnikami opłacalności mówiące o kierunku i skali zmian w opłacalności poszczególnych produktów rolnych są rozpatrywane w podwójnym ujęciu czasowym a mianowicie w latach 1970—73 i 1973—75. W pierwszym okresie nastąpiła poprawa opłacalności całej produkcji rolnej o 6 punktów procentowych, w tym produkcji zwierzęcej o 7 punktów a roślinnej o 9 punktów, w drugim natomiast okresie opłacalność całej produkcji obniżyła się o 13 punktów procentowych, w tym produkcji roślinnej o 4 punkty, zaś zwierzęcej o 14 punktów. Spośród produktów roślinnych największy spadek opłacalności, bo około 25 punktów wykazała produkcja zbóż (m in. na skutek spadku plonów w 1975 r.) a spośród zwierzęcych — produkcja trzody chlewnej (o 18 punktów).

Tabela 8

**Zmiany w opłacalności produkcji w gospodarstwach indywidualnych
w latach 1970—1975**

Wyszczególnienie	1970	1971	1972	1973	1974	1975	Różnica w punktach	
							1973—	1975—
							1970	1973
Pszenica	131	147	129	129	118	101	—2	—28
Żyto	77	103	107	102	87	73	+65	—29
Jęczmień	122	160	150	138	129	105	+16	—33
4 zboża	112	124	120	125	113	100	+13	—25
Ziemiaki	107	123	125	141	131	131	+34	—10
Buraki cukrowe	191	171	174	167	157	192	—24	+25
Rzepak	165	154	119	111	138	164	—54	+53
Len	146	169	145	136	143	146	—10	+10
Razem produkcja roślinna	131	138	135	140	132	136	+9	—4
Bydło	83	86	95	95	89	83	+12	—12
Trzoda	83	93	91	91	80	73	+8	—18
Drób	95	95	98	93	92	79	0	—14
Razem produkcja zwierzęca	88	93	96	95	88	81	+7	—14
Ogółem produkcja	102	106	108	108	100	95	+6	—13

Z danych tabeli 7 i 8 wynika, że pomiędzy dochodowością i opłacalnością produkcji roślinnej i zwierzęcej zarysowuje się coraz bardziej pogłębiająca dysproporcja. Do roku 1972 dochód globalny na 1 ha z produkcji zwierzęcej był wyższy od dochodu z produkcji roślinnej. W 1973 roku proporcje te uległy odwróceniu, a wysokość dochodu globalnego na 1 ha osiąganego z produkcji zwierzęcej w ostatnich dwóch latach kształtowała się relatywnie na coraz niższym poziomie i w 1975 roku stanowiła zaledwie 60% w porównaniu z dochodem uzyskiwanym z produkcji roślinnej.

Tak wysokie różnice w dochodowości skłaniają do wnikliwszego przeanalizowania udziału produkcji roślinnej i zwierzęcej w całym gospodarstwie. Tabela 9 przedstawia wielkość powierzchni przeznaczonej pod produkcję pasz dla inwentarza produkcyjnego (łącznie z powierzchnią re-produkcji wewnętrznej) oraz pod finalną produkcję roślinną w przeciętnym gospodarstwie statystycznym. Mimo pogorszenia się opłacalności i dochodowości produkcji zwierzęcej, gospodarstwa indywidualne przeznaczają coraz większe powierzchnie użytków rolnych na pasze dla inwentarza produkcyjnego. W przeciętnym gospodarstwie statystycznym na pasze dla inwentarza przypadło w 1970 roku 4,144 ha, w 1975 roku 4,876 ha, a udział powierzchni przeznaczonej na pasze wzrósł z 63,8% w 1970 roku do 72,8% w 1975 roku, tj. o 9 punktów procentowych. Największy przyrost powierzchni paszowej nastąpił w paszach przeznaczonych dla trzody chlewnej, których udział wzrósł z 17,3% w 1970 roku do 21,7% w 1975 roku.

Tabela 9

Zmiany w powierzchni przeznaczonej pod produkcję pasz dla inwentarza produkcyjnego i pod finalną produkcję roślinną w gospodarce indywidualnej w latach 1970—1975

Produkt	1970	1971	1972	1973	1974	1975	Różnica 1975— 1970
Na 1 gospodarstwo w ha							
Pszenica	0,515	0,518	0,471	0,517	0,558	0,432	
Zyto	0,320	0,809	0,580	0,548	0,506	0,310	
Jęczmień	0,154	0,114	0,124	0,131	0,165	0,105	
4 zboża	1,113	1,510	1,257	1,259	1,279	0,828	
Ziemniaki	0,372	0,148	0,396	0,306	0,222	0,266	
Buraki cukrowe	0,194	0,191	0,190	0,188	0,184	0,218	
Rzepak	0,101	0,112	0,079	0,089	0,059	0,077	
Len	0,041	0,040	0,039	0,034	0,036	0,042	
Inne rośliny	0,535	0,331	0,523	0,394	0,342	0,393	
Razem produkcja roślinna	2,356	2,332	2,484	2,270	2,122	1,824	
Bydło	2,339	2,349	2,110	2,272	2,488	2,567	
Trzoda chlewna	1,123	1,209	1,321	1,381	1,392	1,455	
Drób	0,576	0,503	0,492	0,482	0,501	0,647	
Razem produkcja zwierzęca	4,144	4,168	4,016	4,230	4,478	4,876	
Ogółem produkcja	6,500	6,500	6,500	6,500	6,600	6,700	
W procentach							
Pszenica	7,9	8,0	7,2	7,9	8,4	6,4	—1,5
Zyto	4,9	12,4	8,9	8,4	7,7	4,6	—0,3
Jęczmień	2,4	1,8	1,9	2,0	2,5	1,6	—0,8
4 zboża	17,1	23,3	19,3	19,3	19,4	12,4	—4,7
Ziemniaki	5,7	2,3	6,1	4,7	3,3	4,0	—1,7
Buraki cukrowe	3,0	2,9	2,9	2,9	2,9	3,3	+0,3
Rzepak	1,6	1,7	1,2	1,4	0,9	1,1	—0,5
Len	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	0,6	0,0
Inne rośliny	8,2	5,1	8,1	6,1	5,2	5,8	—2,4
Razem produkcja roślinna	36,2	35,9	38,2	34,9	32,2	27,2	—9,0
Bydło	36,0	36,1	32,5	35,0	37,7	38,3	+2,3
Trzoda chlewna	17,3	18,6	20,3	21,2	21,1	21,7	+4,4
Drób	8,9	7,7	7,6	7,4	7,6	9,6	+0,7
Razem produkcja zwierzęca	63,8	64,1	61,8	65,1	67,8	72,8	+9,0
Ogółem produkcja	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0

Wyższy udział produkcji zwierzęcej w rozdysponowaniu powierzchni użytków rolnych znajduje odbicie w kształtowaniu się wpływów z gospodarstwa (wpływy z produkcji zwierzęcej stanowią około 2/3 całej wartości produkcji finalnej), oraz w kosztach produkcji i produkcji czystej. W skrajnych latach procentowy udział produkcji roślinnej i zwierzęcej, w poszczególnych pozycjach nakładów i dochodów przedstawiał się następująco:

	Produkcja			
	roślinna		zwierzęca	
Wyszczególnienie	1970	1975	1970	1975
Nakłady pracy	23,4	20,8	76,6	79,2
Nakłady pieniężne	36,8	28,0	63,2	72,0
Koszty własne produkcji	28,5	23,5	71,5	76,5
Wartość produkcji finalnej	37,3	34,2	62,7	65,8
Produkcja czysta	37,6	38,3	62,4	61,7

Jak widać z powyższego zestawienia produkcja zwierzęca zdecydowanie dominuje w produkcji rolnej i od 1970 roku prawie we wszystkich pozycjach (poza produkcją czystą) nastąpiło zwiększenie jej udziału w całym gospodarstwie. W 1975 roku gospodarstwa indywidualne na produkcję zwierzęcą przeznaczyły prawie 80% nakładów pracy i ponad 70% nakładów pieniężnych (koszty produkcji zwierzęcej w kosztach całej produkcji rolnej stanowią 76,5%), a udział wartości produkcji finalnej wyniósł prawie 66% (wzrost z 62,7% w 1970 roku do 65,8% w 1975 roku). Jedynie produkcja czysta wykazuje tendencję spadkową, udział jej na przestrzeni badanych 6 lat obniżył się z 62,4% w 1970 roku do 61,7% w 1975 roku. Obniżenie to wynika z dysproporcji przyrostu nakładów pieniężnych i wartości produkcji finalnej — wartość produkcji finalnej wzrosła o 3,1 punktu, a nakłady pieniężne o 8,8 punktu — co jest tym bardziej niepokojące, że jeszcze w 1974 roku udział produkcji czystej uzyskanej z produkcji zwierzęcej wynosił 66%.

Przedstawione wyżej dane wyjaśniają w pewnym sensie motywy działania indywidualnego rolnika, który dąży systematycznie do zwiększenia dochodu z gospodarstwa. Przerobienie zboża i innych produktów roślinnych na produkty zwierzęce i zwiększenie rozmiarów tej produkcji, pozwala mu spełnić to dążenie, pod warunkiem, że ma w gospodarstwie odpowiednie zapasy siły roboczej, które może przesunąć z produkcji roślinnej do zwierzęcej, ewentualnie dysponuje zasobami pracy dla których nie ma innego bardziej dochodowego zajęcia. W tej sytuacji rolnikowi opłaca się wykorzystać tę siłę roboczą w produkcji, która pomnaża dochód gospodarstwa, mimo że dochód w przeliczeniu na dodatkową jednostkę pracy jest znacznie niższy w porównaniu z dochodem uzyskiwanym z produkcji roślinnej. Potwierdzają to dane z ostatnich lat, z których wynika, że wartość finalnej produkcji zwierzęcej w przeliczeniu na 1 gospodarstwo (w cenach stałych 1971 roku) wzrosła o 22% (z 49,2 tys. zł w 1970 roku do 60,0 tys. zł w 1975 roku) podczas gdy wartość finalnej produkcji roślinnej w 1975 roku pozostała na poziomie 1970 roku. Cały więc przyrost produkcji końcowej gospodarstwa dotyczył wyłącznie przyrostu produkcji zwierzęcej.

Nakłady na 1 ha, koszty jednostkowe

Lp.	Wyszczególnienie	Pszenica					
		1970	1971	1972	1973	1974	1975 ^a
1.	Nawozy mineralne	706	613	814	829	877	925
2.	Obornik	2118	2206	2278	2394	2795	2995
3.	Środki chemiczne	36	39	47	64	73	92
4.	Nasiona kupne	296	316	337	370	407	429
5.	Nasiona własne	398	350	387	359	360	414
6.	Utrzymanie maszyn	428	449	445	495	541	565
7.	Utrzymanie budynków	272	302	281	330	363	378
8.	Siła pociągowa	543	465	501	514	577	733
9.	Usługi maszynowe	266	316	274	330	363	423
10.	Ubezpieczenie	54	51	56	62	73	88
11.	Stanowisko	284	268	233	256	393	543
12.	Nakłady ogólnogospod.	329	372	386	421	512	562
13.	Nakłady mat.-pien. brutto	5730	5747	6039	6424	7334	8147
14.	Słoma	1088	1223	1122	1216	1288	1181
15.	Nakłady mat.-pien. netto	4642	4524	4917	5208	6046	6966
16.	Nakłady pracy dni	24,9	24,1	23,4	23,0	22,8	23,1
17.	Opłata pracy zł/dzień	89,7	104,2	117,0	126,0	141,8	155,0
18.	zł/ha	2234	2511	2735	2901	3233	3581
19.	Nakłady netto	6876	7035	7652	8109	9279	10547
20.	Plon q/ha	23,5	26,4	25,0	27,1	28,7	27,2
21.	Nakład globalny dni/q	1,10	0,94	0,97	0,88	0,82	0,88
22.	zł/q	204,5	178,1	203,8	199,2	218,7	263,4
23.	Nakład finalny dni/q	1,28	1,07	1,09	0,99	0,92	0,99
24.	zł/q	188,4	164,5	189,6	185,4	204,5	248,4
25.	Koszt produkcji zł/q	303,2	276,0	317,2	310,1	335,0	401,8
26.	Cena skupu zł/q	396	407	396	407	395	403
	Nakład finalny na 1 ha:						
27.	pracy dni	29,1	27,2	26,3	25,9	25,5	26,0
28.	pieniężny zł	4266	4196	4575	4846	5663	6518
29.	Wartość produkcji zł/ha ^b	8989	10397	9544	10663	10940	10578
30.	Dochód globalny zł/ha	4723	6142	4969	5817	5277	4060
31.	zł/q	207,6	242,5	206,4	221,6	190,5	134,6
32.	zł/dzień	162,3	225,8	188,9	224,6	206,9	136,2
33.	Wskaźnik opłacalności	130,6	147,5	124,8	131,2	117,9	100,3

^a Dane nieostateczne^b Wartość produkcji po odliczeniu 3,5% na straty

Tabela 10

dochodowość i opłacalność produkcji

Lp.	Żyto						Jęczmień					
	1970	1971	1972	1973	1974	1975 ^a	1970	1971	1972	1973	1974	1975 ^a
1.	491	426	566	577	610	643	594	515	665	698	738	778
2.	2118	2206	2278	2394	2795	2995	2118	2206	2278	2394	2795	2995
3.	5	5	6	8	9	11	45	49	59	80	91	115
4.	177	190	202	222	264	282	450	480	512	518	526	532
5.	572	415	375	353	368	429	172	132	105	128	131	162
6.	334	351	348	387	423	441	372	391	387	430	470	491
7.	206	270	290	324	337	347	233	268	277	306	329	333
8.	429	367	395	406	456	583	470	402	432	443	500	630
9.	227	283	263	312	335	387	264	319	285	334	370	419
10.	54	51	56	62	73	88	54	51	56	62	73	88
11.	110	86	85	85	153	248	—	—	—	—	—	—
12.	285	329	349	380	456	499	300	341	359	390	469	510
13.	5008	4979	5213	5510	6279	6953	5072	5154	5415	5783	6492	7053
14.	823	1094	1155	1196	1196	1082	932	1086	1103	1127	1169	1039
15.	4185	3885	4058	4314	5083	5871	4140	4068	4312	4656	5323	6014
16.	21,0	20,3	19,8	19,5	19,3	19,5	22,3	21,6	21,0	20,7	20,4	20,7
17.	89,7	104,2	117,0	126,0	141,8	155,0	89,7	104,2	117,0	126,0	141,8	155,0
18.	1883	2115	2313	2455	2735	3022	2003	2248	2454	2604	2892	3209
19.	6068	6000	6371	6769	7818	8893	6143	6316	6766	7260	8215	9223
20.	15,8	21,0	22,8	23,6	23,6	22,0	23,0	26,8	27,2	27,8	29,9	26,6
21.	1,38	1,00	0,90	0,86	0,85	0,92	1,01	0,83	0,80	0,77	0,71	0,81
22.	274,5	192,0	184,2	188,8	222,8	276,3	186,2	157,7	164,2	173,6	184,0	233,8
23.	1,66	1,15	1,02	0,96	0,95	1,04	1,13	0,91	0,87	0,84	0,77	0,89
24.	249,4	176,4	170,2	176,2	208,4	257,7	175,4	149,4	156,0	164,8	175,5	221,3
25.	398,3	296,2	289,5	297,2	343,3	418,9	276,8	244,2	257,8	270,6	284,7	359,3
26.	299	304	297	304	296	301	364	387	375	381	370	374
27.	25,2	23,3	22,4	21,9	21,6	22,1	25,1	23,6	22,8	22,5	22,2	22,8
28.	3813	3575	3751	4010	4755	5468	3892	3857	4098	4425	5067	5686
29.	4545	6171	6534	6931	6741	6390	8081	10023	9825	10211	10676	9600
30.	732	2596	2783	2921	1986	922	4189	6166	5727	5786	5609	3914
31.	49,6	127,6	126,8	127,8	87,6	43,3	188,6	237,6	219,0	216,2	194,5	152,7
32.	29,0	111,4	124,2	133,4	91,9	41,7	166,9	261,3	251,2	257,2	252,7	171,7
33.	75,1	102,6	102,6	102,3	86,2	71,9	131,5	158,5	145,5	140,8	130,0	104,1

Nakłady na 1 ha, koszty jednostkowe

Lp.	Wyszczególnienie	Owies					
		1970	1971	1972	1973	1974	1975 ^a
1.	Nawozy mineralne	513	445	591	602	637	671
2.	Obornik	2118	2206	2278	2394	2795	2995
3.	Środki chemiczne	45	49	59	80	91	115
4.	Nasiona kupne	267	280	298	317	333	337
5.	Nasiona własne	317	279	292	271	281	375
6.	Utrzymanie maszyn	336	353	349	388	424	443
7.	Utrzymanie budynków	213	237	240	277	293	280
8.	Siła pociągowa	360	307	332	341	382	490
9.	Usługi maszynowe	253	300	267	321	352	389
10.	Ubezpieczenie	54	51	56	62	73	88
11.	Stanowisko	—	—	—	—	—	—
12.	Nakłady ogólnogospod.	278	313	331	360	431	465
13.	Nakłady mat.-pien. brutto	4754	4820	5093	5413	6092	6648
14.	Stoma	851	960	956	1021	1040	875
15.	Nakłady mat.-pien. netto	3903	3860	4137	4392	5052	5773
16.	Nakłady pracy dni	20,1	19,4	18,9	18,6	18,4	18,6
17.	Oплата pracy zł/dzień	89,7	104,2	117,0	126,0	141,8	155,0
18.	zł/ha	1800	2019	2207	2343	2607	2883
19.	Nakłady netto	5703	5879	6344	6735	7659	8656
20.	Plon q/ha	21,0	23,7	23,6	25,2	26,6	22,4
21.	Nakład globalny dni/q	0,99	0,85	0,83	0,77	0,72	0,86
22.	zł/q	192,7	168,5	181,5	179,9	196,3	267,1
23.	Nakład finalny dni/q	1,13	0,95	0,92	0,84	0,79	0,96
24.	zł/q	180,1	158,1	171,0	171,1	186,4	251,6
25.	Koszt produkcji zł/q	281,5	257,1	278,6	276,9	298,4	400,4
26.	Cena skupu zł/q	285	294	284	291	289	291
	Nakład finalny na 1 ha:						
27.	pracy dni	22,9	21,8	21,0	20,4	20,3	20,8
28.	pieniężny zł	3649	3607	3887	4165	4780	5430
29.	Wartość produkcji zł/ha ^b	5786	6733	6475	7071	7418	6290
30.	Dochód globalny zł/ha	2137	3126	2588	2906	2638	860
31.	zł/q	104,9	235,9	113,0	119,9	102,6	39,4
32.	zł/dzień	93,3	143,4	123,2	142,5	130,0	41,3
33.	Wskaźnik opłacalności	101,2	114,4	101,9	105,1	96,8	72,7

^a Dane nieostateczne^b Wartość produkcji owsa i 4 zbóż po odliczeniu 3,5% na straty

Tabela 11

dochodowość i opłacalność produkcji

Lp.	4 zboża						Rzepak					
	1970	1971	1972	1973	1974	1975 ^a	1970	1971	1972	1973	1974	1975 ^a
1.	553	480	644	657	696	734	1484	1288	1710	1711	1810	1908
2.	2118	2206	2278	2394	2795	2995	2118	2206	2278	2394	2795	2995
3.	23	24	31	42	47	62	202	220	267	361	409	518
4.	238	250	285	309	326	341	179	180	192	202	202	209
5.	447	357	332	314	335	395	36	42	41	49	42	30
6.	359	378	376	418	459	478	343	360	357	397	434	453
7.	224	270	278	315	334	340	—	—	—	—	—	—
8.	443	381	413	425	478	609	639	547	589	605	679	860
9.	245	297	269	321	350	403	235	253	220	262	298	381
10.	54	51	56	62	73	88	54	51	56	62	73	88
11.	110	101	96	102	157	218	—	—	—	—	—	—
12.	296	337	356	388	467	509	359	393	410	442	535	618
13.	5110	5132	5414	5747	6517	7172	5649	5540	6120	6485	7277	8060
14.	894	1092	1106	1163	1181	1060	—	—	—	—	—	—
15.	4216	4040	4308	4584	5336	6112	5649	5540	6120	6485	7277	8060
16.	21,8	21,1	20,6	20,3	20,1	20,3	28,9	27,9	27,1	26,7	26,3	26,7
17.	89,7	104,2	117,0	126,0	141,8	155,0	89,7	104,2	117,0	126,0	141,8	155,0
18.	1957	2200	2412	2561	2855	3147	2588	2904	3170	3360	3734	4138
19.	6173	6240	6720	7145	8191	9259	8237	8444	9290	9845	11011	12198
20.	19,4	25,4	24,0	25,3	25,4	24,8	16,8	15,8	13,4	13,5	16,4	20,5
21.	1,17	0,86	0,89	0,83	0,82	0,87	1,72	1,77	2,02	1,98	1,61	1,30
22.	225,2	187,9	185,6	188,8	218,1	260,8	336,1	350,1	457,1	479,5	443,4	393,5
23.	1,41	1,07	1,00	0,93	0,92	0,98	1,89	1,91	2,18	2,13	1,73	1,42
24.	203,6	166,0	172,7	175,6	203,8	243,8	320,9	335,6	438,3	460,6	426,4	374,9
25.	330,1	277,5	289,7	292,8	334,3	395,7	490,4	534,6	693,4	729,0	671,7	595,0
26.	356	352	366	385	382	388	793	805	797	783	903	930
27.	26,4	26,2	23,2	22,7	22,5	22,9	31,8	30,2	29,2	28,8	28,4	29,1
28.	3805	3510	4006	4285	5000	5709	5385	5297	5874	6216	6984	7685
29.	6657	8624	8491	9394	9363	9079	13322	12719	10680	10571	14809	19065
30.	2852	5114	4485	5109	4363	3370	7937	7422	4806	4355	7825	11380
31.	152,4	186,0	193,3	209,4	187,2	144,1	472,1	470,0	359,0	322,4	476,6	555,1
32.	108,0	195,2	193,3	225,1	193,9	147,2	249,6	245,8	164,6	151,2	275,5	381,1
33.	107,8	126,9	126,3	131,5	114,3	98,1	161,7	150,6	114,9	107,4	134,4	156,3

Nakłady na 1 ha, koszty jednostkowe

Lp.	Wyszczególnienie	Ziemniaki					
		1970	1971	1972	1973	1974	1975 ^a
1.	Nawozy mineralne	532	462	613	632	668	704
2.	Obornik	2118	2206	2278	2394	2795	2995
3.	Środki chemiczne	144	156	178	240	273	345
4.	Nasiona kupne	566	738	803	820	889	916
5.	Nasiona własne	1441	1830	1583	1731	2092	2208
6.	Utrzymanie maszyn	383	402	398	442	483	505
7.	Siła pociągowa	1324	1133	1220	1251	1407	1798
8.	Usługi maszynowe	116	121	124	152	164	188
9.	Ubezpieczenie	54	51	56	62	73	88
10.	Nakłady ogólnogospod.	611	667	724	776	898	979
11.	Nakłady mat.-pien. brutto	7289	7766	7977	8500	9742	10726
12.	Liście	—	—	—	—	—	—
13.	Nakłady mat.-pien. netto	7289	7766	7977	8500	9742	10726
14.	Nakłady pracy dni	64,3	62,1	60,3	59,3	58,7	59,4
15.	Opłata pracy zł/dzień	89,7	104,2	117,0	126,0	141,8	155,0
16.	zł/ha	5770	6474	7056	7476	8319	9208
17.	Nakłady netto	13059	14240	15033	15976	18061	19934
18.	Plon q/ha	184	149	185	195	180	182
19.	Nakład globalny dni/q	0,39	0,46	0,36	0,34	0,36	0,36
20.	zł/ha	43,9	58,3	48,2	48,2	60,5	66,0
21.	Nakład finalny dni/q	0,48	0,57	0,43	0,40	0,43	0,44
22.	zł/q	35,8	46,8	40,0	40,6	50,5	53,5
23.	Koszt produkcji zł/q	78,9	106,2	90,3	91,9	111,5	121,7
24.	Cena skupu zł/q	102	122	128	139	141	144
25.	Nakład finalny na 1 ha:						
26.	pracy dni	79,5	76,4	71,4	70,4	69,7	72,1
27.	pieniężny zł	5928	6279	6679	7106	8178	8756
28.	Wartość produkcji zł/ha ^b	16891	16360	21312	24394	22842	23587
29.	Dochód globalny zł/ha	10963	10081	14633	17288	14664	14831
30.	zł/q	66,2	75,2	88,0	98,4	90,5	90,5
31.	zł/dzień	137,9	132,0	204,9	245,6	210,4	205,7
31.	Wskaźnik opłacalności	129,3	114,9	141,7	152,7	126,5	118,3

^a Dane nieostateczne^b Wartość produkcji ziemniaków po odliczeniu 10% na straty

Tabela 12

dochodowość i opłacalność produkcji

Lp.	Buraki cukrowe						Okopowe pastewne					
	1970	1971	1972	1973	1974	1975 ^a	1970	1971	1972	1973	1974	1975 ^a
1.	1956	1698	2255	2240	2370	2499	944	819	1088	1171	1239	1306
2.	2118	2206	2278	2394	2795	2995	2118	2206	2278	2394	2795	2995
3.	126	137	172	232	264	334	9	10	12	16	18	23
4.	150	150	150	150	150	150	450	451	450	450	450	450
5.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6.	450	472	468	520	568	594	340	357	354	393	430	449
7.	1960	1674	1805	1853	2082	2649	1520	1299	1401	1437	1617	2060
8.	116	121	124	152	164	187	116	121	124	152	164	188
9.	54	51	56	62	73	88	—	—	—	—	—	—
10.	829	906	983	1052	1223	1335	692	755	820	879	1018	1112
11.	7759	7415	8291	8655	9689	10831	6189	6018	6527	6892	7731	8583
12.	3560	3416	4020	3804	3600	3876	1658	1490	1908	2004	1836	1830
13.	4199	3999	4271	4851	6089	6955	4531	4528	4619	4888	5895	6753
14.	90,4	87,3	84,8	83,4	82,5	83,5	74,0	71,5	69,4	68,3	67,5	68,4
15.	89,7	104,2	117,0	126,0	141,8	155,0	89,7	104,2	117,0	126,0	141,8	155,0
16.	8111	9100	9921	10513	11695	12942	6639	7449	8124	8604	9572	10602
17.	12310	13099	14192	15364	17784	19897	11170	11977	12743	13492	15467	17355
18.	318	305	335	317	300	323	296	266	318	334	306	305
19.	0,28	0,29	0,25	0,26	0,27	0,26	0,25	0,27	0,22	0,20	0,22	0,22
20.	13,6	12,8	13,1	15,7	21,0	21,3	15,3	16,9	14,4	15,2	19,3	22,8
21.	0,31	0,31	0,27	0,28	0,29	0,28	0,27	0,29	0,23	0,22	0,23	0,24
22.	10,9	10,7	10,8	13,2	18,2	18,2	13,5	14,8	13,2	12,7	17,9	19,7
23.	38,7	43,0	42,4	48,5	59,3	61,6	37,7	45,0	40,1	40,4	50,5	56,9
24.	74,0	73,6	73,7	80,5	93,0	118,3	—	—	—	—	—	—
25.	98,6	94,6	90,5	88,8	87,0	90,4	—	—	—	—	—	—
26.	3466	3242	3603	4175	5447	5888	—	—	—	—	—	—
27.	23532	22448	24689	25519	27900	38211	—	—	—	—	—	—
28.	20066	19206	21086	21344	22453	32323	—	—	—	—	—	—
29.	63,1	62,9	62,9	67,3	74,8	100,1	—	—	—	—	—	—
30.	203,5	203,0	233,0	240,4	258,1	357,6	—	—	—	—	—	—
31.	191,2	171,2	173,8	166,0	156,8	192,0	—	—	—	—	—	—

Nakłady na 1 ha, koszty jednostkowe

Lp.	Wyszczególnienie	Len nieodziarniony					
		1970	1971	1972	1973	1974	1975 ^a
1.	Nawozy mineralne	721	626	831	865	894	943
2.	Obornik	2118	2206	2278	2394	2795	2995
3.	Środki chemiczne	88	99	147	158	177	206
4.	Nasiona kupne	974	969	894	967	1186	1254
5.	Nasiona własne	399	394	595	232	178	110
6.	Utrzymanie maszyn	166	175	173	192	210	219
7.	Siła pociągowa	667	570	614	630	709	900
8.	Usługi maszynowe	116	121	124	162	164	188
9.	Ubezpieczenie	54	51	56	62	73	88
10.	Nakłady ogólnogospod.	514	551	493	589	607	660
11.	Nakłady mat.-pien. brutto	5817	5762	6205	6251	6993	7563
12.	Stanowisko	—	—	—	—	—	—
13.	Nakłady mat.-pien. netto	5817	5762	6205	6251	6993	7563
14.	Nakłady pracy dni	40,9	39,5	38,4	37,8	37,4	37,9
15.	Opłata pracy zł/dzień	89,7	104,2	117,0	126,0	141,8	155,0
16.	zł/ha	3670	4118	4497	4761	5297	5875
17.	Nakłady netto	9487	9889	10702	11012	12290	13438
18.	Plon q/ha	38,4	43,3	42,2	41,1	41,6	43,9
19.	Nakład globalny dni/q	1,07	0,91	0,91	0,92	0,90	0,86
20.	zł/q	151,0	133,3	147,2	152,0	167,8	172,8
21.	Nakład finalny dni/q	1,19	1,00	1,02	0,99	0,96	0,92
22.	zł/q	140,3	123,9	134,4	143,2	159,3	163,5
23.	Koszt produkcji zł/q	247,0	228,1	253,7	267,9	295,4	306,1
24.	Cena skupu zł/q	361	392	359	365	422	445
	Nakład finalny na 1 ha:						
25.	pracy dni	45,7	43,3	43,0	40,7	39,9	40,4
26.	pieniężny zł	5388	5368	5671	5884	6632	7176
27.	Wartość produkcji zł/ha	13862	16977	15150	15002	17555	19536
28.	Dochód globalny zł/ha	8474	11609	9479	9118	10923	12360
29.	zł/q	221,0	268,1	224,6	221,8	262,7	281,5
30.	zł/dzień	185,4	268,1	220,4	224,0	273,8	306,0
31.	Wskaźnik opłacalności	146,2	171,9	141,5	136,2	142,9	145,4

^a Dane nieostateczne

Tabela 13

dochodowość i opłacalność produkcji

Lp.	Strączkowe pastewne						Strączkowe jadalne					
	1970	1971	1972	1973	1974	1975 ^a	1970	1971	1972	1973	1974	1975 ^a
1.	383	333	442	453	479	505	168	146	194	204	215	227
2.	2118	2206	2278	2394	2795	2995	2118	2206	2278	2394	2795	2995
3.	14	15	18	24	27	35	—	—	—	—	—	—
4.	2230	2232	2374	2376	2395	1980	534	530	592	934	979	1158
5.	321	274	252	246	233	606	561	548	636	612	642	609
6.	260	273	270	300	328	343	279	293	290	322	352	368
7.	649	554	596	613	689	878	470	403	433	444	500	638
8.	193	225	201	237	244	265	201	228	210	250	266	297
9.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10.	408	446	485	521	597	652	306	333	363	393	445	483
11.	6576	6558	6916	7164	7787	8259	4637	4687	4996	5553	6194	6775
12.	500	500	500	500	800	1000	500	500	500	500	800	1000
13.	6076	6058	6416	6664	6987	7259	4137	4187	4496	5053	5394	5775
14.	40,2	38,8	37,7	37,1	36,7	37,1	28,0	27,0	26,2	25,8	25,5	25,8
15.	89,7	104,2	117,0	126,0	141,8	155,0	89,7	104,2	117,0	126,0	141,8	155,0
16.	3610	4047	4410	4674	5200	5753	2509	2814	3065	3249	3619	4003
17.	9686	10105	10826	11338	12187	13012	6646	7001	7561	8302	9013	9778
18.	14,4	16,0	15,5	15,7	13,8	10,7	13,2	14,2	14,3	14,8	14,2	11,9
19.	2,80	2,43	2,44	2,36	2,66	3,47	2,12	1,90	1,83	1,74	1,80	2,17
20.	423,0	377,8	414,4	423,5	507,7	678,2	313,1	295,3	314,7	341,9	379,2	485,3
21.	3,10	2,63	2,63	2,54	2,86	3,87	2,48	2,18	2,11	1,99	2,04	2,47
22.	396,1	357,0	392,2	400,9	479,4	616,2	280,8	266,1	281,9	310,4	345,1	438,8
23.	674,2	631,0	699,9	720,9	884,9	1216,1	503,3	493,3	528,8	561,1	634,4	821,7
24.	1265	1259	1243	1300	1315	1380	—	—	—	—	—	—
25.	44,6	42,1	40,8	39,9	39,5	41,4	—	—	—	—	—	—
26.	5685	5718	6052	6311	6586	6595	—	—	—	—	—	—
27.	18216	20144	19267	20410	18147	14766	—	—	—	—	—	—
28.	12531	14426	13215	14099	11561	8171	—	—	—	—	—	—
29.	868,9	902,0	850,8	899,1	835,6	763,8	—	—	—	—	—	—
30.	281,0	342,7	323,9	353,4	292,7	197,6	—	—	—	—	—	—
31.	187,6	199,5	177,6	180,3	148,6	113,5	—	—	—	—	—	—

Nakłady na 1 ha

Lp.	Wyszczególnienie	Siano łąkowe					
		1970	1971	1972	1973	1974	1975 ^a
1.	Nawozy mineralne	459	399	530	540	571	602
2.	Obornik	530	551	569	599	699	749
3.	Nasiona kupne	50	55	58	60	66	75
4.	Nasiona własne	—	—	—	—	—	—
5.	Utrzymanie maszyn	166	175	173	192	210	220
6.	Utrzymanie budynków	423	365	500	553	557	636
7.	Sila pociągowa	315	269	290	296	334	428
8.	Usługi maszynowe	58	59	60	74	80	91
9.	Nakłady ogólnogospod.	195	213	234	253	282	304
10.	Nakłady mat.-pien. brutto	2196	2086	2414	2567	2799	3105
11.	Sciarnianka	—	—	—	—	—	—
12.	Stanowisko	—	—	—	—	—	—
13.	Nakłady mat.-pien. netto	2196	2086	2414	2567	2799	3105
14.	Nakłady pracy dni	14,8	14,3	13,9	13,7	13,6	13,7
15.	Oплата pracy zł/dzień	89,7	104,2	117,0	126,0	141,8	155,0
16.	zł/ha	1330	1492	1632	1723	1923	2128
17.	Nakłady netto	3526	3578	4046	4290	4722	5233
18.	Plon q/ha	56,4	49,3	66,4	67,9	65,9	66,2
19.	Nakład globalny dni/q	0,26	0,29	0,21	0,20	0,21	0,21
20.	zł/q	39,2	42,4	36,3	38,0	41,9	46,5
21.	Nakład finalny dni/q	0,29	0,31	0,23	0,22	0,22	0,22
22.	zł/q	36,5	40,3	34,0	35,5	40,5	45,0
23.	Koszt produkcji zł/q	62,5	72,6	60,9	63,2	71,7	79,1

^a Dane nieostateczne

Tabela 14

i koszty jednostkowe

Lp.	Siano koniczyny						Zielonki					
	1970	1971	1972	1973	1974	1975 ^a	1970	1971	1972	1973	1974	1975 ^a
1.	308	267	356	367	388	409	292	253	337	346	366	386
2.	2118	2206	2278	2394	2795	2995	2188	2206	2278	2394	2795	2995
3.	296	306	326	356	368	380	765	766	897	922	1095	1291
4.	405	928	946	1146	967	626	409	466	427	168	329	287
5.	175	184	182	202	221	231	123	129	128	142	156	162
6.	517	514	591	648	616	596	—	—	—	—	—	—
7.	343	293	315	323	363	465	238	202	218	225	252	322
8.	174	180	185	226	244	279	126	131	134	164	178	203
9.	193	210	230	249	278	300	152	165	184	199	217	234
10.	4529	5088	5409	5911	6240	6281	4293	4318	4603	4560	5388	5880
11.	389	393	340	250	250	218	—	—	—	—	—	—
12.	500	500	500	500	800	1000	500	500	500	500	800	1000
13.	3640	4195	4569	5161	5190	5063	3793	3818	4103	4060	4588	4880
14.	14,5	14,0	13,6	13,4	13,3	13,4	9,7	9,4	9,1	9,0	8,8	9,0
15.	89,7	104,2	117,0	126,0	141,8	155,0	89,7	104,2	117,0	126,0	141,8	155,0
16.	1303	1462	1597	1686	1880	2073	868	975	1068	1129	1254	1390
17.	4943	5657	6166	6847	7070	7136	4661	4793	5171	5189	5842	6270
18.	69,0	69,5	78,6	79,6	72,9	62,0	160	166	198	245	265	260
19.	0,21	0,20	0,17	0,17	0,18	0,22	0,06	0,06	0,05	0,04	0,03	0,03
20.	52,9	60,6	58,6	64,6	71,5	81,0	23,7	22,6	20,3	16,2	17,7	19,5
21.	0,27	0,30	0,26	0,26	0,26	0,28	0,08	0,07	0,06	0,04	0,04	0,04
22.	47,5	50,1	48,1	53,2	60,1	71,7	21,9	21,6	19,1	16,2	16,3	17,9
23.	71,7	81,4	78,5	86,0	97,0	115,1	29,1	28,9	26,1	21,2	22,0	24,1

Tabela 15

**Nakłady na bydło w przeliczeniu na 1 krowę oraz koszty jednostkowe
żywca i mleka**

Lp.	Wyszczególnienie	1970	1971	1972	1973	1974	1975 ^a
1.	Treściwe	1117	1026	1281	1485	1700	2127
2.	Okopowe	1785	2101	1658	1961	2500	2792
3.	Siano	1412	1670	1590	1966	2217	2467
4.	Zielonki	620	557	608	615	617	711
5.	Pastwisko	240	247	295	266	332	339
6.	Mleko	457	543	569	678	769	948
7.	Inne pasze	117	116	120	113	174	197
8.	Razem pasze	5748	6260	6121	7084	8309	9581
9.	Słoma	724	876	888	842	890	810
10.	Utrzymanie budynków	635	671	720	797	834	907
11.	Weterynaria	58	56	58	56	67	78
12.	Siła pociągowa	275	234	252	259	292	372
13.	Ubezpieczenie	164	163	177	185	223	246
14.	Zakup sztuk młodych	44	59	56	84	118	130
15.	Nakłady ogólnogospodarcze	349	380	428	468	547	612
16.	Nakłady mat.-pien. brutto	7997	8699	8700	9775	11280	12736
17.	Obornik	3359	3436	3508	3620	4196	4635
18.	Nakłady mat.-pien. netto	4638	5263	5192	6155	7084	8101
19.	Nakłady pracy dni	62,5	60,3	58,6	56,7	56,1	56,8
20.	Oплата pracy w zł/dzień	89,7	104,2	117,0	126,0	141,8	155,0
21.	zł/szt.	5602	6285	6357	7141	7949	8804
22.	Nakłady netto	10240	11548	12049	13296	15033	16905
23.	Produkcja żywca kg	147,6	158,4	160,5	187,5	196,8	205,0
24.	Produkcja mleka	2347	2400	2510	2548	2537	2530
	Żywiec — 1 kg						
25.	Nakład globalny dni	0,116	0,108	0,101	0,092	0,096	0,091
26.	zł	8,61	9,45	9,00	10,13	10,63	12,89
27.	Nakład finalny dni	0,167	0,158	0,142	0,133	0,133	0,135
28.	zł	4,04	4,24	4,21	4,96	5,38	6,07
29.	Koszt produkcji zł/kg	19,02	20,70	20,82	21,72	24,24	27,00
	Mleko						
30.	Nakład globalny dni/100 l	1,93	1,80	1,69	1,54	1,51	1,51
31.	zł/litr	1,44	1,57	1,49	1,68	1,90	2,16
32.	Nakład finalny dni/100 l	2,78	2,63	2,36	2,21	2,22	2,25
33.	zł/litr	0,68	0,71	0,71	0,84	0,89	1,01
34.	Koszt produkcji zł/litr	3,17	3,45	3,47	3,62	4,04	4,50

^a Dane nieostateczne

Tabela 16

Nakłady na drób w przeliczeniu na 10 sztuk oraz koszty jednostkowe żywca i jaj

Lp.	Wyszczególnienie	1970	1971	1972	1973	1974	1975 ^a
1.	Treściwe	907	833	972	1023	1133	1420
2.	Okopowe	216	258	198	231	287	316
3.	Siano	20	24	23	29	33	36
4.	Zielonki	16	14	15	15	15	18
5.	Mleko	50	60	56	58	62	75
6.	Inne pasze	12	12	6	12	17	17
7.	Razem pasze	1221	1201	1270	1368	1547	1882
8.	Słoma	9	11	11	10	11	10
9.	Utrzymanie budynków	52	54	57	62	63	67
10.	Siła pociągowa	5	4	4	4	5	6
11.	Weterynaria	11	10	10	10	12	14
12.	Zakup sztuk młodych	76	133	141	151	162	170
13.	Nakłady ogólnogospodarcze	86	46	86	90	100	113
14.	Nakłady mat.-pien. brutto	1460	1459	1579	1695	1900	2262
15.	Obornik	125	125	125	125	140	150
16.	Pierze	46	50	52	48	45	45
17.	Nakłady mat.-pien. netto	1289	1284	1402	1522	1715	2067
18.	Nakłady pracy dni	7,6	7,4	7,1	6,7	6,6	6,7
19.	Opłata pracy zł/dzień	89,7	104,2	117,0	126,0	141,8	155,0
20.	zł/szt.	683	766	834	843	940	1040
21.	Nakłady netto	1972	2050	2236	2365	2655	3107
22.	Produkcja żywca kg	18,6	19,1	22,4	24,3	26,4	27,9
23.	Produkcja jaj	750,0	766,2	815,8	797,0	820,7	796,6
	Żywiec — 1 kg						
24.	Nakład globalny dni	0,119	0,112	0,099	0,092	0,087	0,088
25.	zł	19,94	19,42	19,39	20,75	22,33	26,91
26.	Nakład finalny dni	0,183	0,169	0,145	0,136	0,129	0,137
27.	zł	14,20	13,48	14,00	15,2	16,33	19,31
28.	Koszt produkcji zł/kg	30,61	31,09	30,97	32,34	34,66	40,55
	Jaja						
29.	Nakład globalny dni/100 szt.	0,73	0,69	0,61	0,56	0,53	0,54
30.	zł/szt.	1,22	1,18	1,18	1,27	1,36	1,64
31.	Nakład finalny dni/100 szt.	1,12	1,03	0,89	0,83	0,79	0,84
32.	zł/szt.	0,87	0,83	0,85	0,93	0,99	1,18
33.	Koszt produkcji zł/szt.	1,87	1,90	1,89	1,98	2,11	2,48

^a Dane nieostateczne

Dochodowość i opłacalność bydła

Lp.	Wyszczególnienie	1970	1971	1972	1973	1974	1975 ^a
Mleko							
1.	Nakład finalny dni/100 ltr	2,78	2,63	2,36	2,21	2,22	2,25
2.	zł/ltr	0,68	0,71	0,71	0,84	0,89	1,01
3.	Koszt produkcji zł/ltr	3,17	3,45	3,47	3,62	4,04	4,50
4.	Cena skupu zł/ltr	2,64	3,06	3,43	3,46	3,51	3,69
5.	Dochód globalny zł/ltr	1,96	2,35	2,72	2,62	2,62	2,68
6.	zł/dzień	70,5	89,4	115,3	118,6	118,0	119,1
7.	Wskaźniki opłacalności	83,3	88,7	98,8	95,6	86,9	82,0
Żywiec							
8.	Nakład finalny dni/kg	0,167	0,158	0,142	0,133	0,133	0,135
9.	zł/kg	4,04	4,24	4,21	4,96	5,38	6,07
10.	Koszt produkcji zł/kg	19,02	20,70	20,82	21,72	24,24	27,00
11.	Cena skupu zł/kg	15,06	16,70	18,21	19,77	22,85	23,57
12.	Dochód globalny zł/kg	11,02	12,46	14,00	14,81	17,47	17,50
13.	zł/dzień	66,0	78,9	98,6	111,3	131,4	129,6
14.	Wskaźnik opłacalności	79,2	80,7	87,4	91,0	94,3	87,3
Razem bydło w przeliczeniu na 1 krowę							
15.	Nakłady pracy dni ^b	89,9	88,2	82,0	81,2	82,5	84,6
16.	Nakłady pieniężne netto	2176	2243	2455	3065	3335	3792
17.	Koszt produkcji w zł	10240	11548	12049	13296	15033	16905
18.	Wartość produkcji zł	8419	9989	11532	12523	13402	14168
19.	Dochód globalny zł	6243	7746	9077	9458	10067	10376
20.	Dochód czysty zł	-1821	-1559	-517	-773	-1631	-2737
21.	Dochód globalny zł/dzień	69,2	87,9	110,7	116,5	122,0	122,6
22.	Wskaźnik opłacalności	82,2	86,5	95,7	94,2	89,2	83,8

^a Dane nieostateczne^b Nakłady pracy na obsługę inwentarza i na produkcję pasz

Tabela 18

Dochodowość i opłacalność drobiu

Lp.	Wyszczególnienie	1970	1971	1972	1973	1974	1975 ^a
J a j a							
1.	Nakład finalny dni/100 szt.	1,12	1,03	0,89	0,83	0,79	0,84
2.	zł/szt.	0,87	0,83	0,85	0,93	0,99	1,18
3.	Koszt produkcji zł/szt.	1,87	1,90	1,89	1,98	2,11	2,48
4.	Cena skupu zł/szt.	1,70	1,70	1,77	1,72	1,91	1,96
5.	Dochód globalny zł/szt.	0,83	0,87	0,92	0,79	0,92	0,78
6.	zł/dzień	74,1	84,5	103,4	95,2	116,5	92,9
7.	Wskaźnik opłacalności	90,9	89,5	93,7	86,9	90,5	79,0
Ż y w i e c							
8.	Nakład finalny dni/kg	0,183	0,169	0,145	0,136	0,129	0,137
9.	zł/kg	14,20	13,48	14,00	15,20	16,33	19,31
10.	Koszt produkcji zł/kg	30,61	31,09	30,97	32,34	34,66	40,55
11.	Cena skupu zł/kg	25,32	26,87	26,92	26,82	26,87	27,12
12.	Dochód globalny zł/kg	11,12	13,39	12,92	11,62	10,54	7,81
13.	zł/dzień	60,8	79,2	89,1	85,4	81,7	57,0
14.	Wskaźnik opłacalności	82,7	86,4	86,9	82,9	77,5	66,9
Razem drób							
w przeliczeniu na 10 sztuk							
15.	Nakłady pracy dni ^b	11,8	11,1	10,5	9,9	9,9	10,5
16.	Nakłady pieniężne netto	914	893	1007	1118	1251	1483
17.	Koszt produkcji zł	1972	2050	2236	2365	2655	3107
18.	Wartość produkcji zł	1746	1816	2047	2024	2277	2318
19.	Dochód globalny zł	832	923	1040	906	1026	835
20.	Dochód czysty zł	-226	-234	-189	-341	-378	-789
21.	Dochód globalny zł/dzień	70,5	83,2	99,0	91,5	103,6	79,5
22.	Wskaźnik opłacalności	88,5	88,6	91,5	85,6	85,8	74,6

^a Dane nieostateczne^b Nakłady pracy na obsługę inwentarza i na produkcję pasz

**Nakłady na trzodę w przeliczeniu na 100 kg żywca wieprzowego
oraz koszty jednostkowe 1 kg**

Lp.	Wyszczególnienie	1970	1971	1972	1973	1974	1975 ^a
1.	Treściwe	849	779	957	973	1078	1349
2.	Okopowe	678	808	630	685	851	941
3.	Zielonki	18	16	18	18	18	20
4.	Mleko	133	159	147	148	155	191
5.	Inne pasze	8	8	8	7	11	13
6.	Razem	1686	1770	1760	1831	2113	2514
7.	Słoma	65	78	79	75	80	72
8.	Utrzymanie budynków	77	80	83	90	92	99
9.	Opał	117	100	86	86	90	100
10.	Weterynaria	20	19	20	20	24	27
11.	Siła pociągowa	46	39	42	43	49	62
12.	Zakup sztuk młodych	26	30	34	50	71	78
13.	Pozostałe nakłady	17	17	18	19	20	23
14.	Nakłady ogólnogospodarcze	58	65	71	74	86	96
15.	Nakłady mat.-pien. brutto	2112	2198	2193	2288	2625	3071
16.	Obornik	288	300	300	300	336	360
17.	Nakłady mat.-pien. netto	1824	1898	1893	1988	2289	2711
18.	Nakłady pracy dni	10,7	10,3	10,0	9,1	8,9	9,1
19.	Oplata pracy zł/dzień	89,7	104,2	117,0	126,0	141,8	155,0
20.	zł/szt.	957	1074	1172	1141	1268	1410
21.	Nakłady netto	2781	2972	3065	3129	3557	4121
	Żywiec — 1 kg						
22.	Nakład globalny dni	0,107	0,103	0,100	0,091	0,089	0,091
23.	zł	18,21	18,99	18,95	19,82	22,95	27,10
24.	Nakład finalny dni	0,177	0,171	0,156	0,144	0,145	0,152
25.	zł	11,93	11,90	12,39	13,15	15,01	17,65
26.	Koszt produkcji zł/kg	27,81	29,72	30,65	31,29	35,57	41,21
27.	Cena skupu zł/kg	22,87	27,71	27,88	27,94	28,08	29,42
28.	Dochód globalny zł/kg	10,94	15,81	15,49	14,79	13,07	11,77
29.	zł/dzień	61,8	92,5	99,3	102,7	90,1	77,4
30.	Wskaźnik opłacalności	82,2	93,2	91,0	89,3	78,9	71,4

^a Dane nieostateczne

Tabela 20

Nakłady na 1 owcę oraz koszty jednostkowe żywca i wełny

Lp.	Wyszczególnienie	1970	1971	1972	1973	1974	1975 ^a
1.	Treściwe	58	47	54	56	65	87
2.	Okopowe	104	122	108	130	165	186
3.	Siano	136	161	153	190	214	239
4.	Zielonki	58	52	57	57	57	66
5.	Pastwisko	25	26	30	27	34	35
6.	Inne pasze	13	13	11	13	19	23
7.	Razem pasze	394	421	413	473	554	636
8.	Słoma	70	85	87	82	88	79
9.	Utrzymanie budynków	79	82	88	93	95	102
10.	Weterynaria	3	3	3	3	4	4
11.	Siła pociągowa	9	8	8	9	9	12
12.	Zakup sztuk młodych	47	53	60	91	128	141
13.	Pozostałe nakłady	4	4	4	5	5	6
14.	Nakłady ogólnogospodarcze	28	31	35	36	43	48
15.	Nakłady mat.-pien. brutto	634	687	698	792	926	1028
16.	Obornik	225	225	225	237	274	300
17.	Mleko	12	12	15	15	17	16
18.	Nakłady mat.-pien. netto	397	450	458	540	635	712
19.	Nakłady pracy dni	5,1	5,0	4,8	4,5	4,5	4,5
20.	Oплата pracy zł/dzień	89,7	104,2	117,0	126,0	141,8	155,0
21.	zł/szt.	461	517	564	570	634	699
22.	Nakłady netto	858	967	1022	1110	1269	1411
23.	Produkcja żywca w kg	17,0	16,4	22,2	18,5	21,6	21,8
24.	Produkcja wełny w kg	2,75	2,80	2,19	2,72	2,91	2,91
	Żywiec — 1 kg						
25.	Nakład globalny dni	0,115	0,113	0,109	0,098	0,089	0,088
26.	zł	8,96	10,03	10,41	11,94	12,41	14,08
27.	Nakład finalny dni	0,154	0,150	0,135	0,133	0,121	0,123
28.	zł	5,47	6,17	7,36	7,53	7,87	8,65
29.	Koszt produkcji zł/kg	19,28	21,80	23,16	24,29	25,03	27,72
	Wełna — 1 kg						
30.	Nakład globalny dni	1,15	1,13	1,09	0,98	0,89	0,88
31.	zł	89,6	100,3	104,1	119,5	124,1	140,8
32.	Nakład finalny dni	1,54	1,50	1,35	1,33	1,21	1,23
33.	zł	54,7	61,7	73,6	75,3	78,7	86,5
34.	Koszt produkcji zł/kg	192,8	218,0	231,6	242,9	250,3	277,2

^a Dane nieostateczne

Tabela 21

Koszt utrzymania 1 konia

Lp.	Wyszczególnienie	1970	1971	1972	1973	1974	1975 ^a
1.	Treściwe	4119	3125	3720	3927	4862	6759
2.	Ziemniaki	260	317	198	235	308	341
3.	Okopowe pastewne	75	77	71	83	98	108
4.	Siano	1019	1204	1147	1418	1599	1770
5.	Zielonki	149	136	134	116	117	140
6.	Pastwisko	85	89	100	89	113	114
7.	Inne pasze	20	20	21	20	29	36
8.	Razem pasze	5727	4968	5391	5888	7126	9268
9.	Słoma	456	552	560	530	567	510
10.	Utrzymanie budynków	381	396	420	451	460	493
11.	Amortyzacja	390	405	345	490	403	410
12.	Kucie	158	166	164	174	189	197
13.	Weterynaria	67	67	114	140	185	208
14.	Przemiał pasz treściwych	50	46	44	46	47	57
15.	Ubezpieczenie	228	227	246	258	312	343
16.	Nakłady mat.-pienięż.	7457	6827	7284	7977	9289	11486
17.	Nakłady pracy dni	39,0	39,0	39,0	39,0	37,5	37,5
18.	Oplata pracy	3498	4064	4563	4914	5317	5813
19.	Nakłady brutto	10955	10891	11847	12891	14606	17299
20.	Obornik	1600	1625	1625	1625	1904	2100
21.	Żywiec	273	145	87	427	441	459
22.	Włosie	17	14	11	13	14	14
23.	Nakłady netto	9065	9107	10124	10826	12247	14726

^a Dane nieostateczne

Tabela 22

Zużycie pasz przez inwentarz żywy
(mleko w litrach, pozostałe w q)

Lp.	Wyszczególnienie	1970	1971	1972	1973	1974	1975 ^a
Bydło w przeliczeniu na 1 krowę							
1.	Treściwe	8,59	3,42	4,11	4,64	5,04	5,58
2.	Ziemniaki	17,5	15,9	13,5	16,0	17,0	17,4
3.	Okopowe pastewne	10,7	9,1	11,1	12,6	11,8	11,8
4.	Wysłodki	6,3	6,1	6,7	6,1	6,8	8,5
5.	Siano	20,0	27,7	23,2	26,4	26,2	25,2
6.	Zielonki	40,7	35,0	36,4	35,6	34,6	36,6
7.	Pastwisko	29,7	26,4	33,7	33,3	31,2	29,6
8.	Mleko pełne	138,3	151,0	158,5	181,6	185,7	204,7
9.	Mleko chude	31,7	28,6	23,0	20,4	19,9	25,4
Trzoda na 100 kg żywca							
1.	Treściwe	2,73	2,61	3,07	3,04	3,21	3,55
2.	Ziemniaki	8,6	7,6	7,0	7,6	7,6	7,7
3.	Zielonki	1,2	1,1	1,1	1,1	1,04	1,1
4.	Mleko pełne	12,8	14,0	14,7	16,9	17,3	19,4
5.	Mleko chude	150,2	135,7	109,3	96,8	94,3	120,8
Drób na 10 sztuk dorosłych							
1.	Treściwe	2,92	2,78	3,13	3,20	3,36	3,72
2.	Ziemniaki	2,7	2,4	2,2	2,6	2,6	2,6
3.	Siano	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4
5.	Zielonki	1,0	0,9	0,9	0,9	0,8	0,9
5.	Mleko pełne	6,0	6,5	6,8	7,9	8,1	8,9
6.	Mleko chude	50,4	46,5	36,7	32,5	31,6	40,5
Konie na 1 sztukę efektywną							
1.	Treściwe	11,7	11,2	13,0	13,6	14,88	16,5
2.	Ziemniaki	3,3	3,0	2,2	2,6	2,8	2,8
3.	Okopowe pastewne	2,0	1,7	1,8	2,0	1,9	1,9
4.	Siano	14,4	15,6	16,7	19,1	18,9	18,2
5.	Zielonki	6,2	5,3	5,5	5,5	5,3	5,6
6.	Pastwisko	10,2	9,1	11,6	11,7	10,9	10,4

^a Dane nieostateczne

Opłacalność i dochodowość

Lp.	Wyszczególnienie	Pro- dukcja roślin- na	Psze- nica	Zyto	Jęcz- mień	Owies	4 zboża
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Obszar efektywny	1,772	0,387	0,241	0,116	0,093	0,837
2.	„ reprodukcji wewn.	0,584	0,128	0,079	0,038	0,031	0,276
3.	„ całkowity	2,356	0,515	0,320	0,154	0,124	1,113
Ilość produkcji finalnej^a							
4.	Ogółem w gospodarstwie	24,3	8,8	3,7	2,6	1,9	17,0
5.	z 1 ha pow. efektywnej	13,7	23,5	15,8	23,0	21,0	20,3
6.	z 1 ha pow. całkowitej	10,3	17,1	11,6	16,9	15,3	15,3
Na gospodarstwo							
7.	nakłady pracy	104,9	11,1	6,1	2,9	2,1	22,2
8.	nakłady pieniężne	9084	1657	915	453	340	3365
9.	koszty własne produkcji	18493	2653	1462	713	528	5356
10.	wartość produkcji	24250	3487	1119	873	541	6020
11.	dochód globalny	15166	1830	204	420	201	2655
12.	dochód czysty	5757	834	—343	160	13	664
Na 1 ha pow. całkowitej							
13.	nakłady pracy	44,5	21,6	19,1	18,8	16,9	19,9
14.	nakłady pieniężne	3856	3217	2859	2942	2742	3023
15.	koszty własne produkcji	7848	5155	4572	4628	4258	4808
16.	wartość produkcji	10293	6771	3497	5669	4363	5409
17.	dochód globalny	6437	3554	638	2727	1621	2386
18.	dochód czysty	2445	1616	—1075	1041	105	601
Na 1 dzień pracy							
19.	wartość produkcji	231,2	314,1	183,4	301,0	257,6	271,2
20.	dochód globalny	144,6	164,9	33,4	144,8	95,7	119,6
21.	wskaźnik opłacalności	131,1	131,4	76,5	122,4	102,5	112,4
Udział produkcji finalnej w:							
22.	powierzchni	36,2	7,9	4,9	2,4	1,9	17,1
23.	nakładach pracy	23,4	2,5	1,4	0,6	0,5	5,0
24.	nakładach pieniężnych	36,8	6,7	3,7	1,8	1,4	13,6
25.	kosztach własnych produkcji	28,5	4,0	2,3	1,1	0,8	8,2
26.	wartości produkcji	36,7	5,3	1,7	1,3	0,8	9,1
27.	dochodzie globalnym	36,7	4,4	0,5	1,0	0,5	6,4

^a Ilość produkcji w kolumnach 4—13 i 17 w q, w pozostałych w tys. zł.

Tabela 23

produkcji finalnej w 1970 r.

Lp.	Ziemiaki	Buraki cukrowe	Oleiste	Len	Inne rośliny	Produkcja zwierzęca	Bydło	Trzoda	Drób	Ogółem
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
1.	0,280	0,146	0,076	0,031	0,402	3,116	1,759	0,844	0,433	4,888
2.	0,092	0,048	0,025	0,010	0,133	1,028	0,580	0,279	0,143	1,612
3.	0,372	0,194	0,101	0,041	0,535	4,144	2,339	1,123	0,576	6,500
4.	46,3	46,3	1,3	1,2	8,7	40,7	17,9	5,8	6,9	66,0
5.	184,3	318,0	16,8	38,4	21,6	13,1	10,2	6,9	15,9	13,5
6.	124,5	238,7	12,9	29,3	16,3	9,8	7,7	5,2	12,0	10,2
7.	22,2	14,4	2,4	1,4	42,3	343,6	189,9	102,4	42,3	448,5
8.	1679	502	411	168	2959	15571	4602	6920	3469	24655
9.	3670	1794	626	294	6753	46392	21636	16105	7263	64885
10.	3938	3425	1034	428	8650	40735	17945	13337	6875	65995
11.	2259	2923	623	260	5691	25164	13343	6417	3407	41340
12.	268	1631	408	134	1897	—5657	—3691	—2768	—387	1110
13.	59,7	74,2	23,8	34,1	79,1	82,9	81,2	91,2	73,4	69,0
14.	4513	2588	4069	4098	5530	3757	1968	6162	6023	3793
15.	9868	9244	6204	7157	12625	11193	9252	14343	12607	9981
16.	10586	17655	10238	10439	16168	9830	7672	11876	11938	10153
17.	6073	15067	6169	6341	10638	6073	5704	5714	5915	6360
18.	718	8411	4034	3282	3543	—1363	—1580	—2467	—699	172
19.	177,4	237,8	430,8	305,7	204,5	118,6	94,5	130,2	162,6	147,1
20.	101,8	203,0	259,6	185,7	134,5	73,2	70,3	62,7	80,5	92,2
21.	107,3	190,9	165,2	145,5	128,1	87,8	82,9	82,8	94,7	101,7
22.	5,7	3,0	1,6	0,7	8,2	63,8	36,0	17,3	8,9	100,0
23.	5,0	3,2	0,5	0,3	9,4	76,6	42,3	22,8	9,4	100,0
23.	6,8	2,0	1,7	0,7	12,0	63,2	18,7	28,1	14,0	100,0
25.	5,7	2,8	1,0	0,4	10,4	71,5	33,3	24,8	11,2	100,0
26.	6,0	5,3	1,6	0,6	13,0	61,7	27,2	20,2	10,4	100,0
27.	5,5	7,1	1,5	0,6	13,7	60,9	32,3	15,5	8,2	100,0

Opłacalność i dochodowość

Lp.	Wyszczególnienie	Pro- dukcja roślin- na	Psze- nica	Zyto	Jęcz- mień	Owies	4 zboża
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Obszar efektywny	1,846	0,410	0,640	0,090	0,055	1,195
2.	„ reprodukcji wewn.	0,486	0,108	0,169	0,024	0,014	0,315
3.	„ całkowity	2,332	0,518	0,809	0,114	0,069	1,510
Ilość produkcji finalnej^a							
4.	Ogółem w gospodarstwie	26,2	10,4	13,0	2,3	1,3	27,0
5.	z 1 ha pow. efektywnej	14,2	26,4	21,0	26,8	23,7	22,6
6.	z 1 ha pow. całkowitej	11,2	20,1	16,1	20,2	18,8	17,9
Na gospodarstwo							
7.	nakłady pracy	95,3	11,2	15,0	2,1	1,2	29,5
8.	nakłady pieniężne	8989	1716	2289	345	200	4550
9.	koszty własne produkcji	18919	2883	3852	564	325	7624
10.	wartość produkcji	26190	4241	3973	902	376	9492
11.	dochód globalny	17201	2525	1684	557	176	4942
12.	dochód czysty	7271	1358	121	338	51	1868
Na 1 ha pow. całkowitej							
13.	nakłady pracy	40,9	21,6	18,5	18,4	17,4	19,5
14.	nakłady pieniężne	3855	3313	2829	3026	2899	3013
15.	koszty własne produkcji	8117	5564	4757	4943	4712	5045
16.	wartość produkcji	11231	8187	4911	7912	5449	6286
17.	dochód globalny	7376	4874	2082	4886	2550	3273
18.	dochód czysty	3114	2623	154	2969	737	1241
Na 1 dzień pracy							
19.	wartość produkcji	274,8	378,7	264,9	429,5	313,3	321,8
20.	dochód globalny	180,5	225,4	112,3	265,2	146,7	167,5
21.	wskaźnik opłacalności	138,4	147,1	103,1	159,9	115,7	124,2
Udział produkcji finalnej w:							
22.	powierzchni	35,9	8,0	12,4	1,8	1,1	23,3
23.	nakładach pracy	21,4	2,5	3,4	0,5	0,3	6,7
24.	nakładach pieniężnych	34,4	6,5	8,8	1,3	0,8	17,4
25.	kosztach własnych produkcji	26,1	4,0	5,3	0,8	0,5	10,6
26.	wartości produkcji	34,0	5,5	5,2	1,2	0,5	12,4
27.	dochodzie globalnym	33,8	5,0	3,3	1,1	0,3	9,7

^a Ilość produkcji w kolumnach 4—13 i 17 w q, w pozostałych w tys. zł.

Tabela 24

produkcji finalnej w 1971 r.

Lp.	Ziemi- niaki	Buraki cukro- we	Oleiste	Len	Inne rośliny	Pro- dukcja zwie- rzęca	Bydło	Trzoda	Drób	Ogół- nem
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
1.	0,117	0,151	0,089	0,032	0,262	3,299	1,859	0,957	0,398	5,145
2.	0,031	0,040	0,023	0,008	0,069	0,869	0,490	0,252	0,105	1,355
3.	0,148	0,191	0,112	0,040	0,331	4,168	2,349	1,209	0,503	6,500
4.	15,7	45,9	1,4	1,4	8,9	50,0	20,8	6,9	7,2	77,0
5.	149,0	305,0	15,8	43,3	34,0	15,2	11,2	7,2	18,1	15,0
6.	106,1	240,2	12,5	35,0	26,9	12,0	8,9	5,7	14,3	11,8
7.	9,0	14,2	2,7	1,4	38,5	349,9	183,7	117,2	40,1	445,2
8.	736	499	474	179	2551	17135	5012	8183	3403	26124
9.	1674	1978	755	325	6563	53595	24154	20395	7581	72514
10.	2054	3378	1166	548	8869	50010	20840	19052	7191	77032
11.	1318	2879	692	369	6318	32875	15828	10869	3794	50908
12.	380	1400	411	223	2306	-3585	-1314	-1343	-384	4518
13.	60,8	74,3	24,1	35,0	116,3	83,9	78,2	96,9	79,7	68,5
14.	4973	2613	4232	4475	7707	4111	2134	6768	6765	4019
15.	11308	10355	6743	8122	19825	12853	10282	16865	15070	11157
16.	13878	17686	10411	13700	26795	11999	8872	15758	14308	11851
17.	8905	15073	6179	9225	19088	7888	6738	8990	7543	7832
18.	2570	7331	3668	5578	6970	-854	-1410	-1107	-762	694
19.	228,2	237,9	431,9	391,4	230,4	142,9	113,4	162,6	179,5	173,0
20.	146,4	202,7	256,3	263,6	164,7	94,0	86,2	92,7	94,6	114,3
21.	122,7	170,8	154,4	168,6	135,1	93,3	86,3	93,4	94,9	106,2
22.	2,3	2,9	1,7	0,6	5,1	64,1	36,1	18,6	7,7	100,0
23.	2,0	3,2	0,6	0,3	8,6	78,6	41,3	26,3	9,0	100,0
24.	2,8	1,9	1,8	0,7	9,8	65,6	19,2	31,3	13,0	100,0
25.	2,3	2,7	1,0	0,4	9,1	73,9	33,3	28,1	10,5	100,0
26.	2,7	4,4	1,5	0,7	11,5	64,9	27,1	24,7	9,3	100,0
27.	2,6	5,7	1,4	0,7	12,4	64,6	31,1	21,4	7,5	100,0

Opłacalność i dochodowość

Lp.	Wyszczególnienie	Pro- dukcja roślin- na	Psze- nica	Zyto	Jęcz- mień	Owies	4 zboża
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Obszar efektywny	1,993	0,378	0,466	0,100	0,066	1,010
2.	„ reprodukcji wewn.	0,491	0,093	0,114	0,024	0,016	0,247
3.	„ całkowity	2,484	0,471	0,580	0,124	0,082	1,257
Ilość produkcji finalnej^a							
4.	Ogółem w gospodarstwie	30,4	9,1	10,3	2,6	1,5	23,5
5.	z 1 ha pow. efektywnej	15,3	25,0	22,8	27,2	23,6	23,3
6.	z 1 ha pow. całkowitej	12,2	19,3	17,8	21,0	18,3	18,7
Na gospodarstwo							
7.	nakłady pracy	103,7	9,9	10,5	2,3	1,4	24,1
8.	nakłady pieniężne	10367	1723	1745	408	258	4134
9.	koszty własne produkcji	22500	2880	2974	677	422	6953
10.	wartość produkcji	30352	3716	3172	1017	442	8347
11.	dochód globalny	19985	1993	1427	609	184	4213
12.	dochód czysty	7852	836	198	340	20	1394
Na 1 ha pow. całkowitej							
13.	nakład pracy	41,7	21,0	18,1	18,5	17,1	19,2
14.	nakłady pieniężne	4174	3658	3009	3290	3146	3289
15.	koszty własne produkcji	9053	6115	5127	5455	5147	5535
16.	wartość produkcji	12219	7890	5469	8202	5390	6640
17.	dochód globalny	8045	4232	2460	4912	2244	3351
18.	dochód czysty	3166	1775	342	2747	243	1105
Na 1 dzień pracy							
19.	wartość produkcji	292,7	375,4	302,1	442,2	315,7	346,3
20.	dochód globalny	192,7	201,3	135,9	264,8	131,4	174,8
21.	wskaźnik opłacalności	134,9	129,0	106,7	150,2	104,7	120,0
Udział produkcji finalnej w:							
22.	powierzchni	38,2	7,2	8,9	1,9	1,3	19,3
23.	nakładach pracy	23,5	2,2	2,4	0,5	0,3	5,4
24.	nakładach pieniężnych	34,9	5,8	5,9	1,4	0,9	14,0
25.	kosztach własnych produkcji	27,6	3,5	3,7	0,8	0,5	8,5
26.	wartości produkcji	34,7	4,2	3,6	1,2	0,5	9,5
27.	dochodzie globalnym	34,5	3,4	2,5	1,1	0,3	7,3

^a Ilość produkcji w kolumnach 4—13 i 17 w q, w pozostałych w tys. zł.

Tabela 25

produkcji finalnej w 1972 r.

Lp.	Ziemniaki	Buraki cukrowe	Oleiste	Len	Inne rośliny	Produkcja zwierzęca	Bydło	Trzoda	Drób	Ogółem
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
1.	0,318	0,152	0,063	0,031	0,419	3,224	1,694	1,060	0,396	5,217
2.	0,078	0,038	0,016	0,008	0,104	0,792	0,416	0,261	0,096	1,283
3.	0,396	0,190	0,079	0,039	0,523	4,016	2,110	1,321	0,492	6,500
4.	53,0	51,0	0,8	1,3	10,4	56,4	23,8	7,9	8,0	87,6
5.	185,0	335,0	13,4	42,2	24,8	17,5	14,0	7,5	20,2	16,8
6.	133,8	268,4	10,1	33,3	19,9	14,0	11,3	6,0	16,3	13,5
7.	22,8	13,8	1,9	1,4	39,7	338,3	169,3	123,6	37,7	442,0
8.	2101	541	372	178	3041	19325	5209	9812	3830	29692
9.	4769	2156	594	342	7686	58906	25017	24273	8241	81406
10.	5950	3750	704	495	10369	56400	23775	22124	8040	87570
11.	3849	3209	332	317	7328	37075	18566	12312	4210	57873
12.	1181	1594	110	153	2683	-2506	-1242	-2149	-201	6164
13.	57,6	72,6	24,1	35,9	75,9	84,2	80,2	93,6	76,6	68,0
14.	5305	2847	4709	4564	5815	4812	2469	7428	7785	4568
15.	12044	11341	7529	8764	14695	14663	11852	18379	16747	12527
16.	15025	19737	8911	12692	19826	14044	11268	16748	16341	13472
17.	9720	16890	4202	8128	14011	9232	8799	9320	8556	8904
18.	2981	8396	1382	3928	5131	-619	-584	-1631	-406	945
19.	261,0	271,7	370,5	353,6	261,2	166,7	140,4	179,0	213,3	198,1
20.	168,8	232,5	174,7	226,4	184,6	109,6	109,7	99,6	111,7	130,9
21.	124,8	173,9	118,5	144,7	134,9	95,7	95,0	91,1	97,6	107,6
22.	6,1	2,9	1,2	0,6	8,1	61,8	32,5	20,3	7,6	100,0
23.	5,2	3,2	0,4	0,3	9,0	76,5	38,3	28,0	8,5	100,0
24.	7,1	1,8	1,2	0,6	10,2	65,1	17,5	33,0	12,9	100,0
25.	5,9	2,6	0,7	0,4	9,5	72,4	30,7	29,8	10,1	100,0
26.	6,8	4,3	0,8	0,6	11,8	64,4	27,2	25,3	9,2	100,0
27.	6,7	5,5	0,6	0,5	12,7	64,1	32,1	21,3	7,3	100,0

Opłacalność i dochodowość

Lp.	Wyszczególnienie	Pro- dukcja roślin- na	Psze- nica	Zyto	Jęcz- mień	Owies	4 zboża
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Obszar efektywny	1,823	0,415	0,440	0,105	0,050	1,010
2.	„ reprodukcji wewn.	0,447	0,102	0,108	0,026	0,013	0,249
3.	„ całkowity	2,270	0,517	0,548	0,131	0,063	1,259
Ilość produkcji finalnej^a							
4.	Ogółem w gospodarstwie	32,5	10,9	10,0	2,8	1,2	24,9
5.	z 1 ha pow. efektywnej	17,8	27,1	23,6	27,8	25,2	24,7
6.	z 1 ha pow. całkowitej	14,3	21,1	18,2	21,4	19,0	19,8
Na gospodarstwo							
7.	nakłady pracy	98,9	10,7	9,6	2,4	1,0	23,7
8.	nakłady pieniężne	10809	2015	1764	465	209	4435
9.	koszty własne produkcji	23271	3363	2974	767	335	7439
10.	wartość produkcji	32541	4339	3018	1060	351	9240
11.	dochód globalny	21732	2324	1254	595	142	4805
12.	dochód czysty	9270	976	44	293	16	1801
Na 1 ha pow. całkowitej							
13.	nakłady pracy	43,5	20,7	17,5	18,3	15,9	18,8
14.	nakłady pieniężne	4762	3897	3219	3550	3317	3523
15.	koszty własne produkcji	10243	6505	5424	5856	5320	5892
16.	wartość produkcji	14335	8393	5507	8092	5571	7339
17.	dochód globalny	9573	4496	2288	4542	2254	3816
18.	dochód czysty	4092	1888	83	2236	251	1447
Na 1 dzień pracy							
19.	wartość produkcji	329,0	405,5	314,4	441,6	351,0	389,9
20.	dochód globalny	219,7	217,2	130,6	247,9	142,0	202,7
21.	wskaźnik opłacalności	139,8	129,0	101,5	138,2	104,8	124,5
Udział produkcji finalnej w:							
22.	powierzchni	34,9	8,0	8,4	2,0	1,0	19,4
23.	nakładach pracy	22,5	2,4	2,2	0,5	0,2	5,3
24.	nakładach pieniężnych	31,8	5,9	5,2	1,4	0,6	13,1
25.	kosztach własnych produkcji	26,1	3,8	3,3	0,9	0,4	8,4
26.	wartości produkcji	33,9	4,5	3,1	1,1	0,4	9,6
27.	dochodzie globalnym	35,0	3,7	2,0	1,0	0,2	7,7

^a Ilość produkcji w kolumnach 4—13 i 17 w q, w pozostałych w tys. zł.

Tabela 26

produkcji finalnej w 1973 r.

Lp.	Ziemi- niaki	Buraki cukro- we	Oleiste	Len	Inne rośliny	Pro- dukcja zwie- rzęca	Bydło	Trzoda	Drób	Ogó- łem
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
1.	0,246	0,151	0,071	0,027	0,318	3,396	1,824	1,109	0,387	5,219
2.	0,060	0,037	0,018	0,007	0,076	0,834	0,448	0,272	0,095	1,281
3.	0,306	0,188	0,089	0,034	0,394	4,230	2,272	1,381	0,482	6,500
4.	43,2	47,9	1,0	1,1	12,2	62,4	26,3	8,8	8,2	96,2
5.	195,0	317,0	13,5	41,1	38,5	18,4	14,4	7,9	21,2	18,4
6.	141,2	254,8	11,2	32,4	31,0	14,8	11,6	6,4	17,0	14,8
7.	17,3	13,4	2,1	1,1	41,3	339,9	169,2	127,0	36,4	438,8
8.	1729	621	445	158	3403	23176	6442	11629	4279	33985
9.	3909	2309	710	297	8607	66003	27761	27631	8865	89274
10.	5517	3856	791	403	11755	62374	26270	25093	8201	96044
11.	3788	3235	346	245	8352	39198	19828	13464	3922	62059
12.	1608	1547	81	106	3148	-3629	-1491	-2538	-644	6770
13.	56,5	71,3	23,6	32,4	104,8	80,4	74,5	92,0	75,5	67,5
14.	5650	3303	5000	4647	8637	5479	2835	8421	8878	5228
15.	12769	12287	7974	8729	21842	15609	12222	20013	18391	13733
16.	18029	20511	8888	11853	31033	14746	11563	18170	17015	14776
17.	12379	17208	3888	7206	22396	9267	8728	9749	8137	9548
18.	5260	8224	914	3124	9191	-863	-659	-1843	-1376	1043
19.	318,9	287,8	376,7	366,4	284,6	183,5	155,3	197,6	225,3	218,9
20.	219,0	241,4	164,8	222,7	202,2	115,3	117,2	106,0	107,8	141,4
21.	141,1	167,0	111,4	135,7	136,6	94,5	94,6	90,8	92,5	107,6
22.	4,7	2,9	1,4	0,5	6,0	65,1	35,0	21,2	7,4	100,0
23.	3,9	3,1	0,5	0,3	9,4	77,5	38,6	23,9	8,3	100,0
24.	5,1	1,8	1,3	0,5	10,0	68,2	19,0	34,2	12,6	100,0
25.	4,4	2,6	0,8	0,3	9,6	73,9	31,1	30,9	9,9	100,0
26.	5,7	4,0	0,8	0,4	12,2	64,9	27,3	26,1	8,5	100,0
27.	6,1	5,2	0,6	0,4	13,5	63,1	31,9	21,7	6,3	100,0

Opłacalność i dochodowość

Lp.	Wyszczególnienie	Pro- dukcja roślin- na	Psze- nica	Zyto	Jęcz- mień	Owies	4 zboża
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Obszar efektywny	1,696	0,446	0,404	0,132	0,040	1,022
2.	„ reprodukcji wewn.	0,426	0,112	0,102	0,033	0,010	0,257
3.	„ całkowity	2,122	0,558	0,506	0,165	0,050	1,279
Ilość produkcji finalnej^a							
4.	Ogółem w gospodarstwie	32,5	12,4	9,2	3,8	1,0	26,4
5.	z 1 ha pow. efektywnej	19,2	23,7	23,6	29,9	26,6	26,3
6.	z 1 ha pow. całkowitej	15,3	22,2	18,2	23,0	20,0	20,6
Na gospodarstwo							
7.	nakłady pracy	92,3	11,4	8,7	2,9	0,8	23,8
8.	nakłady pieniężne	11525	2530	1920	668	193	5311
9.	koszty własne produkcji	24613	4147	3154	1079	306	8686
10.	wartość produkcji	32526	4897	2745	1393	302	9803
11.	dochód globalny	21001	2367	825	725	109	4492
12.	dochód czysty	7913	750	—409	314	—4	1117
Na 1 ha pow. całkowitej							
13.	nakłady pracy	43,5	20,4	17,2	17,6	16,0	18,6
14.	nakłady pieniężne	5431	4534	3794	4048	3860	4152
15.	koszty własne produkcji	11599	7427	6233	6544	6129	6789
16.	wartość produkcji	15328	8776	5425	8442	6040	7665
17.	dochód globalny	9897	4242	1631	4394	2180	3513
18.	dochód czysty	3729	1349	—808	1898	—89	876
Na 1 dzień pracy							
19.	wartość produkcji	352,4	429,6	315,5	480,3	377,5	411,9
20.	dochód globalny	227,5	207,6	94,8	250,0	136,3	188,7
21.	wskaźnik opłacalności	132,1	118,1	87,0	129,1	98,7	112,9
Udział produkcji finalnej w:							
22.	powierzchni	32,2	8,4	7,7	2,5	0,8	19,4
23.	nakładach pracy	20,7	2,6	1,9	0,6	0,2	5,3
24.	nakładach pieniężnych	30,3	6,7	5,0	1,8	0,5	14,0
25.	kosztach własnych produkcji	24,3	4,1	3,1	1,1	0,3	8,6
26.	wartości produkcji	32,1	4,8	2,7	1,4	0,3	9,7
27.	dochodzie globalnym	33,2	3,7	1,3	1,1	0,2	7,1

^a Ilość produkcji w kolumnach 4—13 i 17 w q, w pozostałych w tys. zł.

Tabela 27

produkcji finalnej w 1974 r.

Lp.	Ziemniaki	Buraki cukrowe	Oleiste	Len	Inne rośliny	Produkcja zwierzęca	Bydło	Trzoda	Drób	Ogółem
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
1.	0,177	0,147	0,047	0,029	0,274	3,578	1,988	1,112	0,400	5,274
2.	0,045	0,037	0,012	0,007	0,068	0,900	0,500	0,280	0,101	1,326
3.	0,222	0,184	0,059	0,036	0,342	4,478	2,488	1,392	0,501	6,600
4.	28,7	44,2	0,8	1,2	12,4	67,3	29,3	8,8	9,5	101,2
5.	180,0	300,0	16,4	41,6	45,3	18,8	14,7	7,9	23,8	19,2
6.	129,3	240,2	13,6	33,3	36,3	15,0	11,8	6,3	19,0	15,3
7.	12,6	12,8	1,4	1,2	40,5	353,2	179,5	128,1	38,2	445,5
8.	1417	804	332	191	3470	26533	7463	13172	4996	38058
9.	3204	2619	530	361	9213	76617	32916	31337	10413	101230
10.	4208	4111	731	516	12417	67291	29260	25210	9542	101237
11.	2791	3307	399	325	8947	40758	21797	12038	4546	63179
12.	1004	1492	201	155	3204	-9326	-3656	-6127	-871	7
13.	56,8	69,6	23,7	33,3	118,4	78,9	72,1	92,0	76,2	67,5
14.	6383	4370	5627	5306	10146	5925	3000	9463	9972	5766
15.	14437	14239	8988	10028	26935	17113	13224	22509	20777	15338
16.	18955	22342	12390	14333	36307	15027	11760	18111	19046	15339
17.	12572	17972	6763	9027	26161	9102	8760	8648	9074	9573
18.	4518	8103	3402	4305	9372	-2086	-1464	-4398	-1731	1
19.	334,0	321,2	522,1	430,0	306,6	190,5	163,0	196,8	249,8	227,2
20.	221,5	258,4	285,0	270,8	220,9	115,4	121,4	94,0	119,0	141,8
21.	131,3	157,0	137,9	142,9	133,3	87,8	88,9	80,4	91,6	100,0
22.	3,4	2,8	0,9	0,5	5,2	67,8	37,7	21,1	7,6	100,0
23.	2,8	2,9	0,3	0,3	9,1	79,3	40,3	28,8	8,6	100,0
24.	3,7	2,1	0,9	0,5	9,1	69,7	19,6	34,6	13,1	100,0
25.	3,2	2,5	0,5	0,4	9,1	75,7	32,5	30,9	10,3	100,0
26.	4,2	4,1	0,7	0,5	12,3	66,4	28,9	24,9	9,4	100,0
27.	4,4	5,2	0,6	0,5	14,2	64,5	34,5	19,0	7,2	100,0

Opłacalność i dochodowość

Lp.	Wyszczególnienie	Produk- cja roślinna	Pszenica	Zyto	Jęcz- mień	4 zboża
1	2	3	4	5	6	7
1.	Obszar efektywny	1,418	0,336	0,241	0,082	0,644
2.	„ reprodukcji wewn.	0,406	0,096	0,069	0,023	0,184
3.	„ całkowity	1,824	0,432	0,310	0,105	0,828
Ilość produkcji finalnej^a						
4.	Ogółem w gospodarstwie	35,7	8,8	5,1	2,1	15,7
5.	z 1 ha pow. efektywnej	25,2	27,2	22,0	26,6	24,1
6.	z 1 ha pow. całkowitej	19,6	20,4	16,5	20,0	19,0
Na gospodarstwo						
7.	nakłady pracy	94,2	8,7	5,3	1,9	15,6
8.	nakłady pieniężne	11564	2184	1317	467	3889
9.	koszty własne produkcji	26165	3533	2139	761	6307
10.	wartość produkcji	35685	3554	1553	795	6287
11.	dochód globalny	24121	1370	236	328	2398
12.	dochód czysty	9520	21	-586	34	-20
Na 1 ha pow. całkowitej						
13.	nakłady pracy	51,6	20,1	17,1	18,1	18,8
14.	nakłady pieniężne	6340	5055	4248	4448	4697
15.	koszty własne produkcji	14338	8171	6899	7253	7611
16.	wartość produkcji	19564	8227	5010	7571	7593
17.	dochód globalny	13224	3172	762	3123	2896
18.	dochód czysty	5226	56	-1889	318	-18
Na 1 dzień pracy						
19.	wartość produkcji	378,8	408,5	293,0	418,4	403,0
20.	dochód globalny	256,1	157,5	44,5	172,6	153,7
21.	wskaźnik opłacalności	136,4	100,6	72,6	104,5	99,7
Udział produkcji finalnej w:						
22.	powierzchni	27,2	6,4	4,6	1,6	12,4
23.	nakładach pracy	20,8	1,9	1,2	0,4	3,4
24.	nakładach pieniężnych	28,0	5,3	3,2	1,1	9,4
25.	kosztach własnych produkcji	23,5	3,2	1,9	0,7	5,6
26.	wartości produkcji	33,7	3,4	1,5	0,8	5,9
27.	dochodzie globalnym	37,4	2,1	0,4	0,5	3,7

^aIlość produkcji w kolumnach 4—13 i 17 w q, w pozostałych w tys. zł.

Tabela 28

produkcji finalnej w 1975 r.

Lp.	Ziemniaki	Buraki cukrowe	Oleiste	Len	Inne rośliny	Produkcja zwierzęca	Bydło	Trzoda	Drób	Ogółem
8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1.	0,207	0,170	0,060	0,033	0,304	3,792	2,074	1,132	0,503	5,210
2.	0,059	0,048	0,017	0,009	0,089	1,084	0,493	0,323	0,144	1,490
3.	0,266	0,218	0,077	0,042	0,393	4,876	2,567	1,455	0,647	6,700
4.	33,9	54,8	1,2	1,4	15,1	68,6	31,0	7,9	10,4	105,7
5.	182,0	323,0	20,5	43,9	49,7	18,1	14,9	7,0	20,7	20,3
6.	127,4	251,4	15,6	33,3	38,4	14,1	12,1	5,4	16,1	15,8
7.	14,9	15,3	1,7	1,3	45,4	358,1	186,7	120,0	43,6	452,3
8.	1813	996	464	228	4174	29774	8491	13915	6377	41338
9.	4123	3367	728	429	11211	85280	37430	32515	13135	111445
10.	5380	6466	1196	624	15072	68628	30962	23602	10419	105735
11.	3567	5470	732	396	10898	38854	22471	9687	4042	64397
12.	1257	3099	468	195	3861	-16652	-6468	-8913	-2716	-5710
13.	56,0	70,2	22,1	31,0	115,5	73,4	72,7	82,5	67,4	67,5
14.	6816	4569	6026	5429	10621	6106	3308	9564	9856	6170
15.	15496	15450	9452	10234	28523	17483	14576	22352	20303	16633
16.	20226	29661	15532	14857	38351	14075	12062	16221	16104	15781
17.	13410	25092	9506	9428	27730	7969	8754	6657	6248	9611
18.	4730	14211	6080	4623	9828	-3408	-2514	-6131	-4199	-852
19.	361,1	422,6	703,5	480,0	322,0	191,6	165,8	196,7	239,0	233,8
20.	239,4	357,5	430,6	304,6	240,0	108,5	120,4	80,7	92,7	142,4
21.	130,5	192,0	164,3	145,5	134,4	80,5	82,7	72,6	79,3	94,9
22.	3,9	3,3	1,1	0,6	5,9	72,8	38,3	21,7	9,7	100,0
23.	3,3	3,4	0,4	0,3	10,0	79,2	41,3	26,5	9,6	100,0
24.	4,4	2,4	1,1	0,6	10,1	72,0	20,5	33,7	15,4	100,0
25.	3,7	3,0	0,7	0,4	10,1	76,5	33,6	29,2	11,8	100,0
26.	5,1	6,1	1,1	0,6	14,3	64,9	29,3	22,3	9,8	100,0
27.	5,5	8,5	1,1	0,6	16,9	60,3	34,9	15,0	6,3	100,0

EDWARD JELEŃSKI,
ZOFIA NAŁĘCZ,
MARIA MATAK

JEDNOSTKOWE KOSZTY PRODUKTÓW ROLNICZYCH W PAŃSTWOWYCH PRZEDSIĘBIORSTWACH GOSPODARKI ROLNEJ 1974/75

Jednostkowe koszty produktów rolniczych obliczane są przez Instytut Ekonomiki Rolnej od 1950 r., a od 15 lat wyniki tych obliczeń publikowane są co roku w Zagadnieniach Ekonomiki Rolnej. Po wieloletnich obliczeniach wykonywanych dla 100 PGR stanowiących stałą reprezentację badaną w zakresie kształtowania się jednostkowych kosztów produkcji, w 1973/74 r. Instytut Ekonomiki Rolnej rozpoczął obliczenia dokonywane w skali Zjednoczeń PPGR.

Niniejsze opracowanie jest z kolei drugim wykonanym w takim ujęciu. Obliczenie jednostkowych kosztów produkcji ograniczone zostało do 16 Zjednoczeń PPGR. Nie obliczono jednostkowych kosztów w skali „macro” dla 2 Zjednoczeń Specjalistycznych (Zjednoczenie Nasiennictwa Rolniczego i Ogrodniczego oraz Zjednoczenie Hodowli i Obrotu Zwierzętami) jak też dla 2 Zjednoczeń Rolniczo-Przemysłowych (Kętrzyn i Sudety). Specjalistyczna produkcja tych Zjednoczeń oraz nieco odrębna ich organizacja wymaga szczegółowej analizy wykonanej w skali poszczególnych przedsiębiorstw. Jednostkowe koszty produktów rolniczych tych Zjednoczeń, których głównym zadaniem jest działalność hodowlana i kooperacyjna, obliczone w skali „marco” mogłyby wypaczyć obraz kształtowania się jednostkowych kosztów produktów rolniczych PPGR, które między innymi służą jako pomoc dla kierowania polityką rolną.

Metoda obliczania jednostkowych kosztów (rozdzielcza-uorganiczniona) zastosowana w skali Zjednoczeń została utrzymana w zasadzie bez zmiany w stosunku do metody stosowanej przy obliczeniach wykonywanych w skali przedsiębiorstw. Zastosowane zostały jedynie zmiany w technice obliczeń ze względu na brak szczegółowej ewidencji kosztów według miejsc ich powstawania ujętej w sprawozdawczości Zjednoczeń. Zasady zastosowanej metody i techniki obliczania jednostkowych kosztów omówione są na końcu opracowania.

Charakterystyka Zjednoczeń Państwowych Przedsiębiorstw Gospodarki Rolnej

Wybrane wskaźniki¹ obrazujące wyposażenie i wyniki działalności poszczególnych Zjednoczeń PPGR zestawione są na kilku kolejnych tabelach. Ze względu na charakter opracowania, którego głównym tematem

¹ Wskaźniki oparte są o powielone opracowania CZ PPGR.

jest kształtowanie się jednostkowych kosztów produktów rolnych, nie przeprowadzamy szczegółowej analizy podanych wskaźników, pozostawiając je do wykorzystania w miarę potrzeby przy analizie jednostkowych kosztów.

Ogólnie można zauważyć duże zróżnicowanie poszczególnych wskaźników między Zjednoczeniami. Na obszarze użytków rolnych przekraczającym 300 tys. ha gospodarują Zjednoczenia PPGR Koszalin (328,8 tys. ha) i PPGR Olsztyn (300,4 tys. ha). Nieznacznie mniejsze obszary użytków rolnych obejmują Zjednoczenia PPGR Poznań i Szczecin. Obszary przekraczające 200 tys. ha użytków rolnych posiadają we władaniu Zjednoczenia PPGR Wrocław i Zielona Góra. Do stosunkowo dużych Zjednoczeń PPGR należą też Bydgoszcz, Gdańsk, Opole i Białystok. Natomiast Zjednoczenia PPGR gospodarujące na terenach województw, w których występuje zdecydowana przewaga gospodarstw chłopskich, obejmują nie duże obszary użytków rolnych. Są to Zjednoczenia PPGR Lublin, Rzeszów, Warszawa, Katowice, Łódź i Kielce. Udział trwałych użytków zielonych w użytkach rolnych, przekraczający 30% mają Zjednoczenia PPGR Białystok, Lublin, Olsztyn i Rzeszów. W pozostałych Zjednoczeniach udział trwałych użytków zielonych waha się od 15,6 do 25,7%.

Na różnice pod względem intensywności gospodarowania wskazuje poziom nakładów na 1 ha użytków rolnych. Najwyższą intensywność produkcji wykazują Zjednoczenia PPGR Łódź, a następnie Warszawa, najniższą zaś Białystok. Nakłady na 1 ha użytków rolnych Zjednoczenia PPGR Łódź są ponad trzykrotnie wyższe niż w Zjednoczeniu PPGR Białystok. Stosunkowo wysokimi nakładami charakteryzują się też Zjednoczenia PPGR Katowice i Kielce. Należy podkreślić, że najwyższe nakłady na 1 ha użytków rolnych wykazują Zjednoczenia, którym podlegają niewielkie przedsiębiorstwa składające się z małych obszarowo zakładów rolnych. Zjednoczenia te wykazały również najwyższe przychody na 1 ha użytków rolnych.

Charakterystyczna dla obecnego kierunku produkcji PPGR jest bardzo silna przewaga przychodów z produkcji zwierzęcej nad przychodami z produkcji roślinnej. W poszczególnych Zjednoczeniach PPGR wartość towarowej produkcji zwierzęcej jest 1,5 do 3-krotnie większa niż wartość produkcji towarowej roślinnej. Z tak zasadniczej przewagi udziału towarowej produkcji zwierzęcej nad roślinną wynika decydujące znaczenie zwiększenia opłacalności produkcji zwierzęcej dla poprawy rentowności PPGR. Ze względu na wysokie wymagania stawiane państwowym przedsiębiorstwom rolnym w zakresie zwiększenia towarowej produkcji zbóż, przy równoczesnym dalszym zwiększeniu pogłowia zwierząt, dawki pasz objętościowych i soczystych muszą być ograniczone do koniecznego minimum, a tym samym muszą być skarmiane duże ilości pasz treściwych pochodzenia przemysłowego. Stąd więc, obok zwiększania rentowności produkcji zwierzęcej drogą poprawy wartości materiału hodowlanego i podnoszenia wydajności zwierząt, ogromne znaczenie ma zwrócenie uwagi na ustawienie właściwych relacji cen produktów zwierzęcych i treściwych pasz przemysłowych. Relacje te nie są obecnie korzystne dla produkcji zwierzęcej. Biorąc pod uwagę bardzo szybki wzrost plonów 4 zbóż w PPGR w ostatnich latach i osiągnięty w 1974 r. bardzo wysoki ich poziom, którego utrzymanie nie jest łatwe, zwiększenie towarowej pro-

Charakterystyka Zjednoczeń

Wyszczególnienie	Obszar ^a					
	Obszar ogólny tys. ha	Użytki rolne tys. ha	Grunty orne tys. ha	Udział gleb dobrych %	Wskaźnik bonitacji gruntów ornych	Udział trwałych użytków zielonych %
Białystok	140 800	93 600	58 600	29	1,6	37,0
Bydgoszcz	237 900	185 300	159 900	57	1,9	13,0
Gdańsk	212 000	170 000	125 500	64	2,0	25,7
Katowice	33 300	30 000	22 700	49	1,8	23,0
Kielce	14 200	8 200	6 100	67	2,1	21,9
Koszalin	400 500	328 800	268 200	32	1,6	18,2
Lublin	66 000	49 100	32 000	58	1,9	32,4
Łódź	27 800	21 800	17 700	61	1,9	15,6
Olsztyn	434 800	300 400	205 600	49	1,8	31,5
Opole	123 100	115 500	95 700	62	2,0	16,1
Poznań	336 000	293 000	244 200	44	1,7	15,9
Rzeszów	48 000	37 800	21 200	47	1,8	43,4
Szczecin	348 600	292 000	227 200	49	1,8	21,7
Warszawa	53 100	44 300	33 100	54	1,8	21,0
Wrocław	274 500	247 000	189 500	57	1,9	22,4
Zielona Góra	249 000	214 000	162 800	32	1,5	23,1
Razem Zj. PPGR	2 999 600	2 430 800	1 870 000	48	1,8	22,4
ZNR i O	212 000	197 000	161 200	.	.	17,5
ZH i OZ	252 400	225 800	166 200	.	.	26,2
KZRP	66 200	61 000	43 000	.	.	29,5
SZRP	36 800	33 700	17 600	.	.	47,5
Razem CZ PPGR	3 567 000	2 948 300	2 258 000	.	.	22,8
Pozostałe pgr	128 000	111 000	84 400	.	.	21,4
Ogółem pgr	3 695 000	3 059 300	2 342 400	51	1,8	22,7

^a Stan na 30.VI.1975 r.

Tabela 1

PPGR i innych

w tym łąki	Przychody ogółem zł na 1 ha uż. r.	Przychody						
		w tym %						
		pro- dukcja roślinna	pro- dukcja zwie- rzęca	pro- dukcja prze- mysłu rolnego	inwe- stycje gospo- darcze	usługi	dotacje	inne
16,6	18 948	11,4	36,4	3,6	11,2	1,7	23,3	12,4
9,0	29 329	20,6	34,6	7,6	6,1	2,8	22,5	5,8
14,6	27 012	20,7	31,4	7,4	7,3	6,7	21,1	5,4
9,0	36 034	24,7	35,4	4,6	7,2	4,4	17,2	6,5
14,6	39 816	18,7	29,9	6,4	6,8	12,2	16,4	9,6
11,0	22 918	20,5	30,0	10,3	7,5	3,4	19,4	8,9
24,4	30 564	18,1	27,8	16,5	7,9	2,1	18,1	9,5
11,0	65 215	16,8	26,9	29,6	4,4	1,3	14,4	6,6
13,5	26 922	14,4	30,8	11,4	10,1	4,6	18,8	9,9
9,4	31 019	26,9	31,8	5,7	7,7	3,3	20,5	4,1
11,8	29 885	19,3	37,6	4,9	5,0	2,2	22,8	8,2
15,9	26 347	11,4	38,6	6,2	13,6	1,8	21,9	6,5
14,9	21 755	20,9	30,9	4,9	8,9	2,1	23,1	9,2
12,0	51 929	16,6	32,6	15,1	7,0	2,0	18,6	8,1
10,8	26 615	21,1	28,8	5,1	11,5	4,1	19,4	10,0
16,4	31 374	16,8	32,0	11,4	6,8	3,6	19,5	9,9
12,9	27 542	19,1	32,2	8,5	7,9	3,4	20,5	8,4
9,5	27 799	31,3	26,1	5,2	7,2	1,9	22,3	6,0
13,4	27 544	19,9	34,9	6,0	8,7	3,0	20,9	6,6
17,7	30 045	17,0	24,6	9,5	7,2	10,1	22,8	8,8
19,0	33 585	9,6	18,5	10,3	6,7	22,9	19,7	12,3
12,8	27 680	19,8	31,6	8,2	7,9	3,7	20,7	8,1
11,4	38 125	23,4	27,2	2,2	6,3	2,9	23,5	14,5
12,7	28 061	20,0	31,4	7,9	7,8	3,6	20,8	8,5

Charakterystyka Zjednoczeń

Wyszczególnienie	Nakłady —				
	Nakłady ogółem zł na 1 ha uż. r.	w tym			
		fundusz płac	nawozy	paliwo	materiały do remontu
Białystok	19536	19,0	5,2	5,7	7,9
Bydgoszcz	28173	20,5	5,0	5,6	7,3
Gdańsk	27752	21,5	5,3	5,5	8,9
Katowice	34838	22,2	5,0	5,7	7,8
Kielce	39211	20,1	3,5	5,6	6,4
Koszalin	22638	17,7	6,6	4,4	6,8
Lublin	31188	17,1	3,7	5,2	6,3
Łódź	61294	15,4	2,6	4,4	3,8
Olsztyn	26824	15,6	5,2	4,4	7,3
Opole	27972	21,8	6,7	5,4	6,6
Poznań	27440	20,7	6,0	5,5	7,3
Rzeszów	29426	17,7	3,8	4,5	7,7
Szczecin	22333	21,3	7,3	5,1	9,4
Warszawa	48365	15,2	3,0	5,1	5,8
Wrocław	25302	20,3	6,5	5,5	9,9
Zielona Góra	29957	16,7	6,4	4,0	6,5
Razem Zj. PPGR	26800	19,0	5,8	5,0	7,6
ZNR i O	26073	24,4	6,2	5,5	7,4
ZH i OZ	25747	21,5	6,1	4,9	8,6
KZPR	29191	15,8	4,3	4,9	9,9
SZPR	32818	19,0	4,4	4,0	7,8
Razem CZ. PPGR	26788	19,5	5,8	5,0	7,7
Pozostałe pgr	34052	26,7	5,0	5,2	7,2
Ogółem pgr	27052	19,8	5,7	5,0	7,7

a Bez usług

Tabela 2

PPGR i innych (c.d.)

Wynik finansowy				Wynik finansowy zł na 1 ha uż. r.	Produkcja końcowa ^a netto zł na 1 ha uż. r.	Dotacje ogółem zł na 1 ha uż. r.
%						
materiały inne	remonty zlecone	amorty- zacja	renta gruntowa			
2,2	1,3	11,4	0,6	—588	5685	4412
2,6	1,6	10,6	0,9	1155	11780	6592
2,6	1,9	10,3	1,0	—738	9686	5693
2,8	1,4	11,9	0,9	1192	14921	6202
4,2	1,5	12,4	1,1	611	12204	6519
2,1	1,7	9,9	0,7	279	7645	4441
3,0	1,3	9,9	0,9	—624	10495	5537
2,6	1,2	7,5	0,6	3919	22821	9362
1,7	1,3	8,4	0,5	99	6830	5058
3,2	1,1	10,7	0,9	3047	13403	6349
2,5	1,6	10,5	0,8	2444	12689	6802
2,3	1,1	9,9	0,7	—3079	5902	5757
2,9	1,7	10,5	0,8	—578	8263	5022
2,4	1,0	8,2	0,5	3564	15782	9640
2,7	1,5	10,2	1,1	1313	9789	5171
1,8	1,4	8,0	0,4	1416	9436	6112
2,4	1,5	9,8	0,7	742	9669	5640
3,3	1,3	12,1	1,1	1726	11837	6208
2,6	2,0	11,4	0,8	1795	10999	5753
1,8	2,6	6,3	1,0	853	6886	6846
12,9	4,4	5,8	0,2	764	6304	6618
2,6	1,6	9,9	0,8	891	9822	5723
4,1	1,6	11,6	0,7	4073	13923	8949
2,7	1,6	10,0	0,8	1008	9971	5840

Charakterystyka Zjednoczeń

Wyszczególnienie	Załoga na 100 ha użytków rolnych — osób				
	Ogółem	w tym pracownicy		Pracownicy działu gospodar- czego	w tym robotnicy produkcji zwierzęcej
		umysłowi	fizyczni		
Białystok	10,0	1,8	8,2	8,5	2,0
Bydgoszcz	16,2	2,2	14,0	13,9	2,7
Gdańsk	15,4	2,4	13,0	12,6	2,9
Katowice	21,8	3,1	18,7	19,4	4,5
Kielce	25,3	3,9	21,4	21,5	5,5
Koszalin	10,9	1,5	9,4	9,4	2,1
Lublin	15,3	2,7	12,6	13,2	2,7
Łódź	26,8	4,2	22,6	24,6	4,7
Olsztyn	11,0	1,5	9,5	9,1	2,2
Opole	15,3	2,1	13,2	12,7	3,2
Poznań	15,5	1,9	13,6	13,2	2,9
Rzeszów	15,3	2,4	12,9	12,8	3,9
Szczecin	12,1	1,5	10,6	10,3	2,6
Warszawa	20,5	3,3	17,2	18,3	4,0
Wrocław	13,8	2,0	11,8	11,1	2,8
Zielona Góra	12,5	1,9	10,6	9,4	2,5
Razem Zj. PPGR	13,6	1,9	11,7	11,4	2,7
ZNR i O	19,5	3,1	16,4	15,6	3,0
ZH i OZ	15,0	2,2	12,8	13,0	3,2
KZRP	11,9	1,7	10,2	9,4	2,1
SZRP	15,9	3,0	12,9	10,7	2,5
Razem CZ PPGR	14,1	2,0	12,1	11,8	2,7
Pozostałe pgr	24,3	6,6	17,7	16,6	3,5
Ogółem pgr	14,4	2,2	12,2	12,0	2,8

Tabela 3

PPGR i innych (c.d.)

Pracownicy grup remonto- wo-budo- wanych, warsztatów i inwestycji	Płace roczne na 1 zatrudnionego — tys. zł					Premia roczna na 1 pracow- nika tys. zł
	inż.- techniczni	adm.- biurowi	na 1 robotnika			
			produkcji roślinnej	produkcji zwierzęcej	przemysłu rolnego	
1,1	57,4	42,2	32,4	38,2	35,1	5,8
1,8	55,9	39,5	31,8	39,7	33,3	7,3
2,2	62,1	41,5	34,5	40,9	33,3	4,8
2,0	57,5	41,1	30,0	37,2	34,9	8,4
3,1	54,5	42,3	28,7	36,2	32,3	3,9
1,1	58,1	41,8	33,2	38,4	34,6	7,4
1,6	54,8	40,3	30,6	36,2	28,4	6,5
1,7	55,8	40,6	31,5	37,5	30,3	10,3
1,5	61,5	42,5	34,7	39,1	39,6	7,7
2,1	66,6	44,5	36,9	39,1	38,4	12,4
1,8	57,3	38,6	33,6	41,4	34,2	10,1
1,8	56,3	40,9	29,7	33,4	30,8	2,2
1,4	61,1	41,6	36,7	39,6	38,9	6,3
1,7	53,3	40,1	31,3	38,4	36,0	11,2
2,4	54,2	39,8	34,4	36,5	35,2	9,1
1,5	63,3	45,8	36,2	41,0	37,2	12,6
1,7	58,8	41,4	34,0	39,1	34,9	8,3
1,6	52,5	37,7	28,6	35,0	31,1	7,6
1,6	57,9	41,4	32,1	39,1	33,6	10,1
2,2	62,4	40,0	33,4	37,4	35,1	4,9
4,8	63,3	51,0	33,6	40,6	28,5	4,7
1,7	58,2	41,1	33,3	38,8	34,5	8,3
1,3	47,8	36,6	30,7	32,5	29,5	10,8
1,7	57,7	40,8	33,2	38,5	34,4	8,4

Charakterystyka Zjednoczeń

Wyszczególnienie	Struktura zasiewów w %				
	Zboża	w tym pszenica	Motylkowe i strączkowe	Kukurydza	Okopowe
Białystok	45,2	6,6	25,1	11,6	8,5
Bydgoszcz	35,8	10,6	27,0	14,3	13,9
Gdańsk	37,6	19,8	31,2	10,9	11,4
Katowice	39,8	11,2	20,5	14,3	11,7
Kielce	41,1	15,8	23,8	12,7	16,9
Koszalin	35,5	5,4	32,4	10,6	12,6
Lublin	44,0	18,2	20,8	10,9	8,5
Łódź	39,5	12,9	22,1	16,0	14,1
Olsztyn	40,3	10,8	28,7	12,7	11,5
Opole	35,7	19,9	20,1	16,3	14,1
Poznań	36,2	6,7	20,7	16,9	17,9
Rzeszów	32,4	15,3	17,4	24,0	10,8
Szczecin	38,7	8,5	25,0	13,7	13,9
Warszawa	40,1	11,1	24,4	13,4	13,4
Wrocław	39,4	19,2	21,5	17,2	15,1
Zielona Góra	40,0	8,3	17,1	21,6	11,9
Razem Zj. PPGR	38,0	11,0	25,0	14,6	13,5
ZNR i O	38,0	16,7	25,4	11,9	13,0
ZH i OZ	39,6	18,5	25,8	10,4	13,1
KZRP	36,6	23,6	37,2	10,1	8,0
SZRP	34,9	17,5	40,8	4,5	6,3
Razem CZ PPGR	38,1	12,3	25,4	14,0	13,3
Pozostałe pgr	40,5	15,6	22,3	9,7	14,5
Ogółem pgr	38,2	12,4	25,3	13,8	13,3

Tabela 4

PPGR i innych (c. d.)

				Powierzchnia paszowa			
w tym		Oleiste i włók- niste	Pozo- stałe	w użyt- kach rolnych ‰	w gruntach ornych ‰	na 1 sztukę dużą ha	w tym na użyt- kach zielo- nych ha
buraki cukrowe	ziem- niaki						
0,8	4,9	3,6	6,0	45,3	30,1	0,87	0,52
4,8	5,0	6,5	2,5	39,2	34,5	0,59	0,14
3,6	3,8	6,3	2,6	50,3	36,5	0,74	0,35
2,7	5,3	8,6	5,1	43,8	30,0	0,69	0,33
3,1	8,0	2,9	2,6	39,9	33,5	0,52	0,20
0,4	8,7	4,9	4,0	45,6	39,4	0,85	0,25
2,2	3,7	7,4	8,4	35,6	25,2	0,56	0,30
4,6	3,6	6,6	1,7	38,6	33,0	0,45	0,14
1,5	6,8	4,0	2,8	52,2	35,2	0,85	0,46
6,0	4,7	11,3	2,5	38,8	29,3	0,53	0,20
7,0	6,7	5,4	2,9	39,6	32,9	0,54	0,16
2,7	4,5	12,7	2,7	54,0	35,7	0,61	0,39
3,0	8,0	5,6	3,1	41,4	34,2	0,72	0,27
3,0	5,6	6,6	2,1	44,3	34,6	0,56	0,23
6,0	5,2	5,2	1,6	45,4	33,7	0,66	0,28
4,1	4,6	6,0	3,4	45,3	36,1	0,63	0,24
3,7	6,2	5,8	3,1	44,5	34,6	0,68	0,28
3,5	4,9	6,1	5,6	42,9	32,8	0,63	0,24
4,1	4,0	9,8	1,3	46,8	33,6	0,79	0,37
3,3	2,0	5,8	2,3	48,1	31,4	0,75	0,40
0,6	1,3	12,2	1,3	60,1	41,0	1,08	0,69
3,7	5,8	6,2	3,0	44,8	34,4	0,69	0,29
4,1	5,5	7,0	6,0	39,7	27,5	0,57	0,27
3,7	5,8	6,2	3,2	44,6	34,1	0,69	0,29

Charakterystyka Zjednoczeń

Wyszczególnienie	P l o n y ^a q/ha					
	Pszenica ozima	Pszenica jara	Zyto ozime	Jęcz- mień ozimy	Jęcz- mień jary	Owies
Białystok	25,6	28,2	24,4	—	25,3	24,7
Bydgoszcz	38,6	40,8	30,3	30,4	37,3	36,8
Gdańsk	39,3	31,8	29,9	37,3	35,4	31,9
Katowice	30,4	32,9	31,0	45,0	31,9	37,3
Kielce	31,8	—	28,5	—	35,1	34,0
Koszalin	33,9	31,9	28,1	26,1	33,9	33,2
Lublin	28,5	29,1	30,2	—	30,2	34,0
Łódź	36,8	—	31,2	—	38,5	36,8
Olsztyn	30,1	27,3	27,6	24,0	31,1	32,0
Opole	36,2	39,0	27,1	24,9	35,1	39,8
Poznań	39,3	39,9	30,6	34,3	36,4	35,6
Rzeszów	22,8	17,0	20,3	—	23,4	25,2
Szczecin	38,2	39,9	31,2	36,8	35,1	35,7
Warszawa	36,2	41,1	31,6	29,1	35,4	36,9
Wrocław	38,2	38,2	30,6	34,0	32,9	34,0
Zielona Góra	38,9	40,5	31,3	38,1	34,6	37,2
Razem Zj. PPGR	36,2	35,1	29,6	35,5	34,0	33,7
ZNR i O	40,2 ^b	.	35,1	38,1 ^c	.	39,6
ZH i OZ	37,0 ^b	.	31,1	36,7 ^c	.	36,6
KZRP	32,5 ^b	.	27,0	35,3 ^c	.	30,0
SZRP	30,5 ^b	.	26,2	29,1 ^c	.	26,8
Razem CZ PPGR	36,4 ^b	.	30,0	34,4 ^c	.	34,3
Pozostałe pgr	38,1 ^b	.	31,6	37,8 ^c	.	35,9
Ogółem pgr	36,5 ^b	.	30,0	34,6 ^c	.	34,4

^a Zbiory 1974 r.^b Dotyczy pszenicy ogółem^c Dotyczy jęczmienia ogółem

Tabela 5

PPGR i innych (c.d.)

Rzepak ozimy	Groch	Buraki cukrowe	Buraki pastew- ne	Ziemniaki	Kukurydza zielonka	Łąka siano	4 zboża
16,0	—	271	450	108	159	40,9	25,0
22,5	16,7	323	522	194	401	40,9	35,6
23,7	12,9	272	478	162	328	48,7	35,1
18,6	6,7	233	502	157	371	49,7	31,8
22,6	—	275	500	179	481	46,5	32,4
25,7	—	280	447	190	315	55,2	31,1
17,6	5,6	324	636	158	330	46,0	29,8
25,6	16,5	274	559	183	415	51,0	36,1
21,1	8,0	206	451	168	330	53,9	29,9
22,1	5,7	326	551	229	462	68,2	35,4
23,0	22,9	346	493	189	426	54,9	34,8
18,9	—	240	461	114	346	43,6	22,9
23,1	21,4	303	596	196	408	73,8	34,9
22,9	13,2	307	533	182	328	58,8	34,6
20,2	10,1	288	436	181	364	48,6	35,3
23,3	15,4	297	555	182	312	47,1	34,3
22,5	16,4	307	495	184	365	54,0	33,3
25,3	18,5	317	.	205	448	48,2	38,6
24,1	15,8	216	.	195	440	59,5	35,9
21,3	6,0	249	.	159	303	48,4	32,2
21,1	—	228	.	153	345	28,6	29,4
22,9	20,1	307	.	186	373	53,8	33,8
23,8	15,9	327	.	205	397	54,1	36,5
22,9	19,8	308	.	187	374	53,8	33,9

dukcji zbóż wymaga powiększenia udziału zbóż w strukturze zasiewów kosztem zmniejszenia udziału roślin pastewnych. Możliwe to jest jedynie w wypadku znacznego i trwałego podnoszenia plonów roślin pastewnych, a szczególnie wydajności zielonej masy z trwałych użytków zielonych.

Zmniejszenie udziału roślin pastewnych w strukturze zasiewów, warunkujące zwiększenie udziału zbóż, musi być poprzedzone przez wydadne podniesienie plonów wszystkich roślin pastewnych, jeżeli obecna wysoka obsada zwierząt w PPGR (około 80 sztuk dużych na 100 ha użytków rolnych) ma być nie tylko utrzymana ale jeszcze nadal zwiększana.

Szczególnego zwrócenia uwagi wymaga uprawa kukurydzy na zieloną masę, której udział w strukturze zasiewów jest wysoki (około 14%), a plony w stosunku do możliwości tej rośliny niskie, tylko w 40% Zjednoczeń nieco przekraczające 400 q z 1 hektara. Dalekie jeszcze do zadowalających są plony siana łąkowego (54 q/ha).

Wynik finansowej działalności PPGR uległ pogorszeniu w stosunku do wyniku poprzedniego roku o 742 zł na 1 ha użytków rolnych. Pięć Zjednoczeń PPGR wykazało ujemny wynik finansowy pomimo otrzymywanych dotacji, z których około 60% ma charakter podniesienia cen do poziomu umożliwiającego rentowną gospodarkę. Bez tej dotacji, która jest konieczna w aktualnych warunkach zmechanizowania pracy w przedsiębiorstwach państwowych i relacji cen między żywą i uprzedmiotowioną pracą, wszystkie bez wyjątku Zjednoczenia PPGR wykazywałyby ujemny wynik finansowy. Najbliższe osiągnięcia zysku, przy aktualnie obowiązujących cenach na produkty rolne, było w 1974/75 r. Zjednoczenie PPGR Opole.

Liczba pracowników działu gospolarczego przypadająca na 100 ha użytków rolnych jest znacznie zróżnicowana między Zjednoczeniami PPGR. Waha się ona od 8,5 osób w Zjednoczeniu PPGR Białystok do 24,6 osób w Zjednoczeniu PPGR Łódź. Około 20 osób w dziale gospodarczym na 100 ha użytków rolnych posiadają Zjednoczenia PPGR Katowice, Kielce i Warszawa.

Liczba pracowników przypadających na 100 ha użytków rolnych uzależniona jest od średniej wielkości zakładów rolnych, udziału użytków zielonych, obsady inwentarzem i poziomu intensywności produkcji. Im mniejszy obszar zakładów rolnych, i mniejszy udział trwałych użytków zielonych a większa obsada inwentarzem żywym, tym większe jest zapotrzebowanie na siłę roboczą.

Poza tym w Zjednoczeniach PPGR obejmujących niewielki obszar użytków rolnych (co związane jest z małym udziałem PPGR w użytkowaniu gruntów województw na terenie których działa dane Zjednoczenie) poszczególne zakłady rolne rozrzucone są zazwyczaj szeroko w terenie, co utrudnia organizowanie działów usługowych scentralizowanych w przedsiębiorstwie i powoduje również konieczność liczniejszej załogi.

Obciążenie 1 ha użytków rolnych wartością środków trwałych także silnie jest zróżnicowane między poszczególnymi Zjednoczeniami PPGR, przy czym czynniki wpływające na większe obciążenie środkami trwałymi są w zasadzie te same, które powodują potrzebę zwiększonej liczby pracowników na jednostkę powierzchni użytków rolnych. Przy średnim obciążeniu 1 ha użytków rolnych wartością środków trwałych w wysokości 62,3 tys. zł, występują wahania w granicach od 47,7 tys. zł (Zjednoczenie

Tabela 6

Charakterystyka Zjednoczeń PPGR i innych (c.d.)

Wyszczególnienie	Obsada inwentarzem żywym na 100 ha użytków rolnych ^a									
	Ogółem szt. duże	Bydło szt. rzeźnicze	w tym krowy	Trzoda szt. rzeźnicze	w tym maciory	Owce szt. rzeźnicze	Drób szt. rzeźnicze	Zwierzęta futerkowe szt. rzeźnicze	Konie szt. rzeźnicze	w tym robowe
Białystok	69,0	72,5	12,2	63,0	2,1	10,0	28	27	0,8	0,7
Bydgoszcz	86,3	81,8	21,8	114,0	7,0	26,5	39	1	1,6	1,3
Gdańsk	78,1	82,5	26,7	69,8	4,0	10,5	67	—	0,8	0,8
Katowice	83,6	77,4	37,6	135,8	9,0	—	126	18	1,2	1,0
Kielce	100,2	104,6	28,1	97,2	2,2	—	—	—	2,4	2,3
Koszalin	64,2	67,9	18,3	52,6	3,5	18,0	14	—	0,6	0,6
Lublin	67,9	73,2	13,2	55,9	3,4	—	36	—	1,0	0,9
Łódź	119,0	115,6	27,4	159,8	6,4	6,4	319	40	2,1	2,0
Olsztyn	75,6	79,6	18,2	67,8	3,2	12,1	31	9	0,8	0,7
Opole	84,8	87,7	26,3	88,2	4,2	10,3	117	5	0,6	0,5
Poznań	93,0	86,8	24,0	120,5	6,8	50,9	122	5	1,4	1,1
Rzeszów	106,0	170,1	18,8	110,8	5,9	35,7	26	—	0,9	0,8
Szczecin	74,4	75,3	17,5	76,0	4,1	27,0	36	1	0,6	0,5
Warszawa	114,0	95,9	27,4	236,0	5,9	1,3	431	43	1,7	1,5
Wrocław	79,5	86,5	22,2	57,6	2,5	12,4	25	4	0,7	0,6
Zielona Góra	81,1	85,7	16,7	67,7	2,6	21,7	40	—	0,7	0,6
Razem Zj. PPGR	79,7	81,1	20,5	81,7	4,2	20,7	50	5	0,9	0,8
ZNR i O	73,4	82,1	21,8	35,1	1,3	12,3	11	—	1,4	1,2
ZH i OZ	72,0	70,8	21,4	52,9	3,5	26,3	101	12	5,4	3,1
KZRP	81,4	93,0	18,5	36,9	2,4	4,5	27	2	1,1	0,9
SZRP	54,9	61,1	17,2	6,3	0,3	43,0	27	9	1,5	0,6
Razem CZ PPGR	78,4	80,4	20,6	74,6	3,9	20,5	58	5	1,3	1,0
Pozostałe pgr	83,6	86,0	22,8	74,3	4,7	28,6	169	1	1,4	1,2
Ogółem pgr	78,6	80,6	20,6	74,6	3,9	20,8	62	5	1,3	1,0

^a Na 30.VI.1975 r.

Tabela 7

Charakterystyka Zjednoczeń PPGR i innych (c.d.)

Wyszczególnienie	Wydajność zwierząt				
	Mleczność litr/krowę	Młode opasy kg/dzień	Tuczniaki i warchlaki kg/dzień	Wełna kg/szt dorosłą	Jaja szt/nioskę
Białystok	3024	0,595	0,355	3,52	219
Bydgoszcz	3296	0,607	0,395	3,98	181
Gdańsk	3020	0,620	0,372	3,46	166
Katowice	3100	0,636	0,452	—	218
Kielce	3056	0,633	0,374	—	—
Koszalin	3111	0,579	0,434	3,23	117
Lublin	2932	0,672	0,361	—	121
Łódź	3485	0,671	0,414	3,41	184
Olsztyn	3041	0,573	0,375	3,42	200
Opole	3277	0,660	0,420	3,53	211
Poznań	3310	0,567	0,377	3,80	178
Rzeszów	2657	0,604	0,345	2,91	—
Szczecin	3133	0,577	0,400	3,88	195
Warszawa	3067	0,579	0,343	.	177
Wrocław	3076	0,587	0,391	3,21	205
Zielona Góra	3331	0,618	0,366	3,69	229
Razem Zj. PPGR	3155	0,595	0,386	3,64	191
ZNR i O	3243	.	.	3,60	161
ZH i OZ	3688	.	.	3,80	166
KŻRP	3316	.	.	3,70	197
SZRP	3050	.	.	2,90	196
Razem CZ PPGR	3218	.	.	3,50	190
Pozostałe pgr	3343	.	.	3,60	201
Ogółem pgr	3223	.	.	3,50	191

PPGR Olsztyn) do 138,3 tys. zł (Zjednoczenie PPGR Kielce). Tak silne zróżnicowanie wynika przede wszystkim z tytułu obciążenia budynkami. Wyposażenie w inwentarz martwy w odniesieniu do powierzchni użytkowanych gruntów wykazuje znacznie mniejsze różnice. Wyposażenie załogi w maszyny i narzędzia, wyrażone wartością inwentarza martwego przypadającą na 100 zł funduszu płac, a mówiące pośrednio o zmechanizowaniu prac, wykazuje stosunkowo nieznaczne zróżnicowanie między Zjednoczeniami PPGR, przy uzasadnionej tendencji nieco większego wyposażenia w Zjednoczeniach posiadających duże przedsiębiorstwa i mniejszą liczbę pracowników na 100 ha użytków rolnych.

Wydażność pracy mierzona wartością produkcji końcowej netto na 1 pracownika działu gospodarczego idzie w zasadzie w parze z rentownością Zjednoczeń i intensywnością gospodarowania. Natomiast ze względu na znaczny wpływ przemysłu rolnego oraz działalności usługowej PPGR na wynik finansowy, wydażność pracy działów produkcji roślinnej i zwierzęcej, mierzona wartością produkcji globalnej wyrażonej w przeliczeniowych jednostkach zbożowych, nie wykazuje zdecydowanej korelacji z rentownością i intensywnością gospodarowania.

Na zwiększenie tego wskaźnika ma wpływ wzrost udziału trwałych użytków zielonych w użytkach rolnych, który powoduje zmniejszenie liczby pracowników na 100 ha użytków rolnych. Wzrost udziału trwałych użytków zielonych dodatnio wpływa na wielkość produkcji globalnej, bowiem cała ich produkcja zostaje przetworzona na produkty zwierzęce, a tym samym dwukrotnie liczona przy ustalaniu produkcji globalnej.

Jednostkowe koszty produkcji roślinnej

W zakresie działu produkcji roślinnej obliczone zostały jednostkowe koszty dla 6 zbóż, rzepaku, grochu, strączkowych pastewnych na ziarno, ziemniaków, buraków cukrowych przemysłowych i pastewnych oraz 7 zielonek. Struktury kosztów tych roślin dla poszczególnych Zjednoczeń PPGR zamieszczone są w aneksie. Tabela 11 przedstawia plony oraz koszty produkcji 1 q loco przedsiębiorstwo, zaś odnośnie roślin towarowych również ich opłacalność obliczoną w oparciu o cenę i koszt produkcji z uwzględnieniem kosztu odstawy i marży (w wysokości 5% ceny).

Państwowe przedsiębiorstwa rolne uzyskały w 1974 r. wyjątkowo wysokie plony zbóż, a tym samym niskie koszty przypadające na 1 q. Najniższy (aczkolwiek także bardzo wysoki) plon (29,6 q/ha) dało żyto, w związku z czym wykazało najwyższy koszt produkcji 1 q, a wskaźnik opłacalności zaledwie na granicy rentowności (101%). Niskie ceny ustalone dla żyta i owsa warunkują ich opłacalność dopiero po przekroczeniu poziomu plonów w wysokości 30 q na 1 ha. Plon taki osiągany jest dotychczas tylko w wyjątkowo sprzyjających warunkach atmosferycznych, stąd też nadal aktualny jest postulat stawiany niejednokrotnie, o potrzebie zrewidowania cen żyta i owsa, zbyt niskich w porównaniu z cenami pszenicy i jęczmienia. W 1974/75 roku rentowność produkcji pszenicy, jęczmienia i rzepaku była wysoka. Ceny tych produktów przewyższały koszty produkcji o przeszło 40%. Wysoką opłacalność wykazały w tym

Charakterystyka Zjednoczeń

Wyszczególnienie	Wyposażenie w środki trwałe ^a				
	wartość brutto na 1 ha uż. r. tys. zł				
	ogółem	budynki i budowle	w tym budynki mieszkalne	inwentarz martwy	melioracje
Białystok	46,3	33,5	8,5	10,3	2,1
Bydgoszcz	71,1	54,2	15,9	13,9	2,5
Gdańsk	65,1	48,6	13,5	12,4	3,6
Katowice	117,7	94,8	23,7	17,0	4,8
Kielce	131,4	107,1	22,0	20,4	2,1
Koszalin	48,1	34,8	11,0	10,9	2,1
Lublin	65,3	48,0	10,2	14,4	1,8
Łódź	119,7	93,2	21,8	23,0	2,4
Olsztyn	46,8	33,4	9,6	10,8	2,2
Opole	68,8	52,2	17,3	13,8	2,0
Poznań	68,3	51,8	15,1	13,8	2,1
Rzeszów	67,6	50,1	11,4	12,8	4,0
Szczecin	49,6	35,6	11,0	11,4	2,2
Warszawa	98,1	76,6	16,6	16,7	3,5
Wrocław	58,4	45,1	14,5	11,4	1,3
Zielona Góra	51,1	37,8	11,7	11,4	1,4
Razem Zj. PPGR	57,6	44,1	12,9	12,3	2,2
ZNR i O	70,0	51,7	16,7	14,8	2,7
ZH i OZ	65,6	49,6	15,8	13,1	2,5
KZRP	52,9	36,8	10,8	12,1	3,8
SZRP	55,1	41,8	15,1	11,7	1,0
Razem CZ PPGR	60,1	44,9	13,3	12,2	2,3
Pozostałe pgr	97,1	84,7	20,1	17,5	3,1
Ogółem pgr	61,5	45,9	13,6	12,7	2,3

a 30.VI.1975 r.

Tabela 8

PPGR i innych (c. d.)

wartość netto na 1 ha uż. r. tys. zł				udział wartości netto %		
ogółem	budynki i budowle	w tym budynki nieszkalne	inwentarz martwy	ogółem	budynki i budowle	inwentarz martwy
36,9	27,1	6,6	7,7	80	81	75
50,9	40,1	10,6	8,4	72	74	60
48,6	36,6	9,3	8,5	75	75	69
75,7	61,5	12,7	10,0	64	65	59
86,4	73,3	10,6	10,4	66	68	51
32,5	23,2	6,8	7,4	68	67	68
49,9	38,6	8,0	9,0	76	80	62
76,5	64,2	11,8	10,1	64	69	44
34,8	24,5	6,7	8,1	74	73	75
43,3	32,3	9,8	9,0	63	62	65
45,1	35,3	8,9	7,7	66	68	56
55,3	43,5	9,6	8,4	82	87	66
35,8	25,3	7,0	8,2	72	71	72
72,2	59,2	10,5	9,6	74	77	57
33,0	24,0	5,7	7,3	57	53	64
34,9	25,5	6,9	7,8	68	67	68
40,7	30,4	7,8	8,0	71	69	65
46,2	34,5	.	9,2	66	67	62
40,5	30,2	.	8,1	62	61	62
34,4	22,5	.	8,6	65	61	71
28,1	20,4	.	6,8	51	49	58
40,8	30,4	.	8,1	68	68	66
67,4	54,9	.	10,0	69	65	57
41,7	31,3	.	8,2	68	68	65

Charakterystyka Zjednoczeń PPGR i innych (c.d.)

Wyszczególnienie	Wyposażenie w środki trwałe (c.d.)					
	Traktory na 100 ha		Kombajny zbożowe na 100 ha		Wartość brutto środków trwa- łych na 1 pra- cownika zi	
	użytków rolnych	gruntów ornych	gruntów ornych	zbóż i rzepaku	budynki miesz- kalne ^a	inwen- tarz martwy ^b
Białystok	2,0	3,4	0,43	0,96	84 859	125 753
Bydgoszcz	2,7	3,1	0,54	1,30	99 801	101 300
Gdańsk	2,6	3,6	0,45	1,05	88 994	96 384
Katowice	2,8	3,7	0,27	0,56	108 604	90 695
Kielce	3,6	5,7	0,81	1,84	89 130	97 894
Koszalin	2,0	2,4	0,36	0,91	102 747	118 341
Lublin	2,8	4,3	0,68	1,37	69 341	119 580
Łódź	3,3	4,1	0,58	1,29	82 640	103 147
Olsztyn	2,1	3,1	0,39	0,94	88 426	116 239
Opole	2,8	3,3	0,45	0,98	115 581	107 021
Poznań	2,8	3,3	0,38	0,93	98 929	103 312
Rzeszów	2,8	5,0	0,79	1,91	75 070	99 362
Szczecin	2,2	2,9	0,34	0,78	91 510	107 795
Warszawa	3,3	4,3	0,51	1,09	82 973	99 058
Wrocław	2,4	3,1	0,37	0,84	106 665	97 700
Zielona Góra	2,3	3,0	0,39	0,86	97 591	112 108
Razem Zj. PPGR	2,4	3,1	0,41	0,96	96 292	106 806
ZNR i O	3,6	4,4	0,73	1,71	86 492	90 748
ZH i OZ	2,5	3,3	0,59	1,21	107 030	104 779
KZRP	2,1	2,9	0,51	1,28	91 044	119 155
SZRP	2,0	3,7	0,59	1,27	100 296	95 999
Razem CZ PPGR	2,5	3,2	0,45	1,04	96 205	105 266
Pozostałe pgr	3,4	4,4	0,62	1,35	83 674	100 320
Ogółem pgr	2,5	3,3	0,46	1,06	95 439	105 006

^a Na 1 pracownika ogółem^b Na 1 pracownika fizycznego

roku również nasiona roślin strączkowych. Wysoki wskaźnik opłacalności buraków cukrowych przemysłowych (133%) osiągnięty został przy plonie 307 q/ha i nowych cenach, ustalonych dla zbiorów 1974 roku.

Jednostkowe koszty produkcji roślin pastewnych wykazują znaczne zróżnicowanie. Najtańszą produkcję zielonej masy daje pastwisko i łąka. Jest to zrozumiałe ze względu na to, że przy użytkowaniu pastwisk nie występują nakłady na zbiór zielonej masy jak również prace uprawowe, które nie występują też przy produkcji siana i zielonek z łąk. Wśród roślin pastewnych uprawianych na gruntach ornym w plonie głównym najtańszą zielonkę uzyskano z koniczyny i lucerny, następnie z kukurydzy,

Tabela 10

Charakterystyka Zjednoczeń PPGR i innych (c.d.)

Wyszczególnienie	Wydajność pracy				
	Produkcja globalna w jednostkach zbożowych na 1 pracownika produkcji roślinnej i zwierzęcej	Produkcja końcowa netto na 1 pracownika działu gospodarczego tys. zł	Produkcja końcowa netto na 100 zł środków trwałych brutto	Wartość środków trwałych brutto na 100 zł funduszu płac	w tym wartość inwentarza martwego na 100 zł funduszu płac
Białystok	764	66,7	14	1268	231
Bydgoszcz	724	84,6	18	1267	248
Gdańsk	699	76,8	16	1128	214
Katowice	591	76,9	14	1521	219
Kielce	488	56,8	10	1560	242
Koszalin	785	81,0	17	1234	280
Lublin	629	79,2	17	1297	235
Łódź	642	92,7	22	1295	249
Olsztyn	856	75,1	16	1140	263
Opole	809	105,5	21	1179	236
Poznań	815	96,4	20	1233	249
Rzeszów	660	46,1	10	1329	251
Szczecin	806	79,9	19	1063	244
Warszawa	682	86,3	18	1385	236
Wrocław	813	88,6	18	1174	228
Zielona Góra	825	88,9	20	1085	242
Razem Zj. PPGR	777	84,2	18	1194	249
ZNR i O	.	75,7	18	1131	239
ZH i OZ	.	84,6	18	1222	244
KZRP	.	73,5	14	1171	268
SZRP	.	59,0	13	969	206
Razem CZ PPGR	.	83,0	18	1187	247
Pozostałe pgr	.	83,9	16	1131	204
Ogółem pgr	.	83,1	18	1184	245

zaś najdroższą z roślin strączkowych i innych(słonecznik i różne mieszanki). Produkcja zielonki z poplonów a szczególnie z poplonów jarych, była wyraźnie najdroższa. O wysokich jednostkowych kosztach zielonki z poplonów, mimo niższych nakładów na 1 ha niż w wypadku uprawy zielonek w plonie głównym, zdecydowały niskie plony upraw wtórnych.

Zwrócenie pilnej uwagi na jak najwcześniejszy siew i właściwy dobór mieszanek stanowi, jak wiadomo, podstawowy warunek zwiększenia wydajności zielonej masy z poplonów, co jest bardzo istotne przy dużej obsadzie inwentarzem żywym i konieczności zwiększania udziału zbóż i in-

nych roślin towarowych w strukturze zasiewów. Tabela 12 zawierająca średnie wielkości dla dwóch grup Zjednoczeń ustawionych według wzrastającego poziomu plonów każdej z podanych roślin, uwidacznia współzależności zachodzące między wysokością plonów i kosztami produkcji, poziomem nawożenia, liczebnością załogi, wyposażeniem w maszyny oraz jakością gleb.

Tabela 11

Koszty i opłacalność produktów rolniczych
(średnie dla 16 Zjednoczeń PPGR)

Wyszczególnienie	Koszt 1 q produktu głównego loco przed- siębiorstwo zł	Koszt 1 q produktu głównego z odstawa i marżą ^a z	Cena 1 q zł	Wskaź- nik opłacal- ności ‰	Plon q/ha
Pszenica ozima	255	288	412	143	36,2
Pszenica jara	256	290	427	147	35,1
Zyto ozime	289	314	316	101	29,6
Jęczmień ozimy	243	274	386	141	35,5
Jęczmień jary	244	275	393	143	34,0
Owies	250	276	325	118	33,7
Rzepak ozimy	573	650	957	147	22,5
Groch	648	783	1685	215	16,4
Strączkowe pastewne — ziarno	675	863	1129	131	13,5
Buraki cukrowe przemysłowe	59	63	84	133	307,0
Ziemniaki	128	140	155	111	184,0
Buraki pastewne	45	—	—	—	495,0
Kukurydza — zielonka	29	—	—	—	365,0
Koniczyna i lucerna — zielonka	23	—	—	—	293,0
Strączkowe i inne — zielonka	36	—	—	—	219,0
Poplony ozime — zielonka	39	—	—	—	159,0
Poplony jare — zielonka	48	—	—	—	104,0
Łąka — zielonka	18	—	—	—	270,0
Pastwisko — zielonka	14	—	—	—	238,0

^a Koszt odstawy 3% ceny i marża 5% ceny

Z liczb podanych w tabeli 12 wynika, że przy różnicy poziomu plonów zbóż między grupami Zjednoczeń wynoszącej ponad 20‰, koszty przypadające na 1 ha zbóż zwiększają się bardzo nieznacznie (2‰), a nakłady na 1 ha okopowych w II grupie Zjednoczeń były niższe o około 5‰ niż w I grupie pomimo tego, że grupa ta miała plony wyższe o około 25‰.

Koszty produkcji przypadające na 1 q we wszystkich wypadkach są wyraźnie niższe w II grupie Zjednoczeń, co jest wynikiem wzrostu mianownika (plony) przy niemal niezmiennym liczniku (koszty 1 ha). Szczegółowa analiza przyczyn kształtowania się poziomu plonów i kosztów nie jest możliwa w makroskali, na wyniki której składa się wiele bardzo różnych warunków produkcji i różna racjonalność stosowania nakładów w poszczególnych przedsiębiorstwach.

Plony i koszty

85

Celem przeprowadzenia szczegółowej analizy należałoby zejść nie tylko do poszczególnych zakładów, ale nawet do konkretnych pól w zakładach.

Niemniej i na podstawie wskaźników obliczanych w skali grup Zjednoczeń nasuwają się wnioski o istotnym znaczeniu stopnia żyzności gleby na poziom płonów (NPK i obornik na 1 ha użytków rolnych oraz udział gleb dobrych) oraz o decydującym wpływie racjonalnego stosowania nakładów na ich poziom. Wskazują na to niższe koszty nawożenia mineralnego przy wyższych płonach w wypadku jęczmienia, rzepaku i ziemniaków w II grupie Zjednoczeń, jak też wspomniane już poprzednio, niższe nakłady na 1 ha w II grupie w porównaniu z I grupą Zjednoczeń. Pozwala to wnioskować o znaczeniu terminowości wykonywania zabiegów produkcyjnych (szczególnie pielęgnacja roślin), która wpływa, jak wiadomo, nie tylko na wzrost płonów uprawnych roślin, ale również pozwala na ograniczenie ponoszonych kosztów.

Struktury jednostkowych kosztów produkcji roślinnej zamieszczone w aneksie uwidaczniają stosunkowo duży udział kosztów pośrednich w pełnym koszcie (około 35% przy zbożach i ponad 40% przy okopowych). Udział kosztu bezpośredniej pracy robotników przy produkcji zbóż wynosi obecnie zaledwie około 5% ogółu kosztów. Przy produkcji roślin okopowych udział kosztu pracy jest jeszcze znacznie wyższy, szczególnie przy uprawie buraków gdzie najnowsze osiągnięcia techniki nie są jeszcze powszechnie stosowane.

Jednostkowe koszty produkcji zwierzęcej

Jednostkowe koszty produktów zwierzęcych zostały obliczone dla poszczególnych grup zwierząt. Koszty produkcji poszczególnych artykułów, średnie ceny i wskaźniki opłacalności przedstawione są na tabeli 13. Jednostkowe koszty wraz z kosztami odstawy i 5% marżą znacznie przewyższają aktualne ceny. Wyjątek stanowi koszt produkcji wełny, znajdujący

Tabela 13

Wydajności i koszty produkcji zwierzęcej (średnie dla 16 Zjednoczeń PPGR)

Wyszczególnienie	Koszt produkcji 1 liter, kg		Cena 1 liter, kg zł	Wskaźnik opłacalności ‰	Wydajność roczna od 1 sztuki
	loco przed- siębior- stwo	z odsta- wą i marżą			
Bydło mleczne	5,07	5,36	3,60	67	3155 ltr
Cieleta — przyrost	28,9	31,00	26,00	84	214 kg
Młode bydło opasowe — przyrost	43,5	45,50	29,00	64	217 kg
Maciory — prosięta	852,0	890,0	470,00	53	13,7 szt. prosiąt
Tucz trzody chlewnej					
— przyrost	29,3	31,50	29,00	92	141 kg
Owce — wełna	211,0	229,0	230,00	101	3,64 kg

się na granicy opłacalności (wskaźnik 101%). Wszystkie pozostałe wskaźniki wykazują poziom znacznie niższy od 100.

Stosunkowo wysoki wskaźnik opłacalności przyrostu tuczników (92%), po uwzględnieniu udziału kosztu prosięcia postawionego na tucz (co jest potrzebne dla obliczenia kosztu produkcji żywca) obniża się na około 86%. Natomiast uwzględnienie udziału kosztu cielenia w celu obliczenia opłacalności żywca młodych opasów poprawia wskaźnik opłacalności z 64% na około 73%.

Niskie wskaźniki opłacalności produktów zwierzęcych mimo względnie zadawalających jednostkowych wydajności nasuwają ogólny wniosek o potrzebie weryfikacji cen ustalonych na produkty zwierzęce i ich relacji w stosunku do cen środków produkcji, a przede wszystkim pasz i kosztów stanowiska.

Przedstawione na tabeli 14 wskaźniki dla dwóch grup Zjednoczeń ustawionych, odnośnie każdego produktu, w kolejności według wzrastającej wydajności odpowiednich grup zwierząt, ilustrują niektóre zachodzące współzależności.

Ogólnie można stwierdzić, że zróżnicowanie Zjednoczeń pod względem jednostkowych wydajności zwierząt jest mniejsze niż pod względem poziomu plonów. Wraz ze wzrostem wydajności zwierząt, we wszystkich wypadkach wzrastają roczne koszty utrzymania 1 sztuki a maleją jednostkowe koszty produktów. Wynika stąd, że uintensywnianie żywienia zwierząt w państwowych przedsiębiorstwach rolnych ma dodatni wpływ na rentowność produkcji zwierzęcej. Wzrost jednostkowych wydajności wszystkich grup zwierząt wykazuje zdecydowany związek z wynikiem finansowym Zjednoczeń.

Struktury jednostkowych kosztów utrzymania poszczególnych grup zwierząt zamieszczone w aneksie wskazują na zasadniczy udział kosztu pasz w kosztach ogółem (50—70%). W kosztach pasz trzody chlewnej koszt pasz treściwych stanowi około 70%, decydując o przemysłowym charakterze tej gałęzi produkcji. W kosztach pasz młodego bydła opasowego koszt pasz treściwych stanowi niecałe 40%, zaś w koszcie pasz bydła mlecznego zaledwie 23%.

Wynika stąd zasadnicze znaczenie obniżenia kosztów produkcji pasz własnych uprawianych na gruntach ornych, a przede wszystkim na trwałych użytkach zielonych, drogą podnoszenia plonów, a tym samym obniżenia kosztów produkcji mleka i żywca bydlęcego.

Koszt i opłacalność produkcji przeliczeniowej jednostki zbożowej

Naturalna jednostka przeliczeniowa, jaką między innymi jest jednostka zbożowa, pozwala na wyrażenie w jednej liczbie całej produkcji roślinnej i zwierzęcej przedsiębiorstwa rolnego.

Określenie wielkości produkcji w jednostkach zbożowych pozwala na ocenę dynamiki produkcji uniezależnionej od zachodzących zmian cen w kolejnych latach. Ujemną stroną miernika w wypadku porównywania wielkości produkcji, jest niedostateczna precyzyjność współczynników stosowanych dla przeliczenia poszczególnych produktów na jednostki zbożowe. Brak zróżnicowania współczynników dla poszczególnych gatunków

zbóż, jednakowe współczynniki niezależnie od stopnia kwalifikacji i nieuwzględnienie zróżnicowania na zwierzęta hodowlane i rzeźne nie pozwala na obiektywne porównanie pod względem produkcyjnym dwóch przedsiębiorstw o różnej strukturze i intensywności produkcji. Natomiast przy określaniu opłacalności kosztu jednostki zbożowej wzrost udziału kwalifikatów zwierząt hodowlanych i cennych zbóż powoduje wyższe koszty, ale również podnosi cenę jednostki zbożowej, a zatem wskaźnik opłacalności (stosunek ceny do kosztu produkcji) można uważać za porównywalny między różnymi przedsiębiorstwami, czy Zjednoczeniami.

a) Koszty produkcji przeliczeniowej jednostki zbożowej wykazują duże zróżnicowanie między poszczególnymi produktami. Koszty te, przedstawione na tabelach 15 i 16, wykazują odnośnie produkcji roślinnej najtańszą jednostkę zbożową w produkcji pastwisk, następnie łąk i zielonki z roślin motylkowych (koniczyna i lucerna). Około dwukrotnie wyższy koszt produkcji przeliczeniowej jednostki zbożowej wykazują zboża, rzepak, buraki cukrowe i kukurydza, zaś zdecydowanie najwyższe koszty produkcji jednostki zbożowej (prawie 4-krotnie wyższe niż na łąkach) występują przy nasionach roślin strączkowych, ziemniakach i burakach pastewnych. W produkcji zwierzęcej, najtańszą przeliczeniową jednostkę zbożową daje produkcja mleka, następnie tucz trzody chlewnej, młode bydło opasowe, zaś wyraźnie najdroższą — wychów jałowizny i produkcja prosiąt.

Średni koszt przeliczeniowej jednostki zbożowej globalnej produkcji zwierzęcej jest przeszło dwukrotnie wyższy (543 zł) od średniego kosztu jednostki zbożowej globalnej produkcji roślinnej (242 zł).

b) Opłacalność produkcji przeliczeniowej jednostki zbożowej obliczona została dla produktów towarowych. Dla ustalenia ceny przeliczeniowej jednostki zbożowej sprzedanej produkcji towarowej uwzględniono przychody za sprzedaną produkcję oraz dotację do poziomu produkcji netto, która ma zdecydowany charakter podniesienia cen na produkty. Dotacji do przyrostu produkcji netto nie uwzględniono w cenie uzyskanej za przeliczeniową jednostkę zbożową produkcji towarowej, traktując tę dotację jako bodźcową premię za wzmożoną wydajność pracy.

Liczbę zamieszczoną w tabeli 17 wskazują na zdecydowaną opłacalność produkcji roślinnej a nieopłacalność produkcji zwierzęcej. Nasuwa to wniosek o potrzebie rewizji relacji cen produktów i środków produkcji, o czym wspomniano już przy omawianiu opłacalności poszczególnych produktów.

Średnie z 16 Zjednoczeń wskaźniki opłacalności wynosiły dla produkcji roślinnej 136% wobec 87% dla produkcji zwierzęcej. Łączny wskaźnik opłacalności produkcji roślinnej i zwierzęcej wyniósł 101%, co wskazuje na granicę opłacalności tych dwóch podstawowych działów produkcyjnych przy aktualnych cenach produktów zwiększonych o dotację do poziomu produkcji netto.

Wskaźnik opłacalności produkcji wykazuje znaczne zróżnicowanie między Zjednoczeniami PPGR. Najwyższą opłacalność produkcji roślinnej wykazało Zjednoczenie PPGR Łódź, a produkcji zwierzęcej Zjednoczenie PPGR Katowice, które jedyne z 16 Zjednoczeń uzyskało rentowną produkcję zwierzęcą.

Koszt produkcji jednostki zbożowej produkcji

Zjednoczenia PPGR	Psze- nica ozima	Psze- nica jara	Żyto	Jęcz- mień ozimy	Jęcz- mień jary	Owies	Rze- pak ozimy	Groch	Strą- czko- we pas- towe ziarno
Białystok	374	298	341	—	318	308	398	—	634
Bydgoszcz	233	210	287	293	227	241	309	460	575
Gdańsk	267	316	334	265	259	307	295	556	481
Katowice	290	256	242	184	243	209	299	972	571
Kielce	289	—	332	—	261	262	265	—	558
Koszalin	263	263	287	333	247	256	240	—	576
Lublin	300	324	274	—	284	237	337	1149	482
Łódź	236	—	256	—	205	220	219	367	438
Olsztyn	295	316	320	347	265	249	315	837	466
Opole	243	220	311	360	224	211	310	1256	562
Poznań	213	219	268	244	220	230	278	341	597
Rzeszów	354	439	340	—	317	293	306	—	836
Szczecin	260	217	253	236	243	240	294	376	511
Warszawa	212	166	217	245	202	205	248	423	387
Wrocław	232	208	254	248	249	231	297	690	566
Zielona Góra	230	210	240	206	231	230	261	411	773
Srednia	251	252	277	241	242	248	287	455	536

Tabela 15

roślinnej zebranej w 1974 r. w złotych

Bu- raki cu- kro- we prze- mys- łowe	Bu- raki pas- towe	Ziem- niaki	Kuku- rydza zie- lonka	Strą- czko- we i sło- necz- nik zie- lonka	Koni- czyna i lu- cerna zie- lonka	Po- plony ozime zie- lonka	Po- plony jare zie- lonka	Łąka zie- lonka	Pas- wisko zie- lonka	Śred- ni koszt j. zboż. pro- duk- cji roś- linnej
284	546	930	511	425	190	390	—	146	122	287
203	417	525	201	352	169	303	202	164	118	250
288	464	675	264	386	185	300	175	175	129	272
257	338	648	223	415	140	306	428	191	93	241
283	401	581	152	287	142	238	356	234	159	257
249	481	470	248	341	146	313	228	127	119	264
219	305	575	264	460	209	283	580	174	79	264
222	328	453	189	338	114	226	244	163	138	216
356	485	588	229	282	161	324	386	124	88	240
212	386	434	197	355	162	326	317	125	99	225
185	391	452	218	364	143	289	419	137	122	231
247	410	757	253	352	154	298	301	149	117	246
233	358	502	186	344	129	310	503	91	88	228
184	336	429	212	338	126	232	539	150	102	214
212	402	485	196	329	138	294	382	144	106	225
230	375	537	290	352	149	295	273	160	97	248
217	421	510	225	344	150	299	372	136	104	242

Tabela 16

Koszt produkcji jednostki zożowej produkcji zwierzęcej w złotych

Zjednoczenia PPGR	Bydło mleczne	Cielęta	Jało- wizna	Młode bydło opasowe	Chlew- nia macior	Tucz trzody chlew- nej	Owce	Sredni koszt j. zb. produkcji zwierzęcej	Sredni koszt j. zb. produkcji roślinnej i zwierzęcej
Białystok	498	499	876	599	918	527	602	573	410
Bydgoszcz	468	490	829	617	771	490	502	551	371
Łódź	530	590	870	594	766	549	589	535	400
Katowice	453	507	751	538	608	436	—	490	355
Kielce	493	503	746	565	1238	529	—	549	382
Koszalin	503	513	808	669	804	534	566	585	379
Lublin	514	481	888	638	916	525	—	588	397
Łódź	408	446	715	556	706	451	473	487	341
Olsztyn	469	429	775	572	956	497	496	532	352
Opole	449	469	744	523	856	435	504	503	327
Poznań	440	404	862	566	772	502	445	522	347
Rzeszów	468	479	1039	584	926	471	522	548	393
Szczecin	473	470	809	597	988	587	484	569	343
Warszawa	389	397	696	558	633	456	—	471	338
Wrocław	432	427	736	555	935	492	550	512	325
Zielona Góra	470	488	720	600	839	552	502	555	365
Średnia	467	468	799	590	830	510	496	543	358

Tabela 17

Opłacalność produkcji przeliczeniowej jednostki zbożowej

Zjednoczenia PPGR	Produkcja roślinna			Produkcja zwierzęca			Razem		
	koszt jedno- stki zbożowej produk- tów towar- owych zł	średnia cena uzyska- na za jedn. zboż. zł	wskaź- nik opła- cal- ności ‰	koszt jedno- stki zbożowej produk- tów towar- owych zł	średnia cena uzyska- na za jedn. zboż. zł	wskaź- nik opła- calności ‰	koszt jedno- stki zbożowej produk- tów towar- owych zł	średnia cena uzyskana za jedn. zboż. zł	wskaźnik opłacalności ‰
Białystok	374	295	79	567	433	76	510	389	76
Bydgoszcz	268	352	131	540	446	83	424	406	76
Gdańsk	305	393	129	582	448	77	469	424	90
Katowice	297	493	166	467	515	110	418	506	121
Kielce	326	656	201	539	444	82	469	507	108
Koszalin	295	409	139	582	496	85	449	456	102
Lublin	305	443	145	598	449	75	495	447	90
Łódź	237	578	244	482	467	97	401	504	126
Olsztyn	326	433	133	529	521	98	455	489	107
Opole	263	449	171	484	452	93	384	451	117
Poznań	240	301	125	508	452	89	394	387	98
Rzeszów	324	456	141	523	448	86	483	450	93
Szczecin	276	326	118	562	433	77	427	383	90
Warszawa	232	470	202	475	459	97	404	463	115
Wrocław	255	354	139	503	440	87	383	399	104
Zielona Góra	253	373	147	555	522	94	426	459	108
Srednia	275	374	136	536	466	87	424	427	101

Wyjaśnienie przyczyn różnego kształtowania się poziomu wskaźników opłacalności przeliczeniowej jednostki zbożowej produkcji towarowej daje analiza kosztów produkcji jednostki zbożowej poszczególnych produktów (tabele 15, 16, 17) oraz udział ich w towarowej produkcji Zjednoczeń (tabele 18, 19, 20). O opłacalności produkcji zwierzęcej Zjednoczenia PPGR Katowice zdecydował duży udział produkcji mleka w towarowej produkcji

Tabela 18

**Udział przeliczeniowych jednostek zbożowych produkcji towarowej
roślinnej i zwierzęcej (w procentach)**

Zjednoczenia PPGR	Produkcja roślinna	Produkcja zwierzęca	Razem
Białystok	32	68	100
Bydgoszcz	43	57	100
Gdańsk	43	57	100
Katowice	42	58	100
Kielce	30	70	100
Koszalin	46	54	100
Lublin	40	60	100
Łódź	34	66	100
Olsztyn	36	64	100
Opole	46	54	100
Poznań	43	57	100
Rzeszów	23	77	100
Szczecin	47	53	100
Warszawa	33	67	100
Wrocław	48	52	100
Zielona Góra	42	58	100
Średnia	42	58	100

Tabela 19

**Udział przeliczeniowych jednostek zbóż, rzepaku, buraków cukrowych i ziemniaków
w produkcji towarowej roślinnej (w procentach)**

Zjednoczenia PPGR	Zboża	w tym pszenica	Rzepak	Buraki cukrowe	Ziem- niaki	Inne
Białystok	62	10	8	3	5	22
Bydgoszcz	50	17	13	13	18	6
Gdańsk	53	32	13	11	3	20
Katowice	29	9	11	6	4	50
Kielce	56	22	7	13	13	11
Koszalin	61	10	16	2	15	6
Lublin	48	20	10	6	4	32
Łódź	45	15	13	13	4	25
Olsztyn	65	18	10	5	9	11
Opole	42	25	19	20	6	13
Poznań	45	10	9	25	5	16
Rzeszów	31	15	30	11	2	26
Szczecin	56	14	13	11	8	12
Warszawa	42	13	11	9	6	32
Wrocław	53	30	9	19	5	14
Zielona Góra	60	14	13	14	5	8
Średnia	53	17	12	14	7	14

Tabela 20

Udział przeliczeniowych jednostek bydła mlecznego, młodego bydła opasowego i tuczników trzody chlewnej w produkcji towarowej zwierzęcej (w procentach)

Zjednoczenia PPGR	Bydło mleczne	w tym mleko	Młode bydło opasowe	Tucz trzody chlewnej	Inne
Białystok	19	18	37	22	22
Bydgoszcz	25	23	24	30	21
Gdańsk	34	32	20	23	23
Katowice	41	36	7	35	17
Kielce	25	24	24	24	27
Koszalin	32	30	25	22	21
Lublin	16	15	47	16	21
Łódź	23	21	25	24	28
Olsztyn	28	26	29	23	20
Opole	33	31	29	21	17
Poznań	27	27	20	31	22
Rzeszów	18	17	33	29	20
Szczecin	28	26	23	27	22
Warszawa	20	19	20	36	24
Wrocław	34	31	24	17	25
Zielona Góra	28	23	31	19	22
Srednia	28	26	25	22	25

zwierzęcej, przy koszcie jednostkowym mleka niższym od średniego dla 16 Zjednoczeń, oraz najniższy koszt produkcji trzody chlewnej, której udział w towarowej produkcji był również stosunkowo wysoki.

Nieopłacalność towarowej produkcji roślinnej jaka wystąpiła w Zjednoczeniu PPGR Białystok wynika z małego udziału najbardziej opłacalnych roślin (rzepak, buraki cukrowe) w towarowej produkcji roślinnej, a przede wszystkim z wysokich jednostkowych kosztów (na skutek niskich plonów) zbóż, których udział w produkcji towarowej był najwyższy.

Koszty jednostkowe produkcji przemysłu rolnego

Państwowe Przedsiębiorstwa Gospodarki Rolnej posiadają duży asortyment zakładów przemysłu rolnego. Ogólna ich liczba wynosi około 2 tysięcy. Największy udział mają gorzelnie (około jednego tysiąca), następnie mieszalnie pasz treściwych, suszarnie zielonek i okopowych oraz płatkarnie. Poza tym znajdują się krochmalnie, winiarnie, browary, przetwórnice warzyw i owoców, drożdżownie, tartaki, młyny i inne.

W niniejszym opracowaniu nie analizujemy ich działalności, a jedynie podajemy jednostkowe koszty i ich strukturę jako uzupełnienie obrazu kształtowania się jednostkowych kosztów PPGR.

Koszty produkcji przemysłu rolnego podane są według sprawozdań obowiązujących poszczególne zakłady (tabela 21).

Struktura jednostkowych kosztów produkcji przemysłu rolnego
(średnie dla 16 Zjednoczeń PPGR)

Wyszczególnienie	Gorzelnie na 1 ltr spirytusu		Krochmal- nie na 1 q mączki ziemni- czanej		Płatkarnie na 1 q płatków ziemni- czanych		Suszarnie zielonek na 1 q suszu		Mieszalnie pasz na 1 q mieszanki	
	zł	%	zł	%	zł	%	zł	%	zł	%
Place i										
ubezpieczenia	1,51	9,26	118,04	11,06	56,03	8,61	19,85	9,69	10,28	2,22
Opał	0,55	3,37	19,20	1,80	36,62	5,63	18,23	8,90	—	—
Energia										
elektryczna	0,10	0,62	— ^a	— ^a	7,60	1,17	8,55	4,18	1,57	0,34
Materiały inne	0,17	1,04	20,27	1,90	2,81	0,43	2,10	1,03	0,83	0,18
Remonty bieżące	0,31	1,90	13,55	1,27	9,77	1,50	7,83	3,82	0,98	0,21
Transport	0,50	3,07	45,48	4,26	3,85	0,59	3,93	1,92	8,11	1,75
Amortyzacja	0,82	5,03	63,68	5,97	31,17	4,79	13,39	6,54	2,62	0,56
Inne koszty bezpośrednie										
i opakowania	0,13	0,80	24,40	2,29	4,54	0,70	16,91	8,26	5,79	1,25
Koszty pośrednie	0,54	3,31	35,10	3,29	10,18	1,56	8,33	4,07	2,83	0,61
Surowiec	11,67	71,60	727,39	68,16	488,23	75,02	105,65	51,59	430,94	92,88
Razem	16,30	100,0	1067,11	100,0	650,80	100,0	204,77	100,0	463,95	100,0

a w innych bezpośrednich

Porównanie jednostkowych kosztów produkcji 16 Zjednoczeń PPGR w latach 1973/74 i 1974/75

16 Zjednoczeń Państwowych Przedsiębiorstw Gospodarki Rolnej, dla których obliczone zostały jednostkowe koszty produkcji 1974/75 r., powstało na terenie dawnych 16 Wojewódzkich Zjednoczeń PGR.

Zmiany organizacyjne, jakie nastąpiły w 1974/75 r. w związku z objęciem przez Zjednoczenie PPGR gospodarstw byłego Zjednoczenia Rybactwa oraz przekazaniem niektórych przedsiębiorstw sąsiadującym Zjednoczeniom, spowodowane nowym podziałem administracyjnym kraju, nie były na tyle istotne, aby uniemożliwiły porównanie kształtowania się poziomu jednostkowych kosztów produkcji rolniczej w poszczególnych Zjednoczeniach.

Porównanie jednostkowych kosztów produkcji i wydajności przedstawione jest na tabelach 22 i 23. Z podanych liczb wynika, że koszty produkcji przypadające na 1 ha wzrosły dla wszystkich roślin (dla zbóż ozimych o 5%, dla zbóż jarych o 1%, dla rzepaku o 11%, dla strączkowych o 12%, dla roślin okopowych średnio o 10%). Wydatnie zwiększyły się koszty przypadające na 1 ha pastwisk (18%).

Koszty produkcji 1 q uległy natomiast wyraźnemu zmniejszeniu odnośnie zbóż i rzepaku (za wyjątkiem żyta), wzrosły zaś nieco dla buraków i (stosunkowo znacznie) dla zielonek. Koszt produkcji 1 q ziemniaków utrzymał się praktycznie na tym samym poziomie.

Na wielkość i kierunek zmiany kosztów 1 q decydujący wpływ wywarły zmiany poziomu plonów. Wyjątkowo sprzyjające warunki wegetacji zbóż zebranych w 1974 r. przyniosły w efekcie wzrost plonów o 3—7 q/ha, co jest bardzo rzadkim wypadkiem biorąc pod uwagę już poprzednio osiągnięty stosunkowo wysoki poziom plonów.

Porównanie dynamiki plonów zbóż z dynamiką ich globalnej produkcji, przedstawione na tabeli 23 wskazuje na ograniczenie powierzchni zasiewu zbóż. Ograniczenie uprawy pszenicy do lepszych stanowisk jest rolniczo uzasadnione, niemniej ogólne ograniczenie udziału zbóż (a szczególnie żyta) w strukturze zasiewów na rzecz roślin pastewnych (których plony przy tym uległy obniżeniu) nie wydaje się uzasadnione. Powierzchnia pod zbożami 1974/75 roku w 16 omawianych Zjednoczeniach uległa obniżeniu o 8% w stosunku do roku poprzedniego.

Wydaźność całkowitej globalnej produkcji roślinnej na 1 ha użytków rolnych, przedstawiona na tabeli 24, wykazuje znacznie niższy wzrost (104%) niż wzrost plonów zbóż (111%). Wynika to ze spadku plonów większości zielonek oraz w zasadzie niezmiennemu poziomowi plonów roślin okopowych.

Towarowa produkcja roślinna na 1 ha użytków rolnych wzrosła nieco silniej (106%) niż produkcja globalna (104%). Dynamika wydajności produkcji zwierzęcej z 1 ha użytków rolnych była silniejsza niż produkcji roślinnej. Wskaźniki wzrostu wyniosły: dla produkcji zwierzęcej globalnej 109%, a dla towarowej 113%.

Tabela 22

Produkcja roślinna — jednostkowe koszty i plony

Wyszczególnienie	Koszty brutto na 1 ha zł		Plony q/ha		Koszty produkcji 1 q zł	
	1973/74	1974/75	1973/74	1974/75	1973/74	1974/75
Pszenica ozima	10480	10884	33,1	36,2	270	255
Pszenica jara	9704	10335	29,1	35,1	293	256
Żyto ozime	9575	10157	28,3	29,6	281	289
Jęczmień ozimy	9242	9619	31,5	35,5	260	243
Jęczmień jary	9326	9434	29,8	34,0	279	244
Owies	9558	9657	26,5	33,7	323	250
Rzepak ozimy	11601	12892	18,8	22,5	617	573
Groch	11251	12460	18,2	16,4	512	648
Strączkowe pastewne — ziarno	9099	10299	11,6	13,5	680	675
Buraki cukrowe przemysłowe	20750	21955	306	307	56	59
Ziemniaki	21569	23516	167	184	129	128
Buraki pastewne	20105	22892	451	495	43	45
Kukurydza — zielonka	9529	10703	412	365	23	29
Koniczyna i lucerna — zielonka	7285	7611	292	293	22	23
Strączkowe — zielonka	8061	8475	240	219	31	36
Poplony ozime — zielonka	5213	6202	172	159	30	39
Poplony jare — zielonka	5098	5028	103	104	49	48
Łąka — zielonka	4465	4758	268	270	17	18
Pastwisko — zielonka	2735	3220	238	238	11	14

Tabela 23

Dynamika plonów i zbiorów zbóż

Wyszczególnienie	Plony q/ha			Zbiory q		
	1973/74	1974/75	%	1973/74	1974/75	%
Pszenica ozima	33,1	36,2	109	6538890	6398660	98
Pszenica jara	29,1	35,1	121	641130	624350	97
Zyto ozime	28,3	29,6	105	6229800	5747540	92
Jęczmień ozimy	31,5	35,5	113	104780	267500	255
Jęczmień jary	29,8	34,0	114	6010580	6843100	114
Owies	26,5	33,7	127	2193160	2341200	107
Razem zboża	29,9	33,3	111	21718340	22222350	102

Tabela 24

Produkcja na 1 ha użytków rolnych w przeliczeniowych jednostkach zbożowych

Wyszczególnienie	1973/74						1974/75					
	roślinna		zwierzęca		razem		roślinna		zwierzęca		razem	
	j. zb.	%	j. zb.	%	j. zb.	%	j. zb.	%	j. zb.	%	j. zb.	%
Produkcja globalna	38,0	100	22,1	100	60,1	100	39,4	104	24,1	109	63,5	106
Produkcja towarowa	14,1	100	17,9	100	32,0	100	14,9	106	20,2	113	35,1	110

W aktualnej sytuacji państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej przy dużym nasileniu produkcji zwierzęcej i stosunkowo wysokim poziomie plonów roślin towarowych (zboż, rzepaku i roślin okopowych) w porównaniu z plonami roślin pastewnych, celem zwiększenia towarowej produkcji roślinnej potrzebny jest wzrost udziału roślin towarowych w strukturze zasiewów. Nieodzownym warunkiem do osiągnięcia tego wzrostu jest zwiększenie plonów roślin pastewnych w uprawie polowej a przede wszystkim zwiększenie wydajności trwałych użytków zielonych. Możliwości zwiększenia towarowej produkcji roślinnej kryją się również w uaktywnieniu gruntów wykazywanych jako „czasowo nieużytkowane”. Grunty te, odnośnie omawianych 16 Zjednoczeń PPGR na 30.VI.1975 r. stanowiły 3,0% użytków rolnych (73 tys. ha), w tym 0,8% grunty orne 1,5% łąki i 0,7% pastwiska. Wahania w rejonach Zjednoczeń PPGR wynoszą od 1,6% (Poznań) do 15,1% (Lublin).

Uruchomienie tych gruntów wymagać będzie w większości wypadków nakładów o charakterze inwestycyjnym, niemniej uporządkowanie tego zagadnienia w sensie zagospodarowania rolniczego lub przekazania części tych gruntów do nierolniczego użytkownika wydaje się konieczne.

Koszty ogólnogospodarcze i wspólne roślinne

Koszty ogólnogospodarcze i wspólne roślinne w przeciwieństwie do kosztów bezpośrednio przydzielonych poszczególnym produktom i usługom, zwane są kosztami pośrednimi. Rozdzielane są one między poszczególne produkty przy pomocy umownie ustalonych kluczy podziałowych.

Koszty pośrednie zajmują poważny udział w pełnych kosztach produkcji PPGR.

Koszty ogólnogospodarcze, których głównymi składnikami są: wynagrodzenie administracji i dozoru mienia, koszt prac porządkowych oraz koszt utrzymania mieszkań, zajmują w pełnych kosztach produktów roślinnych od 21 do 33% (w kosztach zbóż około 24%, buraków około 33%, ziemniaków około 27%, rzepaku około 29%). Koszty wspólne działu produkcji roślinnej, na które składają się przede wszystkim koszty utrzymania magazynów, stodół, narzędzi uprawowych, melioracji oraz koszt pracy w spichrzu i przy porządkach w polu, stanowią w pełnych kosztach produktów roślinnych od 7 do 12%.

Koszty ogólnogospodarcze w pełnych kosztach produktów zwierzęcych stanowią od 9 do 18%. Koszty ogólnogospodarcze przypadające na 1 ha użytków rolnych w poszczególnych Zjednoczeniach wykazują znaczne różnice (od 4724 zł w Szczecinie do 9421 zł w Kielcach). Ponieważ koszty ogólnogospodarcze związane są głównie z ośrodkiem gospodarstwa, dlatego

Tabela 25

Struktura kosztów ogólnoprodukcyjnych produkcji roślinnej i kosztów ogólnogospodarczych

Wyszczególnienie	Ogólnoprodukcyjne koszty produkcji roślinnej		Ogólnogospodarcze koszty działu	
	na 1 ha uż. r. zł	%	na 1 ha uż. r. zł	%
Place i ubezpieczenia	343	33,6	1335	23,9
w tym place administracji	—	—	763	13,6
Siła pociągowa	42	4,1	355	6,3
Umorzenie budynków produkcji roślinnej	108	10,6	—	—
Umorzenia maszyn i narzędzi	221	21,6	—	—
Umorzenia melioracji	87	8,5	—	—
Umorzenie środków trwałych o charakterze ogólnogospodarczym	—	—	352	6,3
w tym budynki mieszkalne	—	—	290	5,2
Remonty i materiały	205	20,0	808	14,4
w tym budynki mieszkalne	—	—	167	3,0
Delegacje	—	—	44	0,8
Narzut na jednostkę nadrzędną	—	—	180	3,2
BHP	—	—	189	3,4
Socjalne	—	—	153	2,7
Renta gruntowa	—	—	200	3,6
Pozostałe	16	1,6	1979	35,4
Razem	1022	100,0	5595	100,0

Koszty pośrednie w złotych

Zjednoczenia PPGR	Ogólnogospodarcze			Wspólne-roślinne		Koszty pośrednie razem na 1 ha użytków rolnych
	na 1 jednostkę zbożową produkcji globalnej roślinnej i zwierzęcej	na 100 zł bezpośredniego kosztu kluczowego produkcji roślinnej (bez łąk i pastwisk)	na 1 ha użytków rolnych	na 100 zł bezpośredniego kosztu kluczowego produkcji roślinnej	na 1 ha użytków rolnych	
Białystok	92,3	66,3	4090	31,1	813	4903
Bydgoszcz	76,1	75,6	6003	26,8	1135	7138
Gdańsk	110,1	89,2	6630	31,1	1237	7867
Katowice	94,3	77,7	8035	27,6	1385	9420
Kielce	111,0	94,4	9421	30,9	1405	10826
Koszalin	87,2	82,7	4862	27,9	931	5793
Lublin	106,6	81,9	5945	27,4	994	6939
Łódź	82,0	67,9	8912	22,8	1215	10127
Olsztyn	85,1	77,1	5037	28,0	855	5892
Opole	76,0	75,1	6446	23,9	1116	7562
Poznań	75,9	80,2	6188	27,4	1166	7354
Rzeszów	87,6	69,1	5586	25,8	790	6376
Szczecin	74,7	73,0	4724	28,7	1070	5794
Warszawa	69,5	59,7	7022	25,3	1176	8198
Wrocław	74,6	80,5	5500	24,4	892	6392
Zielona Góra	86,0	79,8	5897	25,8	990	6887
Srednia	81,2	78,2	5548	27,3	1022	6570

też większe obciążenie tymi kosztami na 1 ha użytków rolnych występuje w tych Zjednoczeniach, które mają małe obszarowo gospodarstwa (zakłady rolne). Dotyczy to w pierwszym rzędzie Zjednoczeń centralnych jak Warszawa, Łódź, Kielce i Katowice. Wielkość kosztów ogólnogospodarczych na 1 ha użytków rolnych zależy także od wielkości przedsiębiorstw i wielkości Zjednoczeń, ze względu na większe obciążenie kosztami utrzymania administracji przedsiębiorstw i Zjednoczeń w wypadku podległych im mniejszych obszarów gruntów.

Koszty wspólne produkcji roślinnej przypadające na 1 ha użytków rolnych wykazują znacznie mniejsze zróżnicowanie między poszczególnymi Zjednoczeniami PPGR, gdyż wielkość ich związana jest silniej z intensywnością produkcji roślinnej i obszarem gruntów niż z ośrodkiem gospodarstwa. Wielkość narzutu kosztów ogólnogospodarczych przypadająca na 100 zł kosztów bezpośrednich, bądź na jednostkę zbożową produkcji globalnej, stanowiących klucz podziałowy przyjęty w celu obciążenia kosztami pośrednimi poszczególnych produktów, nie wykazuje prostej współzależności z kosztami ogólnogospodarczymi, przypadającymi na 1 ha użytków rolnych. Intensywność produkcji, a tym samym wysokie wydajności z hektara, decydują o obniżeniu obciążenia jednostki produktu kosztami pośrednimi.

Siła pociągowa

Wypożyczenie PPGR w siłę pociągową do której zaliczane są ciągniki, samochody (bez osobowych), kombajny samobieżne i konie robocze, przedstawione jest w przeliczeniowych jednostkach siły pociągowej na 100 ha użytków rolnych.

Tabela 27

Wykorzystanie i koszt eksploatacji traktorów i kombajnów zbożowych

Zjednoczenia PPGR	Traktory		Kombajny zbożowe	
	Liczba godzin pracy na 1 traktor rocznie	Koszt 1 trak- torogodziny zł	Liczba hekta- rów zebra- nych rocznie na 1 kombajn	Koszt eksploa- tacji kom- bajnu na 1 ha zebrany zł
Białystok	1004	86,0	88	781
Bydgoszcz	1039	88,7	90	850
Gdańsk	1095	96,6	103	912
Katowice	1054	87,1	79	691
Kielce	1040	91,6	83	1042
Koszalin	1031	87,7	101	766
Lublin	851	106,4	88	812
Łódź	972	91,3	94	767
Olsztyn	937	94,5	91	757
Opole	1002	97,7	105	745
Poznań	1411	65,9	113	801
Rzeszów	898	87,5	71	885
Szczecin	1169	82,1	86	816
Warszawa	1013	82,6	83	794
Wrocław	1128	82,9	97	732
Zielona Góra	1049	90,7	97	707
Srednia	1097	84,9	96	786

Tabela 28

Struktura kosztu eksploatacji traktorów i kombajnów zbożowych (średnie dla 16 Zjednoczeń PPGR)

Wyszczególnienie	Na 1 traktor rocznie		Na 1 kombajn zbożo- wy rocznie	
	zł	%	zł	%
Paliwo i smary	35 677	38,3	14 596	16,6
Amortyzacja	36 569	39,3	47 937	54,5
Remonty bieżące	19 791	21,2	23 612	26,8
Traktorzysta, kombajner przy konserwacji	1 128	1,2	1 859	2,1
Razem	93 165	100,0	88 004	100,0

Średni udział mechanicznej siły pociągowej w 16 omawianych Zjednoczeniach PPGR wynosi 94%. Jedynie Zjednoczenie PPGR Kielce nie przekroczyło jeszcze 90% (89%). Liczba koni roboczych na 100 ha użytków rolnych waha się od 0,5 (Szczecin) do 2,3 (Kielce) sztuk (średnio 1,0). Konie używane są w zasadzie wyłącznie do prac podwórzowych, a przede wszystkim przy obsłudze inwentarza żywego. Wykorzystanie siły pociągowej i koszt eksploatacji przedstawione są na przykładzie ciągników i kombajnów zbożowych (tabela 27).

Struktura jednostkowych kosztów w układzie rodzajowym i jej praktyczne wykorzystanie

Struktury kosztów jednostkowych (na 1 ha, na 1 sztukę) przedstawione w tabelach aneksu dla poszczególnych roślin i grup zwierząt, są to struktury w tzw. kalkulacyjnym ujęciu kosztów. W strukturach tych większość wykazanych elementów (składników) są to koszty złożone, z których każdy składa się z kilku lub nawet kilkunastu prostych kosztów rodzajowych. Złożoność składników kalkulacyjnego układu struktury kosztów poszczególnych produktów wynika stąd, że między rachunki główne (bądź przejściowo między inne rachunki rozdzielcze) rozdzielana jest końcowa suma kosztów rodzajowych zgrupowanych na rozliczanych rachunkach rozdzielczych. Jeżeli by przyjąć zasadę dzielenia między rachunki główne (lub przejściowo między inne rachunki rozdzielcze) oddzielnie każdego składnika kosztów zgrupowanych na rozliczanych rachunkach rozdzielczych, wówczas otrzymalibyśmy w rezultacie struktury jednostkowych kosztów produktów uwidaczniające poszczególne koszty rodzajowe.

Tabela 29 przedstawia przykładowo struktury kosztów w ujęciu rodzajowym obliczone dla kilku produktów roślinnych i kilku grup zwierząt. Rodzajowa struktura jednostkowego kosztu przedstawia w jednej relatywnej pozycji dany rodzaj kosztu nie tylko ponoszony bezpośrednio przy produkcji konkretnego artykułu, ale również ukryty w wypadku struktury kalkulacyjnej w całym szeregu kosztów złożonych. Np. „płace” w rodzajowej strukturze kosztów jakiejs rośliny obejmują nie tylko płace robotników zatrudnionych bezpośrednio przy jej produkcji, ale również płace administracji, płace robotników zatrudnionych przy remoncie środków trwałych, przy zaopatrzeniu w materiały, przy pracach porządkowych, przy dozorcze mienia, przy produkcji pasz dla koni itp. (Zaznaczamy, że obornik pozostawiony celowo jako składnik rodzajowej struktury kosztów można by także rozdzielić na proste składniki, a zatem wydzielić płace robotników obsługujących zwierzęta, produkujących dla nich pasze, remontujących pomieszczenia dla zwierząt itd.).

W rodzajowej strukturze kosztów występują elementy na pozór nie związane z danym produktem jak np. koszty weterynaryjne w strukturze kosztów roślin, koszt środków ochrony roślin w koszcie produkcji mleka i inne, wynikające na przykład w pierwszym przypadku z kosztów utrzymania koni użytych przy produkcji danej rośliny, czy też kosztu produkcji pasz (środki ochrony roślin) w rodzajowym koszcie produkcji mleka.

Zestawienie rodzajowego układu struktury jednostkowych kosztów jest bardziej pracochłonne niż zestawienie struktury kosztów w układzie kalkulacyjnym. Praktyczna przydatność rodzajowego układu struktury kosztów jednostkowych w ujęciu procentowym polega na umożliwieniu łatwych rozważań liczbowych (= kalkulacji) odnośnie wpływu zmiany stawek płac lub ceny poszczególnych środków produkcji na zmianę kosztu jednostek produktu.

Posługujemy się w tym celu wzorem:

$$x = \frac{a \cdot b}{100} \text{ gdzie:}$$

x = procentowa zmiana kosztu jednostki produktu,

a = udział procentowy składnika kosztu, który ulega zmianie,

b = procentowa zmiana tego składnika.

Dla przykładu podajemy wpływ podniesienia o 50% stawek amortyzacyjnych środków trwałych na koszt produkcji 1 litra mleka.

$$x = \frac{12,4 \cdot 50}{100} = 6,25\%$$

Z tabeli 29 przedstawiającej rodzajowy układ jednostkowych kosztów produktów wynika, że najwięcej pracy żywej (umysłowej i fizycznej) zaangażowane jest w stosunku do pracy uprzedmiotowanej przy produkcji buraków cukrowych (35,9%). Duży udział kosztu pracy w rodzajowej strukturze kosztów występuje również przy produkcji mleka (28,7%).

Ogólnie można stwierdzić, co zresztą jest oczywiste, że im większy jest udział w strukturze kosztów danego składnika tym silniej wpływa jego zmiana na koszt jednostki produktu.

Metoda obliczenia jednostkowych kosztów produkcji zastosowana w skali Zjednoczeń Państwowych Przedsiębiorstw Gospodarki Rolnej

Dla obliczenia jednostkowych kosztów w skali Zjednoczeń PPGR zastosowano metodę rozdzielczą uorganicznioną stosowaną od wielu lat w IER przy obliczaniu kosztów jednostkowych w państwowych przedsiębiorstwach rolnych.

Istotne różnice przy obliczaniu jednostkowych kosztów w skali Zjednoczeń w porównaniu z obliczeniami w konkretnych przedsiębiorstwach zachodzą jedynie w technice obliczeń przy określaniu miejsca powstawania kosztów, a stąd również w precyzji ustalenia niektórych składników jednostkowych kosztów.

Zasady przyjętej w tym opracowaniu metody rozdzielczej — uorganicznej są następujące:

a) Koszty **bezpośrednie**, czyli te nakłady, które są bezspornie dokonywane dla konkretnego produktu lub usługi, przydzielane są bezpośrednio na odpowiednie rachunki produkcyjne (główne) lub za pośrednictwem odpowiednich nośników kosztu.

Struktura kosztów jednostkowych podstawowych produktów

Wyszczególnienie	J. m.	Place administracji	Place robotników	Nasiona i sadzeniaki	Nasiona na nawozy zielone	Nawozy mineralne	Obornik	Pasze treściwe	Mleko chude	Pasze inne z zakupu	Paliwo i smary	Opał	Wapno	Środki ochronny roślin
Pszenica ozima	zł 89 360 237 10 342 484 0 — — 145 8 20 41	% 3,5 14,1 9,3 0,4 13,4 19,0 0,0 — — 5,7 0,3 0,8 1,6												
Jęczmień jary	zł 81 368 185 10 264 525 0 — — 151 7 22 29	% 3,3 15,1 7,6 0,4 10,8 21,5 0,0 — — 6,2 0,3 0,9 1,2												
Rzepak ozimy	zł 235 905 86 17 883 917 0 — — 350 17 40 155	% 4,1 15,8 1,5 0,3 15,4 16,0 0,0 — — 6,1 0,3 0,7 2,7												
Buraki cukrowe przemysłowe	zł 27 185 13 1 59 54 0 — — 23 2 2 19	% 4,5 31,4 2,2 0,2 10,0 9,2 0,0 — — 3,9 0,4 0,4 3,2												
Ziemniaki	zł 46 287 250 2 74 105 0 — — 58 4 4 29	% 3,6 22,4 19,5 0,2 5,8 8,2 0,0 — — 4,5 0,3 0,3 2,3												
Mleko	zł 193 1262 152 5 329 299 619 — 213 213 10 10 25	% 3,8 24,9 3,0 0,1 6,5 5,9 12,2 — 4,2 4,2 0,2 0,2 0,5												
Żywiec cielecy ^a (przyrost wagi)	zł 104 618 46 3 98 98 676 162 142 78 29 3 9	% 3,6 21,4 1,6 0,1 3,4 3,4 23,4 5,6 4,9 2,7 1,0 0,1 0,3												
Żywiec młodego bydła	zł 121 624 114 4 228 206 954 — 228 139 7 7 18	% 3,3 17,0 3,1 0,1 6,2 5,6 26,0 — 6,2 3,8 0,2 0,2 0,5												
opasowego ^a Żywiec wieprzowy ^a	zł 86 390 63 0 37 47 1612 70 233 70 13 0 10	% 2,6 11,7 1,9 0,0 1,1 1,4 48,4 2,1 7,0 2,1 0,4 0,0 0,3												
Wełna ^a	zł 739 4136 549 0 1118 1118 4895 — 570 760 21 42 84	% 3,5 19,6 2,6 0,0 5,3 5,3 23,2 — 2,7 3,6 0,1 0,2 0,4												

^a Na 1 q

Tabela 29

netto w układzie rodzajowym na 1 tonę w zł i % (loco przedsiębiorstwo)

Amortyzacja	Materiały do remontów i inne	Remonty zewnętrzne i inne	Delegacje	Narzut na Zjednoczenie	BHP	Socjalne	Energia elektryczna	Transport obcy	Koszty weterynaryjne	Inseminacja	Podatek gminny	Renta gruntowa	Inne wydatki	Razem
334 13,1	122 4,8	54 2,1	5 0,2	20 0,8	23 0,9	18 0,7	23 0,9	28 1,1	— —	— —	8 0,3	23 0,9	156 6,1	2550 100,0
342 14,0	120 4,9	54 2,2	5 0,2	19 0,8	19 0,8	17 0,7	22 0,9	27 1,1	— —	— —	7 0,3	22 0,9	144 5,9	2440 100,0
865 15,1	315 5,5	143 2,5	11 0,2	57 1,0	57 1,0	46 0,8	63 1,1	75 1,3	— —	— —	23 0,4	63 1,1	407 7,1	5730 100,0
69 11,7	31 5,3	12 2,0	2 0,3	7 1,1	7 1,1	5 0,9	7 1,2	9 1,5	— —	— —	2 0,4	7 1,2	47 7,9	590 100,0
173 13,5	64 5,0	24 1,9	3 0,2	10 0,8	11 0,9	9 0,7	13 1,0	15 1,2	— —	— —	4 0,3	13 1,0	82 6,4	1280 100,0
629 12,4	269 5,3	76 1,5	10 0,2	46 0,9	51 1,0	40 0,8	56 1,1	61 1,2	51 1,0	40 0,8	15 0,3	51 1,0	345 6,8	5070 100,0
277 9,6	136 4,7	32 1,1	6 0,2	23 0,8	26 0,9	20 0,7	29 1,0	32 1,1	20 0,7	3 0,1	9 0,3	26 0,9	185 6,4	2890 100,0
371 10,1	158 4,3	51 1,4	7 0,2	26 0,7	29 0,8	22 0,6	33 0,9	37 1,0	29 0,8	— —	11 0,3	33 0,9	213 5,8	3670 100,0
220 6,6	110 3,3	27 0,8	3 0,1	20 0,6	20 0,6	17 0,5	23 0,7	30 0,9	47 1,4	— —	6 0,2	23 0,7	153 4,6	3330 100,0
2532 12,0	1097 5,2	274 1,3	42 0,2	169 0,8	190 0,9	127 0,6	211 1,0	232 1,1	654 3,1	— —	63 0,3	190 0,9	1287 6,1	21100 100,0

b) Koszty zestawione na rachunkach rozdzielczych, do których zaliczamy koszt utrzymania budynków, warsztaty naprawcze, park maszynowy oraz takie koszty złożone jak koszt nawożenia organicznego, koszty ogólnoprodukcyjne i koszty ogólnogospodarcze dopiero na końcu okresu obrachunkowego rozdzielane są między rachunki główne, lub przejściowo między inne rozdzielcze rachunki.

Sposoby podziału rachunków rozdzielczych są różne zależnie od charakteru kosztu. Koszty remontów bieżących rozdzielane są proporcjonalnie do wysokości amortyzacji środków trwałych. Koszt siły pociągowej i koszt kombajnu zbożowego rozdzielany jest przy pomocy nośników kosztu jakim są godziny pracy traktora, czy kombajnu, rejestrowane na poszczególnych rachunkach.

c) Obciążenie produkcji roślinnej kosztem **nawożenia organicznego** jest jednym z najbardziej dyskusyjnych zagadnień metodycznych. Sposób podziału kosztu nawożenia organicznego, przyjęty w niniejszym opracowaniu opiera się na poglądzie, że nawożenie organiczne powtarzające się w zasadzie regularnie co kilka lat, jest zabiegiem mającym na celu przede wszystkim utrzymanie gleby w stałej żyzności. Nawożenie organiczne traktowane jest więc jako nawożenie gleby a nie rośliny. Zgodnie z tym poglądem stosowanie obornika pod rośliny okopowe, rzepak lub zielonki wynika nie tyle z wymagań tych roślin pod względem konieczności utrzymania obornika „pod korzeń”, ile ze złego znoszenia przez zboża bezpośredniego nawożenia obornikiem (wyleganie). Zgodnie z przyjętą zasadą koszty związane z nawożeniem organicznym rozdzielane są równomiernie na całą powierzchnię nawożonych gruntów ornych i sadów. Jeżeli obornik jest stosowany również na trwałe użytki zielone wówczas ta ilość obornika i odpowiednia część innych kosztów nawożenia zostaje wyłączona z kosztów przypadających na grunty orne i sady. Koszt wapna i pracy przy wapnowaniu gruntów ornych i sadów zaliczone są do rachunku nawożenia organicznego. Wapno stosowane na trwałe użytki zielone przydzielone jest bezpośrednio na ich rachunek.

d) Koszty tzw. „**pośrednie**”, do których zaliczane są koszty ogólnoprodukcyjne (wspólne) działów produkcyjnych oraz koszty ogólnogospodarcze, rozdzielone zostały przy pomocy następujących kluczy podziałowych.

Od sumy kosztów **ogólnogospodarczych** odjęte zostały narzuty kosztów ustalone dla zakładów przemysłu rolnego, inwestycji wykonanych sposobem gospodarczym, usług świadczonych poza przedsiębiorstwem, oraz szacunkowo przyjęty narzut kosztów ogólnogospodarczych na trwałe użytki zielone (= 20% kosztów ogólnogospodarczych przypadających na 1 ha użytków rolnych). Pozostałe koszty ogólnogospodarcze są rozdzielone między produkcję roślinną i zwierzęcą proporcjonalnie do ich wartości wyrażonej w przeliczeniowych jednostkach zbożowych. Ten sam klucz podziałowy stosowany jest przy rozdziale kosztów ogólnogospodarczych między grupy zwierząt. Natomiast podział kosztów ogólnogospodarczych w dziale produkcji roślinnej dokonywany jest proporcjonalnie do wielkości kosztów bezpośrednich poniesionych przy produkcji poszczególnych roślin.

Koszty **ogólnoprodukcyjne** (wspólne) zestawione zostały jedynie dla działu produkcji roślinnej. W produkcji zwierzęcej wszystkie, w zasadzie,

koszty zostały bezpośrednio przydzielone do poszczególnych grup zwierząt. Koszty wspólne działu produkcji roślinnej są rozdzielane między produkowane ziemiopłody proporcjonalnie do wielkości kosztów bezpośrednich. Do kosztów bezpośrednich stanowiących klucz podziałowy nie jest zaliczany koszt nasion i koszt nawożenia organicznego.

e) Koszt **stanowiska** po roślinach motylkowych. Rośliny motylkowe, dzięki gromadzeniu na korzeniach azotu pobieranego z powietrza i innym właściwościom, pozostawiają po sobie dobre stanowiska wpływające na zwiększenie plonów innych roślin, dlatego też zgodnie z zasadami metody rozdzielczej uorganicznej, rośliny następujące po roślinach motylkowych, powinny „zapłacić” za to stanowisko. Wartość stanowiska po roślinach motylkowych wyceniona została szacunkowo na 1000 zł, jako równa wartości ugoru czarnego, określonej metodą poniesionych kosztów. Wartość stanowiska odjęta jest od kosztów poniesionych przy produkcji roślin motylkowych, a dodana do kosztów produkcji zbóż i rzepaku, przy uwzględnieniu udziału grup roślin w strukturze zasiewów.

f) Obliczenie **jednostkowego kosztu** wytwarzanych produktów. Jednostkowym kosztem produktu są, jak wiadomo, koszty przypadające na jednostkę produktu (na 1 q, na 1 litr, na 1 kg itp.). Jeżeli dzięki poniesionym nakładom uzyskiwany jest tylko jeden rodzaj produktu wówczas obliczenie jest proste (np. ziemniaki, siano łąkowe itp.).

W wypadku uzyskiwania obok produktu głównego również produktów ubocznych dzięki wspólnie ponoszonym nakładom, od sumy poniesionych kosztów odejmowana jest szacunkowa wartość produktu ubocznego (słoma, liście, obornik) a pozostałe koszty dzielone są przez liczbę jednostek produktu głównego (ziarno, korzenie, przyrost żywej wagi tuczników). W wypadku występowania kilku produktów głównych (np. wełna, mleko i żywica przy chowie owiec) poniesione koszty, po odjęciu wartości produktu ubocznego (obornik) rozdzielane są między produkty główne na zasadzie tzw. produkcji sprzężonej, a więc proporcjonalnie do ich wartości pieniężnej lub wyrażonej w jednostkach przeliczeniowych.

Technika obliczania jednostkowych kosztów produkcji w skali Zjednoczeń PPGR

Wyjściowy materiał liczbowy do kalkulacji wykonanej w skali Zjednoczeń PPGR stanowiła sprawozdawczość finansowa i rzeczowa roku gospodarczego 1974/75, uzupełniona sprawozdaniami rzeczowymi poprzedniego roku w zakresie nawozów mineralnych i nasion zużytych pod kalkulowane rośliny zebrane w 1974/75 r.

Sprawozdawczość finansowa PPGR, ujęta w układzie rodzajowym, nie wskazuje, jak wiadomo, miejsc powstawania nakładów produkcyjnych, co jest konieczne dla obliczenia metodą rozdzielczą jednostkowych kosztów poszczególnych produktów.

Podział nakładów, zestawionych rodzajowo w sprawozdaniu z dochodów i nakładów, na miejsca ich powstawania ułatwiają w pewnym stopniu sprawozdanie z zatrudnienia i płac (podział płac między działy), sprawozdanie ze stanu i ruchu środków trwałych (podział amortyzacji między

budynki, inwentarz martwy i melioracje), oraz sprawozdania rzeczowe, w których podane jest zużycie pasz treściwych przez poszczególne gatunki zwierząt, oraz zużycie paliwa przez poszczególne rodzaje samobieżnych maszyn.

W celu rozdzielenia wszystkich rodzajów nakładów na miejsca ich powstawania, konieczne było opracowanie odpowiednich kluczy podziałowych na podstawie parametrów i struktur kosztów uzyskanych z reprezentacji badanych przedsiębiorstw w poszczególnych Zjednoczeniach, a mianowicie:

a) **Nawozy mineralne.** Kluczem do podziału faktycznego zużycia NPK i Ca podanego w sprawozdaniu rzeczowym dotyczącym zużycia nawozów mineralnych pod zbiory w 1974 r., jest zużycie obliczone dla faktycznych powierzchni poszczególnych roślin przy dawkach czystego składnika jakie były stosowane w zbadanej reprezentacji. Cena nawozów mineralnych była korygowana przez porównanie cennikowej wartości z faktyczną wartością zużytych nawozów.

b) **Koszt środków ochrony roślin.** Wobec braku w sprawozdawczości pgr danych dotyczących wartości zużytych środków ochrony roślin w skali Zjednoczenia, jedyną możliwość stanowiło przeniesienie na skalę Zjednoczeń kosztów ochrony roślin przypadających na 1 ha poszczególnych roślin ustalonych w badanej reprezentacji.

c) **Pasze.** W oparciu o sprawozdawczość rzeczową przyjęto zużycie pasz treściwych dla poszczególnych gatunków zwierząt z podziałem na mieszanki treściwe i ziarno zbóż oraz innych roślin. Podział pasz treściwych między grupy zwierząt danego gatunku dokonany został przy pomocy klucza podziałowego opartego o dawki pasz treściwych stosowane w reprezentacji przedsiębiorstw. Globalne zużycie innych pasz pochodzących z zakupu ustalono jako różnicę między wartością zakupu pasz (skorygowaną o różnicę zapasów) i wartością zakupionych pasz treściwych. Podział tych pasz między grupy zwierząt dokonano posługując się kluczem opartym o wielkości wynikające z reprezentacji. Na tej samej zasadzie rozdzielono między grupy zwierząt pasze własnej produkcji. Globalne zużycie pasz własnej produkcji (okopowe pastewne i pasze objętościowe suche i soczyste) ustalono w oparciu o sprawozdawczość rzeczową, biorąc pod uwagę produkcję globalną, zużycie na susz i ubytki naturalne. Zużycie ziemniaków i mleka na paszę przyjęto według sprawozdawczości.

d) Wartość zużytego **paliwa** płynnego i stałego podaną w sprawozdawczości rozdzielono (po odjęciu wartości opału zużytego dla przemysłu rolnego) na odpowiednie rachunki przy pomocy klucza podziałowego skonstruowanego na podstawie ilości paliwa podanego w sprawozdawczości z podziałem na traktory, kombajny zbożowe, samochody i inne maszyny, oraz ilości zużytych innych paliw i opału ustalonych w oparciu o parametry przyjęte z reprezentacji (parniki, przygotowanie pasz, ogrzewanie biur, warsztaty, szklarnie itp.).

e) Faktyczny koszt **amortyzacji** podanej w sprawozdawczości z podziałem na budynki i budowlę, inwentarz martwy oraz melioracje, po wydzieleniu amortyzacji zakładów przemysłu rolnego i budynków mieszkalnych, rozdzielono między (dostosowane do wymagań kalkulacji) grupy budynków i inwentarza martwego. Klucz podziałowy dla amortyzacji bu-

dynków inwentarskich ustalono w oparciu o (wynikający ze szczegółowych badań w przedsiębiorstwach) koszt amortyzacji przypadający na 1 sztukę poszczególnych grup zwierząt. Dla budynków o charakterze ogólnym i innych wykorzystano parametry ustalone w odniesieniu do powierzchni gruntów, stosunku do amortyzacji budynków mieszkalnych, do powierzchni pod szkłem itp. Kluczem podziałowym dla rozdzielenia faktycznej amortyzacji inwentarza martwego między odpowiednie grupy maszyn i narzędzi, była amortyzacja obliczona w oparciu o ilościowe stany i roczne jednostkowe stawki amortyzacyjne.

f) Koszt zużytych **materiałów** do remontu i innych, po odjęciu materiałów zużytych dla przemysłu rolnego, do remontu budynków mieszkalnych (podane w sprawozdawczości) oraz materiałów zużytych na inwestycje wykonane sposobem gospodarczym, rozdzielony został na materiały do remontu pozostałych budynków, inwentarza, martwego i inne, przy pomocy klucza podziałowego ustalonego w oparciu o dane ze zbędnej reprezentacji przedsiębiorstw. Koszty remontów, na które składają się płace i materiały, rozdzielone zostały między poszczególne grupy budynków i inwentarza martwego proporcjonalnie do wysokości amortyzacji.

g) Koszt remontów wykonanych systemem **zleconym**, po odjęciu kosztów przypadających na budynki mieszkalne i przemysł rolny (wykazane w sprawozdawczości) rozdzielony został między odpowiednie grupy środków trwałych przy pomocy klucza podziałowego skonstruowanego w oparciu o parametry ustalone w reprezentacji.

h) **Fundusz płac** rozdzielony został na miejsca powstawania kosztu przy wykorzystaniu danych sprawozdania z zatrudnienia i płac oraz parametrów uzyskanych na podstawie badań prowadzonych w przedsiębiorstwach w zakresie pracochłonności poszczególnych roślin, grup zwierząt, działów usługowych i innych.

i) Nakłady ilościowe **siły pociągowej** mechanicznej i żywej oraz kombajnów zbożowych, których ogólne wykorzystanie wynika ze sprawozdawczości, rozdzielone zostały między odpowiednie rachunki rozdzielcze i główne w oparciu o parametry opracowane w wyniku szczegółowych badań prowadzonych w przedsiębiorstwach.

* *

W związku ze zmianami zachodzącymi w pgr w zakresie organizacji przedsiębiorstw i stosowanych technologii produkcji, dla możliwie realnego obliczania jednostkowych kosztów w makroskali, konieczne są równoległe coroczne badania w wytypowanej reprezentacji przedsiębiorstw celem ustalenia kluczy podziałowych i parametrów, umożliwiających podział odpowiednich elementów kosztu na miejsca ich powstawania.

Nakłady na produkcję pszenicy

[illegible]

Nakłady na produkcję pszenicy

Wyszczególnienie	Białystok	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Kielce	Koszalin	Lublin	Łódź
W zł na 1 ha								
Robotnicy	431	558	470	371	—	482	372	—
Siła pociągowa	789	781	938	823	—	634	847	—
Kombajny	734	626	773	582	—	617	698	—
Nasiona	854	830	826	844	—	882	971	—
Środki ochrony roślin	80	135	115	120	—	96	100	—
Nawozy mineralne	1196	931	1227	1057	—	1085	1424	—
Nawożenie organiczne	2343	2539	2684	2718	—	2136	2456	—
Razem koszty bezpośrednie	6427	6400	7033	6515	—	5932	6868	—
Koszty ogólnoprodukcyjne	1004	810	1096	815	—	813	943	—
Koszty ogólnogospodarcze	2142	2292	3142	2294	—	2409	2819	—
Koszt stanowiska	382	515	558	347	—	563	344	—
Razem koszty brutto	9955	10016	11829	9971	—	9717	10974	—
Wartość słomy	1208	1611	1293	1405	—	1173	1088	—
Koszt produkcji ziarna	8747	8405	10536	8566	—	8544	9886	—
Plon q/ha	28,2	40,8	31,8	32,9	—	31,9	29,1	—
Koszt 1 q ziarna	310	206	331	260	—	268	340	—
W procentach								
Robotnicy	4,3	5,6	4,0	3,7	—	5,0	3,4	—
Siła pociągowa	7,9	7,8	7,9	8,2	—	6,5	7,7	—
Kombajny	7,4	6,3	6,5	5,8	—	6,3	6,4	—
Nasiona	8,6	8,3	7,0	8,5	—	9,1	8,8	—
Środki ochrony roślin	0,8	1,3	1,0	1,2	—	1,0	0,9	—
Nawozy mineralne	12,0	9,3	10,4	10,6	—	11,1	13,0	—
Nawożenie organiczne	23,6	25,3	22,7	27,3	—	22,0	22,4	—
Razem koszty bezpośrednie	64,6	63,9	59,5	65,3	—	61,0	62,6	—
Koszty pośrednie	31,6	31,0	35,8	31,2	—	33,2	34,3	—
Koszt stanowiska	3,8	5,1	4,7	3,5	—	5,8	3,1	—
Razem koszty brutto	100,0	100,0	100,0	100,0	—	100,0	100,0	—

Tabela 31

jarej zebranej w 1974 roku

Olsztyn	Opole	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	Zielona Góra	Razem Zjednoczenia
490	381	442	331	462	370	326	388	441
656	668	695	691	780	669	626	570	748
643	643	715	815	749	544	634	613	690
919	858	899	863	889	774	911	970	878
110	139	110	100	120	103	91	248	113
1246	1208	1156	1164	990	602	1029	1257	1120
2236	2829	2605	2693	2453	2785	2405	2316	2452
6300	6726	6622	6657	6443	5847	6022	6362	6442
882	727	854	800	890	579	660	794	879
2425	2282	2501	2143	2264	1366	2177	2455	2533
553	375	405	279	469	325	382	284	481
10160	10110	10382	9879	10066	8117	9241	9895	10335
1129	1602	1710	1260	1488	1818	1451	1517	1366
9031	8508	8672	8619	8578	6299	7790	8378	8969
27,3	39,0	39,9	17,0	39,9	41,1	38,2	40,5	35,1
331	218	217	507	215	153	204	207	256
4,8	3,8	4,3	3,4	4,6	4,6	3,5	3,9	4,3
6,5	6,6	6,7	7,0	7,8	8,2	6,8	5,8	7,2
6,3	6,3	6,9	8,2	7,4	6,7	6,9	6,2	6,7
9,0	8,5	8,6	8,7	8,8	9,5	9,9	9,8	8,5
1,1	1,4	1,1	1,0	1,2	1,3	1,0	2,5	1,1
12,3	11,9	11,1	11,8	9,8	7,4	11,1	12,7	10,8
22,0	28,0	25,1	27,3	24,4	34,3	26,0	23,4	23,7
62,0	66,5	63,8	67,4	64,0	72,0	65,2	64,3	62,3
32,6	29,8	32,3	29,8	31,3	24,0	30,7	32,8	33,0
5,4	3,7	3,9	2,8	4,7	4,0	4,1	2,9	4,7
100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Nakłady na produkcję żyta

[illegible]

Nakłady na produkcję jęczmienia

Wyszczególnienie	Białystok	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Kielce	Koszalin	Lublin	Łódź
W zł na 1 ha								
Robotnicy	—	593	482	390	—	482	—	—
Siła pociągowa	—	866	938	867	—	632	—	—
Kombajny	—	712	771	566	—	671	—	—
Nasiona	—	678	619	653	—	841	—	—
Środki ochrony roślin	—	80	100	80	—	100	—	—
Nawozy mineralne	—	951	1112	946	—	1112	—	—
Nawożenie organiczne	—	2539	2684	2718	—	2136	—	—
Razem koszty bezpośrednie	—	6419	6706	6220	—	5974	—	—
Koszty ogólnoprodukcyjne	—	857	1058	786	—	836	—	—
Koszty ogólnogospodarcze	—	2420	3035	2213	—	2479	—	—
Koszt stanowiska	—	514	558	347	—	563	—	—
Razem koszty brutto	—	10210	11357	9566	—	9852	—	—
Wartość słomy	—	1016	1283	1624	—	811	—	—
Koszt produkcji ziarna	—	9194	10074	7942	—	9041	—	—
Plon q/ha	—	30,4	37,3	45,0	—	26,1	—	—
Koszt 1 q ziarna	—	302	270	176	—	346	—	—
W procentach								
Robotnicy	—	5,8	4,2	4,1	—	4,9	—	—
Siła pociągowa	—	8,5	8,3	9,1	—	6,4	—	—
Kombajny	—	7,0	6,8	5,9	—	6,8	—	—
Nasiona	—	6,6	5,5	6,8	—	8,5	—	—
Środki ochrony roślin	—	0,8	0,9	0,8	—	1,0	—	—
Nawozy mineralne	—	9,3	9,8	9,9	—	11,3	—	—
Nawożenie organiczne	—	24,9	23,6	28,4	—	21,7	—	—
Razem koszty bezpośrednie	—	62,9	59,1	65,0	—	60,6	—	—
Koszty pośrednie	—	32,1	36,0	31,4	—	33,7	—	—
Koszt stanowiska	—	5,0	4,9	3,6	—	5,7	—	—
Razem koszty brutto	—	100,0	100,0	100,0	—	100,0	—	—

Tabela 33

ozimego zebranego w 1974 roku

Olsztyn	Opole	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	Zielona Góra	Razem Zjednoczenia
516	405	453	—	449	390	335	388	447
655	713	698	—	780	710	669	573	734
636	696	713	—	750	649	692	612	717
646	706	620	—	661	578	716	671	646
100	120	80	—	100	80	80	150	97
1090	1292	977	—	1034	666	1192	1015	1021
2236	2829	2605	—	2453	2785	2405	2316	2519
5879	6761	6146	—	6227	5858	6089	5725	6181
839	772	801	—	893	631	724	706	843
2311	2424	2343	—	2272	1489	2390	2185	2365
553	375	405	—	469	325	382	284	430
9582	10332	9695	—	9861	8308	9585	8900	9819
840	867	1243	—	1159	1090	1091	1206	1197
8742	9465	8452	—	8702	7213	8494	7694	8622
24,0	24,9	34,3	—	36,8	29,1	34,0	38,1	35,5
364	380	246	—	236	248	250	202	243
5,4	3,9	4,7	—	4,5	4,7	3,5	4,4	4,5
6,8	6,9	7,2	—	7,9	8,6	7,0	6,4	7,5
6,6	6,8	7,3	—	7,6	7,8	7,2	6,9	7,3
6,8	6,8	6,4	—	6,7	7,0	7,5	7,5	6,6
1,0	1,2	0,8	—	1,0	1,0	0,8	1,7	1,0
11,4	12,5	10,1	—	10,5	8,0	12,4	11,4	10,4
23,3	27,4	26,9	—	24,9	33,5	25,1	26,0	25,6
61,3	65,5	63,4	—	63,1	70,6	63,5	64,3	62,9
32,9	30,9	32,4	—	32,1	25,5	32,5	32,5	32,7
5,8	3,6	4,2	—	4,8	3,9	4,0	3,2	4,4
100,0	100,0	100,0	—	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

[illegible]

Nakłady na produkcję owsa

[illegible]

Nakłady na produkcję rzepaku

[illegible]

Nakłady na produkcję grochu

Wyszczególnienie	Białystok	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Kielce	Koszalin	Lublin	Łódź
W zł na 1 ha								
Robotnicy	—	854	482	429	—	—	394	537
Siła pociągowa	—	744	984	900	—	—	849	702
Kombajny	—	1093	769	684	—	—	617	607
Nasiona	—	2765	3083	3000	—	—	2848	3080
Środki ochrony roślin	—	165	110	100	—	—	120	135
Nawozy mineralne	—	726	848	839	—	—	899	689
Nawożenie organiczne	—	2539	2684	2718	—	—	2456	2887
Razem koszty bezpośrednie	—	8886	8960	8670	—	—	8183	8637
Koszty ogólnoprodukcyjne	—	959	993	815	—	—	789	609
Koszty ogólnogospodarcze	—	2708	2849	2294	—	—	2358	1814
Razem koszty brutto	—	12553	12802	11779	—	—	11330	11060
Wartość słomy i stanowiska	—	1856	1686	1371	—	—	1273	1910
Koszt produkcji ziarna	—	10688	11116	10408	—	—	10057	9150
Plon q/ha	—	16,7	12,9	6,7	—	—	5,6	16,5
Koszt 1 q. ziarna	—	640	862	1553	—	—	1796	555
W procentach								
Robotnicy	—	6,8	3,8	3,7	—	—	3,5	4,9
Siła pociągowa	—	6,0	7,7	7,6	—	—	7,5	6,3
Kombajny	—	8,7	6,0	5,8	—	—	5,4	5,5
Nasiona	—	22,0	24,1	25,5	—	—	25,1	27,9
Środki ochrony roślin	—	1,3	0,8	0,8	—	—	1,1	1,2
Nawozy mineralne	—	5,8	6,6	7,1	—	—	7,9	6,2
Nawożenie organiczne	—	20,2	21,0	23,1	—	—	21,7	26,1
Razem koszty bezpośrednie	—	70,8	70,0	73,6	—	—	72,2	78,1
Koszty pośrednie	—	29,2	30,0	26,4	—	—	27,8	21,9
Razem koszty brutto	—	100,0	100,0	100,0	—	—	100,0	100,0

Tabela 37

zebranego w 1974 roku

Olsztyn	Opole	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	Zielona Góra	Razem Zjednoczenia
709	536	571	—	577	409	533	421	645
648	979	772	—	737	705	751	573	778
711	799	891	—	1711	625	983	677	957
2860	3073	3079	—	3079	2781	3073	3500	2971
135	135	140	—	140	125	148	117	145
1190	1025	954	—	819	737	900	814	859
2236	2829	2605	—	2453	2785	2405	2316	2569
8489	9376	9012	—	9516	8167	8793	8418	8924
950	831	912	—	1144	658	809	671	905
2618	2609	2670	—	2908	1553	2669	2076	2631
12057	12816	12594	—	13568	10378	12271	11165	12460
1433	1307	2133	—	1922	1762	1502	1753	1825
10624	11509	10461	—	11646	8616	10769	9412	10635
8,0	5,7	22,9	—	21,4	13,2	10,1	15,4	16,4
1328	2019	457	—	544	653	1066	611	648
5,9	4,2	4,5	—	4,3	4,0	4,4	3,8	5,2
5,4	7,6	6,1	—	5,4	6,8	6,1	5,1	6,2
5,9	6,2	7,1	—	12,6	6,0	8,0	6,1	7,7
23,7	24,0	24,5	—	22,7	26,8	25,1	31,3	23,8
1,1	1,1	1,1	—	1,0	1,2	1,2	1,0	1,2
9,9	8,0	7,6	—	6,0	7,1	7,3	7,3	6,9
18,5	22,1	20,7	—	18,1	26,8	19,6	20,8	20,6
70,4	73,2	71,6	—	70,1	78,7	71,7	75,4	71,6
29,6	26,8	28,4	—	29,9	21,3	28,3	24,6	28,4
100,0	100,0	100,0	—	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Nakłady na produkcję strączkowych pastewnych

[illegible]

Nakłady na produkcję buraków

[illegible]

Tabela 39

cukrowych zebranych w 1974 roku

Olsztyn	Opole	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	Zielona Góra	Razem Zjednoczenia
5806	5005	3774	4514	5647	4485	4147	4992	4687
1450	1470	1513	1317	1516	1149	1256	1325	1427
175	269	339	246	214	374	161	318	268
396	449	540	541	540	439	540	448	493
700	695	680	583	608	814	795	884	706
2385	2404	2321	1723	2059	1527	2038	2072	2139
2236	2829	2605	2693	2453	2785	2405	2316	2526
13148	13121	11772	11617	13037	11573	11342	12355	12246
2945	2354	2364	2163	2882	2112	2049	2474	2473
8108	7392	6918	5792	7332	4984	6759	7654	7236
24201	22867	21054	19572	23251	18669	20150	22483	21955
2964	4702	4146	3462	3636	4419	3460	4271	3960
21237	18165	16908	16110	19615	14250	16690	18212	17995
206	326	346	240	303	307	288	297	307
103	56	49	67	65	46	58	61	59
24,0	21,9	17,9	23,1	24,3	24,0	20,6	22,2	21,4
6,0	6,4	7,2	6,7	6,5	6,2	6,2	5,9	6,5
0,7	1,2	1,6	1,2	0,9	2,0	0,8	1,4	1,2
1,6	2,0	2,6	2,8	2,3	2,3	2,7	2,0	2,2
2,9	3,0	3,2	3,0	2,6	4,4	4,0	3,9	3,2
9,9	10,5	11,0	8,8	8,9	8,2	10,1	9,2	9,8
9,2	12,4	12,4	13,8	10,6	14,9	11,9	10,3	11,5
54,3	57,4	55,9	59,4	56,1	62,0	56,3	54,9	55,8
45,7	42,6	44,1	40,6	43,9	38,0	43,7	45,1	44,2
100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Nakłady na produkcję buraków

[illegible]

Nakłady na produkcję ziemniaków

[illegible]

Nakłady na produkcję kukurydzy

[illegible]

Nakłady na produkcję koniczyzny i lucerny

[illegible]

Nakłady na produkcję zielonek z roślin strączkowych

[illegible]

Nakłady na produkcję poplonów ozimych

[illegible]

Nakłady na produkcję poplonów jarych

[illegible]

Tabela 47

w zielonej masie) w 1974 roku

Olsztyn	Opole	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	Zielona Góra	Razem Zjednoczenia
684	643	518	451	513	507	464	499	572
802	1032	921	743	650	890	751	834	842
108	171	140	172	133	191	128	132	134
—	—	—	—	—	—	—	—	—
1012	1539	1271	1111	1365	1868	1423	1391	1305
—	—	—	—	—	—	—	—	—
2606	3439	2850	2477	2661	3456	2766	2856	2853
730	824	781	639	764	874	675	737	785
1007	1289	1237	1118	945	1404	1100	1179	1120
4343	5552	4868	4234	4370	5734	4541	4772	4758
269	341	274	218	369	294	243	229	270
16	16	18	19	12	20	19	21	18
15,7	11,6	10,6	10,7	11,7	8,9	10,2	10,5	12,0
18,5	18,6	18,9	17,5	14,9	15,5	16,5	17,5	17,7
2,5	3,0	2,9	4,1	3,1	3,3	2,8	2,7	2,8
—	—	—	—	—	—	—	—	—
23,3	28,7	26,1	26,2	31,2	32,6	31,4	29,1	27,5
—	—	—	—	—	—	—	—	—
60,0	61,9	58,5	58,5	60,9	60,3	60,9	59,8	60,0
40,0	38,1	41,5	41,5	39,1	39,7	39,1	40,2	40,0
100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Nakłady na cieleta

[illegible]

Nakłady na młode bydło

[illegible]

Tabela 52

opasowe w 1974/75 roku

Olsztyn	Opole	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	Zielona Góra	Razem Zjednoczenia
7159	7134	7648	7810	7882	7265	7151	8022	7784
3177	3116	2510	3743	2924	3346	2798	3395	3030
113	114	110	44	126	107	123	125	117
831	1029	490	962	882	1072	1008	1030	886
392	350	399	418	436	318	334	411	402
106	77	75	66	87	75	96	79	87
442	434	313	251	311	293	353	368	391
9043	9138	9035	9551	9724	9130	9065	10035	9667
1580	1554	1398	1685	1391	1300	1408	1680	1572
10623	10692	10433	11236	11115	10430	10473	11715	11239
1800	1800	1800	1800	1800	1800	1800	1800	1800
8823	8892	8633	9436	9315	8630	8673	9915	9439
209	241	207	220	210	212	214	226	217
42,2	36,9	41,7	42,9	44,4	40,7	40,5	43,9	43,5
190	180	175	190	175	175	178	175	179
391	450	421	354	448	406	429	444	419
4955	5077	4332	5483	4947	4261	4626	5124	5048
13437	15040	14590	12519	17068	13663	14791	16933	15488
0,573	0,660	0,567	0,603	0,575	0,581	0,586	0,619	0,595
34,4	33,4	34,7	35,4	38,1	33,7	34,5	38,1	37,0
67,4	66,7	73,3	69,5	70,9	69,7	68,3	68,5	69,2
1,0	1,1	1,1	0,4	1,1	1,0	1,2	1,1	1,0
7,8	9,6	4,7	8,6	8,0	10,3	9,6	8,8	7,9
3,7	3,3	3,8	3,7	3,9	3,0	3,2	3,5	3,6
1,0	0,7	0,7	0,6	0,8	0,7	0,9	0,7	0,8
4,2	4,1	3,0	2,2	2,8	2,8	3,4	3,1	3,5
85,1	85,5	86,6	85,0	87,5	87,5	86,6	85,7	86,0
14,9	14,5	13,4	15,0	12,5	12,5	13,4	14,3	14,0
100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Nakłady na tucz trzody

[illegible]

Nakłady na owce

Wyszczególnienie	Białystok	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Kielce	Koszalin	Lublin	Łódź
W zł na 1 sztukę przeliczeniową								
Pasze ogółem	1272	1114	1105	—	—	1159	.	837
w tym treściwe	656	473	479	—	—	413	.	383
Ściółka	80	84	84	—	—	92	.	82
Robotnicy	206	216	185	—	—	182	.	165
Siła pociągowa	67	76	80	—	—	70	.	71
Koszty weterynaryjno- hodowlane	59	64	72	—	—	57	.	56
Utrzymanie budynków	86	196	200	—	—	143	.	150
Razem koszty bezpośrednie	1170	1750	1726	—	—	1703	.	1361
Koszty pośrednie	320	313	353	—	—	311	.	286
Razem koszty brutto	2090	2063	2079	—	—	2014	.	1647
Wartość obornika	150	159	153	—	—	157	.	155
Razem koszty netto	1940	1904	1926	—	—	1857	.	1492
Koszt przyrostu	1021	1060	1044	—	—	1066	.	807
Koszt produkcji wełny	919	844	882	—	—	791	.	685
Wełna od 1 sztuki rocznie kg	3,52	3,98	3,46	—	—	3,23	.	3,41
Koszt produkcji 1 kg wełny	261	212	255	—	—	245	.	201
W procentach								
Pasze	60,9	54,0	53,2	—	—	57,6	.	50,8
Ściółka	3,8	4,0	4,0	—	—	4,6	.	5,0
Robotnicy	9,9	10,5	8,9	—	—	9,0	.	10,0
Siła pociągowa	3,2	3,7	3,8	—	—	3,5	.	4,3
Koszty weterynaryjno- hodowlane	2,8	3,1	3,5	—	—	2,8	.	3,4
Utrzymanie budynków	4,1	9,5	9,6	—	—	7,1	.	9,1
Razem koszty bezpośrednie	84,7	84,8	83,0	—	—	84,6	.	82,6
Koszty pośrednie	15,3	15,2	17,0	—	—	15,4	.	17,4
Razem koszty brutto	100,0	100,0	100,0	—	—	100,0	.	100,0

Tabela 55

w 1974/75 roku

Olsztyn	Opole	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	Zielona Góra	Razem Zjednoczenia
dorosłą rocznie								
927	1068	1174	901	1046	.	868	1001	1078
428	468	487	433	505	.	376	462	466
81	82	79	43	89	.	90	90	84
193	192	146	178	266	.	194	184	192
69	65	70	74	78	.	61	78	72
76	55	53	47	62	.	69	56	60
95	151	129	79	147	.	96	117	136
1441	1613	1651	1322	1688	.	1378	1526	1622
297	286	340	267	308	.	217	315	312
1738	1899	1991	1589	1996	.	1595	1841	1934
160	152	155	159	147	.	162	159	155
1578	1747	1836	1430	1849	.	1433	1682	1779
850	992	1133	767	1057	.	653	892	1011
728	755	703	663	792	.	780	790	768
3,42	3,53	3,80	2,91	3,88	.	3,21	3,69	3,64
213	214	185	228	204	.	243	214	211
53,3	56,2	59,0	56,7	52,4	.	54,4	54,4	55,8
4,7	4,3	4,0	2,7	4,5	.	5,7	4,9	4,4
11,1	10,1	7,3	11,2	13,3	.	12,2	10,0	9,9
4,0	3,4	3,5	4,7	3,9	.	3,8	4,2	3,7
4,4	2,9	2,6	2,9	3,1	.	4,3	3,0	3,1
5,4	8,0	6,5	5,0	7,4	.	6,0	6,4	7,0
82,9	84,9	82,9	83,2	84,6	.	86,4	82,9	83,9
17,1	15,1	17,1	16,8	15,4	.	13,6	17,1	16,1
100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	.	100,0	100,0	100,0

ВОПРОСЫ ЭКОНОМИКИ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА

СЕБЕСТОИМОСТЬ И РЕНТАБЕЛЬНОСТЬ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ В ПОЛЬШЕ

СОДЕРЖАНИЕ

ЗДИСЛАВ ГРОХОВСКИ, РОЗАЛИЯ БАХАНЬСКА — Метод исчисления единичной себестоимости, рентабельности и доходности продукции	3
РОЗАЛИЯ БАХАНЬСКА — Анализ себестоимости, рентабельности и доходности сельскохозяйственной продукции в единоличных хозяйствах за 1970-1975 гг.	17
ЕДВАРД ЕЛЕНЬСКИ, ЗОФИЯ НАЛЕНЧ, МАРИЯ МАТАК — Единичная себестоимость сельскохозяйственных продуктов в государственных сельских хозяйствах в 1974/1975 г.	64

PROBLEMS OF AGRICULTURAL ECONOMICS

COSTS AND PROFITABILITY OF AGRICULTURAL PRODUCTION IN POLAND

CONTENTS

ZDZISŁAW GROCHOWSKI, ROZALIA BACHAŃSKA — Method for Calculating Unit Costs, Profits and Incomes in Agricultural Production	3
ROZALIA BACHAŃSKA — Analysis of Costs, Profits and Incomes in Private Peasant Farming in the Years 1970—1975	17
EDWARD JELEŃSKI, ZOFIA NAŁĘCZ, MARIA MATAK — Unit Costs of Agricultural Products in State Farms in 1974/75	64

ZAGADNIENIA EKONOMIKI ROLNEJ

KOSZTY I OPLACALNOŚĆ PRODUKCJI ROLNEJ W POLSCE

SPIS TREŚCI

ZDZISŁAW GROCHOWSKI, ROZALIA BACHAŃSKA — Metoda obliczania kosztów jednostkowych, opłacalności i dochodowości produkcji	3
ROZALIA BACHAŃSKA — Analiza kosztów, opłacalności i dochodowości produkcji rolnej w gospodarce indywidualnej w latach 1970—1975	17
EDWARD JELEŃSKI, ZOFIA NAŁĘCZ, MARIA MATAK — Jednostkowe koszty produktów rolniczych w Państwowych Przedsiębiorstwach Gospodarki Rolnej 1974/75 r.	64

PWRiL. Warszawa 1976 r. Nakład 2280 egz. Ark. wyd. 15,80 Ark. druk. 10,25 Papier druk. sat.
kl. V, 70 g, 70×100

INDEKS 38 307

Częstochowskie Zakłady Graficzne, Częstochowa, Aleja 52 zam. 2009 J-33